

Bağış Tarihi: /6/12/1981

Ed. Fak.
bağışdır.

ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ EDEBİYAT FAKÜLTESİ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI BÖLÜMÜ

-DOKTORA ÖNÇALIŞMASI-

ÇALIŞMAYI YÖNETEN: PROF. DR. FARUK K. TİMURTAŞ

T. 819
428

ESKİ TÜRKİYE TÜRKÇESİ METİNLERİ
ÜZERİNDE ARAŞTIRMALAR

Transkripsiyon - Ek dizini - Sözlük

Atatürk Üniversitesi
Kütüphanesi
Dmb. No: 49434

ORHAN YAVUZ

Mayıs- 1981

İ Ç İ N D E K İ L E R

ÖNSÖZ

-I- METİNLER

1. BİRİNCİ BÖLÜM; KLASİK ve ESKİ OSMANLI TÜRKÇESİ METİNLERİ KİTABINDAKİ FOTOKOPILER 1 -83

<u>Müellif</u>	<u>Eser</u>	<u>sayfa</u>
Avnî	Dîvân-ı Fâtih'den	1- 2
Şeyhî	Dîvân-ı Şeyhî'den	2- 6
Şeyhî	Husrev ü Şîrin	6- 8
Ahmed-i Dâ'î	Ahmed-i Dâ'î Dîvânı'ndan	9-12
Ahmed-i Dâ'î	Çenuknâme'den	12-14
Süleymân Çelebi	Mevlid'den	14-17
Dede Korkut	Kitâb-ı Dede Korkut'dan	18-19
Firdevsî-i Rûmî	Süleymânâme'den	19-20
Ahmedî	İskendernâme'den	20-21
Nesîmî	Dîvân-ı Nesîmî'den	21-25
Kul Mes'ûd	Kelle ve Dinne'den	26-27
Hoca Mes'ûd	Süheyl ü Nevbahâr'dan	27-34
Hoca Mes'ûd	Terc. Ferhenkâme-i Sa'dî'den	34-37
Ersurumlu Darîr	Siyretü'n-Nebî'den	37-42
Kadı Burhâneddin	Dîvân-ı Kadı Burhâneddin'den	42-46
Gülgehrî	Mantiku't-Tayr'dan	46-53
Âşık Paşa	Garîbnâme'den	53-59
Yûnus Emre	Dîvân-ı Yûnus Emre'den	59-63
Dehhânî	Gazeller	63-65
Şeyyâd Hanza	Gazel	65-66
Şeyyâd Hanza	Na't	67-68
Şeyyâd Hanza	Yûsuf u Zelihâ'dan	68-74
Sultan Veled	Gazel	74-75
Sultan Veled	İbtidânnâme'den	75-76
Ahmed Fakih	Çerhnâme'den	77-83

2. BÖLÜM; OSMANLI TÜRKÇESİ GRAMERİ KİTABINDAKİ FOTOKOPILER

.....?	Behçetü'l-Hadâyik'tan	84-85
Âşık Paşa	Garîbnâme'den	88-90
Dehhânî	Kasîde	90-92
Dehhânî	Gazel	92-93

<u>Müellif</u>	<u>Eser</u>	<u>Sahife</u>
Yûnus Emre	Yûnus Emre Dîvânı'ndan	93-100
Yûnus Emre	Risâletü'n-Nushiye'den	100-102
Kul Mes'ûd	Kelile ve Dinne'den	102-108
Ebu'l-Hayr Râmî	Saltuknâme'den	108-106
Ahmedî	Ahmedî Dîvânı'ndan	107-111
Nesîmî	Nesîmî Dîvânı'ndan	111-113
Erzurumlu Darîr	Yûsuf ve Zelihâ'dan	113-120
Erzurumlu Darîr	Siyer-i Nebî'den	120-122
Erzurumlu Darîr	Fütûhu'ş-Şam Tercümesi'nden	122-123
Fahrî	Husrev ü Şîrin'den	123-128
.....?	Cevâhirü'l-Andâl'dan	128-131
Sinan Paşa	Tasarru'nâme'den	131-132
Sinan Paşa	Ma'ârifnâme'den	133-138
II. BÖLÜM; EK LER DİZİNİ		136-147
III. BÖLÜM; SÖZLÜK		148-188

Ö N S Ö Z

Doktora önaçalışması olarak sayın hocam Prof. Dr. Faruk K. Timurtaş'ın kendi eserleri olan " Osmanlı Türkçesi Metinleri" ve " Osmanlı Türkçesi Grameri" adlı kitaplarındaki fotokopi metinler üzerinde " EKLER" ve "LÜGAT" çalışması yaptım. Çalışmada mevzû edindiğim metinler Osmanlı Türkçesi'nin ilk devresini ihtivâ eden metinlerden seçilmiş olup, Ahmed Fakîh, Sultan Veled, Hoca Dehhânî, Şeyyâd Hamza, Yûnus Emre, Âşık Paşa, Gülşehrî, Kadî Burhâneddin, Kul Mes'ûd, Erzurumlu Mustafa Darîr, Ahmedî, Seyyid Nesîmî, Fahrî, Şeyhî, Süleymân Çelebi, Ahmed-i Dâ'î, Fâtih Sultan Mehmed, Sinan Paşa vb. şâir ve müâşîlerinize âittirler. Bugün bu devre XIII.-XVI. yüzyıllar arasında kabul edilip, " Eski Türkiye Türkçesi" adı altında işlenmektedir.

Yaptığım bu çalışma doktora önaçalışması olup, doktora hazırlık mâhiyetini taşımaktadır. Çalışmada önce metinlerin Lâtîn harfleriyle transkripsiyonunu yaptım. Daha sonra bu metinlerde geçen ekleri fişleyip, alfabetik sıraya koyarak karşılıklarında geçtiği yerleri bir kaç misalle göstermeye çalıştım. Bunun yanında metinlerde geçen Türkçe arkaik kelimeler ile, yazılışlarında değıme ve mânâlarında kayna olan kelimeleri de alfabetik sıraya göre verdim. Ayrıca bir iki kelimeyi yabancı (Arapça-Farsça) menşeli olsa da, tamamen Türkçeleşmiş kabul ederek aldım ve bu şekilde üzerinde çalışmış olduğum metinlerin dil (gramer) husûsiyetlerini belirtmiş oldum.

Çalışırken, önce "Metinler" (M) kitabındaki metinleri yazdım (s.1-83), daha sonra "Gramer" (G) kitabındaki metinleri sıraladım (s.84-135). Her şiiri veya her nesri I'den başlamak üzere (her kitabı kendi arasında) roman rakamları ile numaraladım; bu rakamları EKLER DİZİNİ (s.136-147) ve LÜGAT (s.148-158) bölümlerinde de normal rakamlar ile gösterdim. Metinleri yazarken, verilen misâllerin bulunması kolay olsun düşüncesiyle sahifeleri sağlı-sollu numaralamayı da ihmâl etmedim. Sahifelerin sağındaki rakamlar, metinleri aldığım kitapların sayfa numaralarını, solundaki rakamlar ise beyit veya satır numara-

ralarını göstermektedir.

Çalışmalarını yaparken dâimâ teşviklerini gördüğüm, karşılaştığım güçlüklerde benden yardımlarına esirgeneyen, kıymetli vakitlerini benim için ayarıp, çalışmalarını yakından takip ederek yürüten muhterem hocam Prof. Dr. Faruk K. Timurtaş'a teşekkür ederim.

Yine çalışmalarım sırasında kendilerini haddinden fazla rahatsız ettiğim halde, yardımlarına gördüğüm Yeni Türk Dili Filolojisi Kürsüsü mensupları Doç. Dr. Mertol Tulum'a, Dr. Ahmet Topaloğlu'ya ve Ass. Mustafa Özkan'a da ayrıca teşekkür ederim.

29. Mayıs 1981

Orhan YAVUZ

KLASİK VE ESKİ OSMANLI TÜRKÇESİ METİNLERİ
KİTABINDAKİ FOTOKOPILER (sh: 1-33)

Sevdüm ol dilberi söz eslenedüm vāy gönül
 Byledüm kendüzümü 'āleme rüsvāy gönül
 Sana cevri eylemede kılmak e pervāy gönül
 Cevre şabr eylemensin n'ideyin hāy gönül
 5 Gönül ey vāy gönül vāy gönül ey vāy gönül

Çak olan dest-i sefāyla giribānuundur
 İlişen hār-i gam u mihnetle damānuundur
 Dökülen yire belā tığıyla kanuundur
 Her dem ağına gelen mihnetle cânuundur
 10 Gönül ey vāy gönül vāy gönül ey vāy gönül

Talu'un yüzi gülüp olmadı kandān n'ideyin
 Yüregün dardına bulunmadı derman n'ideyin
 Hāmduna yār çeker kağçer-i bürrān n'ideyin
 Virisersin bu gam u mihnetle cân n'ideyin
 15 Gönül ey vāy gönül vāy gönül ey vāy gönül

Ağ-ı dildarıla niçe idesin nāle vü zar
 Byledüm şabr u kararı bu hevalarda nişār
 Zülfi sevdası ider 'ālemi gün başuna dar
 Fāyide ne tutā^{alun} eylesin terk-i diyār
 20 Gönül ey vāy gönül vāy gönül ey vāy gönül

Vasī-i dilberle neşib olmadı dil-şād olmak
 Dest-i covrile yıkılan dilün ābād olmak
 Dam-ı zandan dil ü cân hülbüli āzād olmak
 Niçeye dek işün sığanıla feryād olmak
 25 Gönül ey vāy gönül vāy gönül ey vāy gönül

Çünkü dildār niyazun görüben nāz eyler
 Nāleni işidicek gıveye āgāz eyler
 Bezu-i gamda kadūni çeng yüzün sāz eyler
 Nālişün perdesini zühreya dem-sāz eyler
 30 Gönül ey vāy gönül vāy gönül ey vāy gönül

Bilmedüm dard-i dilüñ ölmekiniñ dermānı
Öleyin dardile tek görmeeyin hicrānı
Mihnet ü dard ü gama elmañıqum ersānı
Avniya senelleyin miñnet ü gam-keş kanı
5 Gönül ey vay gönül vay gönül ey vay gönül

II

Makşud-ı eihansın belli bildünise makşad
Ayine-ı cānısın yurısın jengi vü pāsı

534

Afaka virür enfüsün ayat-ı netice
Kim ekber ü asgardan irürdiyse kıyası

3 Nasıla enis olma ki vevasdur ekser
İnsānısın olma ezeli ünsüne nāsı

Şel kim dem-i ihlasıla bağdı kadem-i şidk
Amıtıadı her gülün anı zerk u riyası

Mürşid gerekise yiter asar-ı Muhammed
Kim arşa vü ferşe irişür şer^ci livası

16. A^craz-ı nüfusuneyü ef^cal-ı necatı
Haraz-ı kulubun eyü akval-ı şifası

İlm ü hikem ü fazl u şic^carı vü disarı
Hilm ü kerem ü ^cadl ü izarı vü ridası
Farkı felegün ayağı toprağı kelası
Aynı melegin yalı tozı kühl ü cilası

19 Teslimü tahıyyat ana vü aline Hakdan
Nise ki götürüp gidere ciansı vü nāsı

Şeyhi bilür anı bu kamu kağı vü dānā
K'olda dil ü cānun biri ası biri nāsı

Yakup seni bu harf edı küll küll ideydi
Bağr-ı kerem eanunūn elmasa rocası

Tekşib-i sıfat itmege tedbir-i amel kil
Takkiriledür gerçi ki elmağ ü elası

3 Şükreyle kamu mesile k'el hayy u kavinün
Şakir kula bildün ki mezid ola atası

III

Şak el kemişe feth u zafer-memmedindesin
Na-gam husud hakkuna söylerüse biş ü kem

535

Kim Mustafâ yüzinde okurıdı Vedduhâ
Tebbetyedâ Ebilehebi buldı Bu'l-haken

6 Vat-ı du'a irişdi sini vü kasudunı
Bi-çare Şeyhî cömri ola kıla meşh u zem

Her beyti nişhatunda kıluyıdı bir bahâr
Dil gülşenini koplamasa biç-i hâr u ham

Mes'ud nice kim ola mer'ıye bahtıla
Görmeğe devletün güneşi zerrece zevâl

9 Pîrûn nice kim gele nev-rûz-ı pür hiçem
Azımaya sıhheşün külbe-i seçme/lesen

ve eyzen lehu

IV

Hurren irdi bu kerâmetlü gün iy kan-ı kerem
Eyle u zevk it ki fidâdur yoluna cân-ı kerem

Autlu dem bahtlu sâ'atdür fûrkatde zaman
Ki yise kullara tegrîf idiser hân-ı kerem

Can-ı zer tutduğı ayd ayı gibi devr-i felak
Ya'ni kim nevsin-i ıııretdür ü devrân-ı kerem

Gern-i emelin bu gece seyr-i bahârında görüp
Serarım bunlara kim geldi seha kanı kerem

3 Didiler gel berü iy talib-i iksir-i hayât
Gözle şol ışığı kim teprakıdur kân-ı kerem

İaddüne şak-ı hatâ pişo vü hayr-endişe
Germiyan memlekoti malik-i sultan-ı kerem

V

Ya Rab bu dehr-i dün niceşi bi-vefâyımış
Mekkar u hile ger sitem ü şür-cefâyımış

536

6 Nâs u ma'im ekudığı nâr-ı şahîmür
Kâns u ball didüğü kahr u belâyımış

Şâzısı gussa devleti miñnet devâzi derâd
Lutfi cefâ vü ızzeti caya-ı anâyımış

Bu hâkisâre su gibi akma igende kim
Oñ gözlünüñ olındaki bād-ı hovâyımış

7 Bakma imâretine ki mahk-ı harâbedür
Bama bakasına be-küllü fenâyımış

Sakin şokar bu mâl ekudukları mârâdur
Kaç kim yudar gussa sinilen ejuhâyımış

Fikr-i hasen gerek ker ü ferrin belâbile
Şün kim Hüseyne şokıduğı Kerbelâyımış

Ne aşşî kâne döküğü gün rân ider kenin
Bu sev'ufûğı gör nice gözdüm nünayınığ

Ol şok kanı ki luffiyala pür safayıduk
Siaden girü dirig işümüz âh u vâyımağ

Suštân-ı Geraiyân guraba devleti dirig
Şah-ı cihanıyan fukarâ ni'neti dirig

Seylâk-ı miñnet ahıdur uş ekr-i gussa bâr
Tufân-ı fitne ni olıssar yâ Rab âşikâr

Bir dâr u gir ü nusrete mağrûr u bi-haber
Dest-i zamane xir ü zeber kıldı kâr u bâr

Bu söz ü ses u bunca ferâhdan ne fayide
Gün xûr-ı tedbirile bezar anı rûzigâr

VI

1 Hüsni'nün bâğına her kim ki tenâğaya gelür
Kıyle şanur ki bugün sennet-i me'vâya gelür

537

Yeh yeh illâ ki seni eümle sever chl-i behigt
Görkiü dîzârünü görmeğe temennâyâ gelür

3 Öyle kim sineni aşık itağidi ma'roke-gâh
Sixeridüm ki gönül şehrine yağmaya gelür

Niçe bağlamaya kullık kemerin kimsene gün
Keremün h'eni kamu yehsula vü baya gelür
Zülfünün ailesinin depredecek bîd-ı sabâ
Her neher velvelesi aşık-ı şeytâya gelür

6 Hüsni'nün bâğına Şeyhî ki mukâbil edricak
Şenasın şem'le pervâne bir araya gelür

VII

ve eyken lehu nevverallahü kabrehu

Gamzen ki bir hadengile bin cânâ kâşî ider
Hoş ahuvâne gözlerü şîrâne kâşî ider

Battun ki çekel hâtemî yakuta dâyire
Bir mürdur ki mühr-i Süleymâna kâşî ider

3 Mâlûn ki zülfüne tolaşup alnuna ağır
Mindü sıfat kemendile eyvâna kâşî ider

Yehdur bilüne ağısuna kılca gönüldâ yol
Bu dikkatla ma'nî-i penhâna kâşî ider

5 Gencinedür hayâlüne cân gamzen eğrisi
Dil deşdügi hazîne-i sultâna kâşî ider

VIII

Çü bir kaç gün turup âsayış itdi
Ol iklîne özin ârâyış itdi

538

İşidür ilde söylenen haberden
Pezer terk itdügin Husev hezerden

3 Av adın eyleyüp taş ağıuşını
Atasından uşanup kaçduşını

Bunaldı keti şîrin ol haberden
Cihani cânıla şaldâ nazardan

Tarıkdı bilmedî a'idemini
Umıtda geleşini gidemini

6 Didi dehrün cacep âyini vardur
Bu miskinile benzer kini vardur

Tururmas yok yire ola hamâkat
Döküp gine gidersen kanı tâkat

Yüzüm yokdur Mehin Bânû katında
Ne ten bezminde ne cânsehbetinde

Bu denlî eidd ü eend itdüm dürişdüm
Sevindüm yaⁿⁱ maksûda irişdüm

Kanı geçdüklerüm taş u boyâbân
Kanı zahmetlerüm bi-hadd ü pâyân

Emeklerüm bile gitdi dirîgâ
Elümden yâr/ile gitdi dirîgâ

12 Şanurdus kim irürdüm eânı eâna
Ne bilen cânımı atdum yahana

Hakîkat bildi kim ol yok süvâra
Ki suda saldı kendüye nazâra

Yegâne Düsrev-ü Pervîzisiş ol
Sözi şirin gözi hün-rizisiş ol

15 İderdi kendüzine merzenişler
Kara bahtına virürdi karışlar

IX

Zülfi bigi gussamû şerh itemutavvel kıssamın 539
Ağza bigi hâlûmi^c arz eşle tonda muhtasar

Geh gehi ittüp getür bizden hatâ andan atâ
Dem-be-dem vir armağan andan cefâ bizden ciger

3 Bu dem-â-dem âh u yağum gönli taşına anûn
Şol dem idiser eç kim kalmaya benden ezer

X

Megnevi

Çü şâvûri şehinşeh sûğ kıldı
İçinden âb-ı hasret sûğ kıldı

Bu deñlü dökdi gözden kanlu yağı
Ki la'liya oldu yirün kara tağı

3 Birez kim sâkin oldu gözi yağıdan
Serer şâvûra vasf-ı hâl-i bağıdan

Baş urup yire şâvûr-ı müşâvir
Kamu ahvâli didi evvel âhir

Ki gün şeh gitdi terk itdi nigârı
Ne mahzûn kaldı kaldı âh u zârı

6 Peşimân olduğın itduğın
İçin kan teldüğün gitedüğün

Mehia Bânû vefâtin hasretile
Şeh olduğın Şîrin şevketile

Mehabbet erdi olduğın kararın
Kamu terk eyledüğün yog u varın

9 Ana dek k'irdi kâşra şteî cânın
Eyitdi âşikârın u nihânın

İçidüp Hüsrev oldu hurren ü şâd
Cihân kaygularından pâk ü âzâd

İçi taşu tolup nûr-ı beşâret
Ferâhden eyledi c'ıyga işâret

XI

Devlet ü ikbâlile her kanda kim c'azn eylesen
Yoldaşın feth u zaferdür leşkerün Mansûrdur

540

Zâtunı gün kim ezelden Hak mü'eyyed eylemiş
Sen muzaffersin hemîçe düşmanun mahûrdur

3 Her kimün c'aklı müdobbir ü c'azmi kâfidür belî
Ciddî takdîre muvaffık sa'yi hep meşûrdur

c'Admün berd-i nesiîn tâ ki neqr itdi sabâ
Gene tek dil-tenk olanlar gül gibi meşûrdur

Asitanun tepragına her ki yüz sürdi bugün
Gussası şâdiye döndi mâtemi hep şûrdur

6 Şevketün vaşın işidüp yazdı şohler cümlesi
Bükmüne münkâd olupdur emrüne me'sûrdur

Düşman-i c'ömrü şilmündür senün mühlet viren
Gerçi ol gâfil niçe gün kendüye meşûrdur

Zulmle zulmet cihânı hep harâb itmişidi
Şimdi c'adlun sâyesinde rûşen ü me'sûrdur

9 Himneti Hâtini uş tay kıldı cüd-i leşkerün
Tâ senün adun cihânda cüdila meşûrdur

İy gıyâg-ı dîn-i Hak Sultân Muhammed Şehriyâr
Afittâb-ı taht u devlet sâye-i perverdigâr

c'Akl-ı kül kim kâyinâtuñ emrini tedbîr ider
Devlet esbâbın mukaddem şânuna tekdîs ider

- 12 Kâyinâtun levhına resm urss nakkâş-ı ezeli
Sûret ü ma^cnide kâmil zâtunı tasvîr ider

XII

Tal^catun ayını gün âyineye benzedüren 541
Ben beni tañlarım ol ayı neye benzedüren

Sen güneş yüzlüyü kim mülk-i cihâna dutduñ
Aya benzetmezisen eyâ neye benzedüren

- 3 Seni cânıla sevenler bilür anlar beni kim
Sen güzel dilberi yağmayı neye benzedüren

Saçuñna mişk didüm lîk hatâ söylemişem
Beni gör ol zülf-i semen-sâğğ neye benzedüren

Hâtem-i Tâyiî dirisen saña himetsüz olam
Ben gedâyâ görüm ol bayı neye benzedüren

- 6 Leblerün şerbetini nûş ideli Dâ^cî gör
Kâmet-i serv-i şeker-hâyi neye benzedüren

ve eyzen lehû

XIII

Çün gül kukusun bağgede bâd-ı scher ister
Bülbül gelür ol bâd-ı scherden haber ister

Aşık gerek ol sevdüğini isteye lâbüd
Ma^cşûkını kim cân u gövülden sever isten

- 3 Her göz ne görebilsün anun sırr-ı cemâlin
Acmâcî kim çem^cile çem ü kamer ister

Gönlünde temâşâ ideren vasî cemâşin
Gör müflisi vîrânece gene ü güher ister

5 Ben haste dile şeh ü lebün şerbet ahidur
Sayrûya görûn hâtırı külbâ şeker ister

XIV

Sâkî getür sürâhî vü peymâne sun telu
Nûş eyle hoş safâyıla yârûn safâsına

542

Devrâna bakma devrûni sür vaktı hoş geçür
Ne i'tibâr hüsnile ömrûn bakâsına

3 İçsen müdâmi sucunû şırf u sâdesin
Kim kalmışam zamanenûn âb u hevâsına

Dâ'î lebün hayâliyile teşne dil gider
Gör şakî key susarımış kam bahâsına

XV

Velahu eyken

Ey Türk-i kitâ gamken oçı cânı sınığdur
Zülfû giriki küfrile imâni sınığdur

Hüsnûnû şıfatı heybetile dutdı eihâni
Bir hamleyile Küsten-i destâni sınığdur

3 Şens ü kamerûn tîgile kalhanın alıpdur
Ol gamze ki Merrâhile Keyvâni sınığdur

Zöhre yüzûnû müştârisi külli kevâkib
Hürçid cenâlûn neh-i tâbâni sınığdur

Vaşfunda kalon neis olup kaldı ütarid
Ol hayretle defter-i divâni sınığdur

6 Devlet atına sen bineli degme piyâde
Fermâ oluban ç ek şehi vü sultânı sınığdur

Dâ'î güheri sîdî sözüñ sınıda lîkin
Kâfir ola kim hüknile fermânı sınığdur
ve eyzen lehu

XVI

Süleymân'sın kugûñ âlem kulûñdur
Bu inx ü ein bonî âdem kulûñdur

543

Nasîrûñ yekdur iy devlet hümânı
Güneşden fark ider ıldunlar anı

3 Sana Nakdan 'atâdur 'adl ü inşâf
Senûñ 'adlûñ telupdur kaf-tâ-kaf

Özûñ fermânedür atuñ sa'âde
Rikâbundañyörür şâhlar piyâde

Yüzûñ görnekligi cânlar murâdı
Müzeyyen meclisünden 'ıyg u şâdı

6

Senûñ beznûñ bugûñ bâğ-ı irondür
Sana çâker olanlar muhteremdür

Cihân serverleri kuldur katunda
Şehenşehler mülâsim hakretünde

Felek fermânuña me'nûr olupdur
Anuñğûñ düğmenûñ makhûr olupdur

9 Müyesserdür neçe kim kasâ idersen
Sana karşı gelür kanda gidersen

Egerçi Rûm tahtı Çin senûdûr
Kâdem ur Çinile Maçın senûdûr

Bu taht u baht u 'izzet câh-ı dergâh
Ezalde bahşış itmiş sanâ Allah

12 Sanâ virmiş sa'âdet taht u tâcin
Alurain yidi iklimün harâcin

Çü 'aklun pîr bahtun nev-cevâdur
Ne tedbîr eyissen hüküm revâdur

XVII

Anun kim hattı var mâzûk güzelden
Dutup şahid etegin konak elden

544

Serâgöz ideli ben piş-revde
Niçe saccâdeler kalmış girevde

3 Niçe sûfîleri hanmâr idüpven
Niçe tesbîhi ben züanâr idüpven

Niçe halvetleri meyhâne düzdüm
Niçe kandili ben poymâne düzdüm

Kaçan tağnîf iden kavî ü terâne
Çıkar gülbangüm eve-i âsümâne

6 Perî divânedür âvâzumıla
Perişten gökden iner sazumıla

Kaçan kim Zöhre çengin çenge urdı
Bakup Hârût u Mârût anı gördi

İşitdiler çü dördüm mâcerâsın
Olundan yakdılar *ışkûn çarâsın

9 Oidüp *aklı bağından kendü ökden
Ben indürdüm yire sihrile gökden

Beni efsûn idüp *ilm ü hünerden
Benümle çikdi göge Zöhre yirden

Felekde şindi kim var Zöhre ildun
Benüm saxı anuñ hor gice gündün

12 Şarâb içmek şehid keemek içündür
Güzeller kanda kim var yoldağundur

Kaçan meyhâneye girsen Sahrûza
Göñül virsen nigâr-ı dil-fürûza

XVIII

Hen Muhammed dahi Mahsûd oldur ol
Cümle mahplûk içre maksûd oldur ol

545

Oldur ol halk içre Hakkun sevdiği
Dâyimâ Kur'anda anup öğdügi

3 Bu Süleymân nice medh itsün anı
Çünkü meddâhidur anuñ ol ganî

Ol ki meddâhı anuñ Allah ola
Var kıyâs eyile ki ol ne gâh ola

Haşre dek ger dinilürse bu kelâm
Niçe haşr ola bu olmaya tamâm

6

Ger dilersiz bulasız edden necât
*İşkile derdile eydün e's-salât

F A Ş L

Ol gec kim toğdı ol hayrû'l-beşer
Anesi anda neler gördi neler

Her ne kim göründiyse gözine
Her dağı vâkı^e elanı özine

9 Ol Rabî^e'u'l-evvel ayı niceşi
On ikinci gece İsneyn gicesi

Ne didügin işid indî iy hümân
Teğdügin bildürdi ek halka tamân

Didi bir nûr çıkdı evümden nâgehân
Göklere dek nûrula toldı cihân

12 Her hevâ üzre döşendi bir döşek
Adı Sündüs döşeyen anı melek

Üç ^ealen dağı dikildi üç yire
Her birisi eydeyin nire yire

546

M¹ ^eğrib ü maşriқта ikisi anuñ
Biri tazında dikildi Ka^ebenüñ

13 Bildüm anlardan ki ol halkuñ yegî
Her yakîn eldi cihâna gelmeği

Çünkü bu işler baña eldi yakîn
Ben evümdе ot₁urken yâlnusın

Yarıluş dîvâr çıkdı nâgehân
Üç bile h₁râ bank eldi ^eayan

18 Çevre yanına gelüp oturdılar
Mustafâyı birbirine muştular

İrdi hürîler bölük bölük buğur
Yüzleri nûrından evüm teldi nûr

Didiler eglun gibi hiç bir eglun
Yaradılalı eihân gelmiş degül

21 Kaside-i Melîhâ

21 İgidûn dahi 'acâib kudreti
Kudret-i Hakkan tutun hem 'ibreti

Hak Ta'âlâ emr kıldı ol gice
Hep yaradılmış kılalır ziyeti

Didiler Rıdvâna hem tiz turma dur
Heç beken hür u kusûr u cenneti

24 Kim bu gice ol habîb-i Hak gelür
Hem yağar halk üzre Hakkun rahmeti

Ehl-i cennet hürî vü Rıdvân kamu
Saçularla kılun aña rağbeti

547

Ta'arrüdan Cibrîle emr oldı ki yap
Tanu kapusını götür heybeti

27 Hem Vuhûşıla Tüyûra kıl haber
Bu gice gözden götürsin gafleti

Âmine hatun gü vakt irdi tamâm
Kim vüçüda gele ol Hak vehbeti

Şu sadum su diledüm içmekliğe
Virtiler bir kif ki t oli şerbeti

30 Kardan ağıdı vü soğugıdı
Dahi şirindi şekerden lezzeti

Senra garık oldu vücudum nûrıla
Bürüdi beni o nûrûn cismeti

Geldi bir akkuş kanadıyla benim
Arkamı sigadı kuvvetle katı

33 Tağdı ol sâ'atde ol şâh-ı Rûsûl
Kim anuñla buldı âlem ciz zeti

Görmedi ağrı vü kan su anesi
Çekmedi bir zerre andan zahmeti

Yir ü gök gulgula teldi serteser
Geldi ol nûr gıtdi âlem zulmeti

36 Söze geldi vahş u tayr u taş ağaç
Sözleri cümle Muhammed mişhati

Didiler birbirine kim budur ol
Makdem-i maymûn mübârek tal'ati

XIX

(1) Hikâyet-i Oğuznâme-i Kâsan Beg ve Gayri

548

(2) Hazret-i Rasûl zamânına yakîn Bayat beyundan Kerkut adlı bir er kepniçidi Oğuzun içinde tamâm (3) velâyeti sâbir elniçidi ilhâm-ı Rabbâniyle niçe sözler söylödi bir gün Kerkut At a eyitdi Âhırzanânda (4) girü hanlık Kayıya dege kinse elerinden akmaya Kıyânet kepüp Âhırzanân elince didi indî bu didü (5) gi Oğuznâ neslidür içde sürülüp gideyerur ve dahî niçe bunı benzer sömler söyledi Kerkut (6) Ata Oğuz kavminün müçkilim hall iderdi her ne iş olsa ana tanışmayınca işlemezler idi ne kim ol (7) buyururxsa kabûl iderlerdi bir gün Dede Kerkut cûşa gelüp Oğuz begleri içinde soy soy (8) lanış anlara nasîhat yüzünden söyleniş görelüm indî hanun ne dinmiş Allah Allah dinceyince işler (9) olmaz kâdir Taarı virmevince er baymaz evelinden yakılmasa kul başına kada gelmez ecel va'de irmevince (10) kinse ölmez ölen âdem dînilmez ve çıkan cân kıyânet elmayınca girü gelmez bir kişinün kara tağ yum (11) risince mâli olsa yağar durur/taleb ider nasîbinden artuğın hanun yiyebilmez urlaşuban (12) sular taşsa deniz telmaz tekebbürlük eyloyunâ Taarı sevmex gömlin yüce dutan erde devlet dur (13) maz yad eğlan saklanmağın egül olmaz büyüyende salur gider seni gördüm dimes kül depesük

549

(14) elmaz güyegü egül olmaz kara eşek başına uyan ursân katır elmaz karavağa ton geyürsen katun (15) elmaz yapa yapa kar yağsa yapa kalmaz yapagülü gökee çemen güze kalmaz eski panuk bez elmaz (16) karı düşmen dest olmaz kara keça binmeyince yol alınmaz kara pul at öz kilici çalmayınca kavim dönmez (17) er mâline kıymayınca adı çıkmaz kız anadan görmeyince egüt almaz egül atadan görmeyince sefra (18) yuymaz egül atanun sirridur iki gözünün biridür devletlü egli kepsa mukarrax kûrxnax terkışinde tîridür (19) devletsüz egli kepsa ecagınun kûridur egül neylesün baba ölüp mâli kalmasa baba mâlindan (20) ne fâyide başa devlet olmasa devlet sümler şerrinden Al-

lah saklasun kanumuzı hanım heyv begüm (21) hey Dedem Kerkut
yine seylanıç görelüm ne dimiç sarı yörürken kazılak atı nâ-
merâ yigit binebilmez binince (22) binmese yig ç alıp keser
öz kılıcın muhannesler çalınca çalmasa yig kenuğı gelmeyen *kara culer*
yıkılca yig at yemeyen acı (23) otlar bitince bit mese yig
âdem içmes acı sular sızmanca sızmanca yig ata adın yörütmeyen
her yâd egül (24) ata bilinden gümese yig ana rahmine düşüp
teğunca teğunasa yig yalan söz bu dünyâda olınca (25) olmasa
yig gerç eklerün üç otuz yaşına toldursa yig üç otuz on yaş-
nuz tolsun (26) arasında Hak size yaman göstermesün devlütü-
nüz pâyende olsun hanım hey Dede buyurdı

XX

550

(1) vir salâvat Muştafâya ta ki diyem tındılar DER BEYÂN-I
*AZAMET-İ TAHT-I SÜLEYMÂN hükemâ kavlınce gün kim ol gice ge-
çüp *ale's-sabâh (2) eldi Süleymân Hâretî embiyâlarla subh
namâzın kılup evrâd okuyup namâzdan niyâzdan fâriğ olıcak *i-
mâne hayîli başına urunup (3) Şit sübbesiz egaine salup Mû-
sâ *âsasın eline alup halveti hâs kapısına çıktı dahi hâs lar-
dan vüzerâ ümerâ karşı (4) gelüp selâmlayup *izzetile ikrâmıla
alup serîre getirdiler *ân gözünden nihân hâs gözünden *aynı-
dan *ayn-ı müvekkil taht (5) ve müvekkil tâc ve müvekkil yâd
birle biñ bir dürlü ümemün müvekkelleri iza-i deyyânî birle
hükminde olan melâ'ike-i müvekkilün *aleyhimü (6)s-selâm Sü-
leymân Hâretini *izzetile alup t edbîr ü tablîl birle mübüv-
vet tahtına çıkardılar dahi taht kafasında ayagin turdılar(7)
andan Benî İsrâ'îl k avminün anda meveûd olan embiyâsı etkis
yâsı evliyânı sağ u sola mihrâblu mihrâbına ve sedirli sediri-
ne (8) geçüp oturdular evvel Âdem âhir Muhammed emî *mürsel
peygamberler ervâhına salavat virüp Allaha tekbîr getirdiler
andan on(9)dört biñ dünyâ pâdigâbları kerrin sîmîn şandı(10)lar
şehnigâbler ve kürsi üzerlerine çıkup ot urdular ve dahi

(10) dört bin dört yüz hükemâ ve vüzerâ gurafâ müceccelîn da-
hı secârlü sedirine oğurdular ʿilm-i hikmetden haber aşup bahs
(11) itmege ve ellerine usturlab alup eflâküm gerdiğinden ve
seyyârenün seyrinden ve ʿilm-i hendeseden ve ʿilm-i hoy'etden
(12) ʿaklî kelâm söylemege başladılar ve yidi bin yidi yüz
yitmiş yidi pohlüvânî rûy-ı zemînlerinde şîr ü tîğ u zenler
birle (13) ve tokuz bin tokuz yüz tokuz tokuz ser-ʿasker saf
şiken ve on iki şittun hayl ü haşon tabi u ʿalem issi mülük-
tavâyif (14) sağ u sola makâmlu makâmında ki geçüp karâr itdi-
ler ve on iki bin s errîn kemerlü hâş kulların dahi ayagin tur-
dular ve onlardan (15) semra cimâiler ve perîler melikleri ve
div ü ʿifrit serhengleri ve envâ ser-neferleri ve hayyât u
mâʿâbin hâkim-i şâh-ı mârân (16) ve siba ʿ soyidi şîr ü gurrân
makâmlu makâmına geçüp turdular fi'l-cümle kıssaı dirîx kılma-
yalum ins ü cin melikleri (17) div ü ʿafârît hâş hışmına gel-
di Çuğyabân hevlnâkleri deñiz mâlikleri çâlekleri ve soba ʿu
esed ü bebr ü polenkleri

XXI

Ol yonar her dağ ı kor koçun anı
Ne ʿseb işler düzer gör ol şanı

551

Şâh uşbu sözlere güş itdi pes
Kıldı elmâs almağı andan heves

3 Didi kân/sayd ehline idüñ şitâb
Dan kurubana dutalar yüz ʿakâb

Yüz ʿakâbı çünki dutalar tamân
Ağları aç keydi iki gün müdân

Pes olara karşı pâre pâre it
Vâdiye saldurdı bî sözi işit

6 Çün ki elmâs idî dolu ol dere
Çeh yapığdı elmâsdan el anlara

Kuşları sıldurda el den tâ sevr
Vardı her kuş ete urup bâl ü per

Çıhdı yüz pâre it ile yüz *ıkâb
Her ite dağdan yapığınq bî-hisâb

9 Kuşlarıñg ardınca kullar vardılar
Kuş kenan yirlerde dağı dirdiler

Uşbu re'y ile Şeh-i pervîze ger
buldı ol elmâsı almaga zafer

Re'y ilen her *ukde kim var hall olur
Sâhib-i re'y ehli-i *ukde hall olur

12 Şâh ilerü olur/imiş re'y-i zen
Şimdi yağun oldılar bir re'y-i zen

Ol zamân başlara tâs imiş hüner
Şimdi hâk-i pây oldı el güher

Olduğıçün şimdi *aklı ehli xelîl
*İzzete kimzene bulamaz delîl

XXII

Kim meni bezm-i ezelde eyledi el yâr mest
Ol eikotden görünür bu çeşmîze deyyâr mest

552

Mest-i dergâhen mestim bu çarâb-ı cüziden
Şanna iy h'vâce meni kim elniçan denkâr mest

3 Şöyle mestem tâ kıyâmet daha huşyâr olmasın
Çünkü meni vahdet meyinden eyledi ol yâr mest

Rind ü kallaşan makâmın güçe-i meyhânedür
Gelmişem kâlû-belâdan câşık u hummâr mest

Cüş kıldı câkl-ı küll geldi vüçüda kâyinât
Kâf u nûn carinden oldu bu cihân sehâr mest

6 İns mest ü cinn mest ü cümle bu vahş u tuyûr
Âb mest ü bâd mest ü hâk mest ü nâr mest

Cümle bu meyden olupdur bu cihân yekbâr ki
cArg mest ü ferğ mest ü kevkeb-i soyyâr mest

cişk-ı Sübhâni meyinden vâlih oldu eyle bil
Çerh u kürsî her dü câlem bu kamer ü dâr mest

9 Eyle bil tahe'g-gerâdan tâ güreyyâ her ne var
Oldı iy h^wâce serâser ez-mey Cabbâr mest

Âsem ü Havvâ melâyik Mür u Gilmân u beşer
Kevger ü Tübâ vü Rixvân cennet ü didâr mest

Nûh u Dâvud u Süleymân u Zekerîyyâ vü Şu^cayb
İsâ mest ü Hüsî mest ü Ahmed-i muhtâr mest

12 Şâh-ı Mordân şîr-i yezdân şafây-ı ehl-i dîn
Kâşif-ı sırr-ı velâyet Haydar-ı kerrâr mest

652/2

Ebiyâ vü evliyâ vü aşfiyâ vü etkîyâ
Oldılar Hak meclisinde cümlesi huşyâr mest

Kâdı mest ü müfti mest ü şâfi mest ü şûfi mest
Cur^a-i cân-ı eledden mü'min ü küffâr mest

15 H^wâcc-e mey^hâne mest oldı vü hem pîr-i mugân
Ka^he vü büthâne mest ü hırka vü gümâr mest

Küfr ü îmân mest oldı cümle ^aayn-ı yek diger
^aâşık u ma^gûk mest ü yâr mest ağıâr mest

Ta^rînuⁿ inkârı gün gitdi geldi devr-i cân
Şûfi mest oldı bu meyden eyledi ikrâr mest

18 Cur^a-i cân-ı ilâhî ^aâlemi mest eyledi
Cân mest ü bâde mest ü sâki-i ebrâr mest

Çün şarâb-ı cân-fezâ geldi bize humhânedan
Oldı anuⁿ katresinden buse vü destâr mest

Çeng ü def hem ud u noy sermest olup efgân ider
Bu harâbâtun içinde söylenen güftâr mest

21 Mest olup söyler ENELHAK ^aşıkile ^aâlemden çün
Ya^cni kim Mansûr ^aâşık oluban berdâr ^{mest} söyler

Mest olup gir şehr-i ^aışka gör Haki anda ^aayân
Şûret-i hûbân-ı ^aâlem çârsû bâzâr mest

Yidi yir gök yidi deryâ yidi mushaf yidi hat
Lafz-ı Hakdan mest olupdur heft ü penç ü çâr mest

XXIII

553/1

Anuñ ki hacc-ı ekberi iy cãn sen olmadıñg
Beytü'l-harâma varmamış anıñ safâsı yoh

Şeytândur el ki şûretüñge kılmadı sücûd
Bir rene ü derde düğdi ki hergiz devâsı yoh

3 Ol cãn ki senden özge taleb itmedi muştâd
Hieringde her dem anı yahmağa revâsı yoh

Yâ Rab ne şevk imiş bu mehıñg yüzi kim anıñg
Nûrı katında şems-i duhânıñg ziyâsı yoh

Bî-mâr-ı cıçka cãn virür iy cãn lebüñg müdâm
Münker sanur ki la^cl-i lebüñgüñg şifâsı yoh

6 Gol gel berü ki savn u şalâtüñg kazâsı var
Sensüz giçen sabâh u mesâñıñg kazâsı yoh

Aynuñ hatâsuz iy büt-i Çim tökdi kanunı
Terk-i hatâdur aslına varur hatâsı yoh

Fânî eihâna bahma giçen öñri sevme kim
Öñrüng kevâli var u eihâñıñg bakâsı yoh

9 Yarıñg gelür hemişe cefâğı Nesîniy e
Sen şanma kim Nesîniye yarıñg safâsı yoh

Hemsi dinâğ içinde ki cıçkıñg hevâsı yoh
Mıñg kez hacc itse Ka^cbeye hergiz safâsı yoh

Dilber cenâli Ka^cbesine kılmayan tavâf
Yüzünde nûr u gözleriniñg rüşinâsı yoh

12 Lebbeyk uranlaruñg arafâtında *aşkıñıñg
Toslîm-i cândan Özge kapuñda rızâsı yoh 553/2

Fi'i-cümle şol vefâ haromında mücâvirem
Bîgâne ile gönglüñüñg hiç âşınâsı yoh

*İşkıñg beriyyesinde susuz aq ölenlering
Mahşer günü visâlıden Özge şifâsı yoh

15 İhrâm günü şol egnüme giydürdügün donı
Hor niçe isteren etegi vü yahası yoh

Çün kim Nesimî Cıydına kurbân elur yakın
Vasıl oldı bir bakâya ki hergiz fenâsı yoh

XXIV

Faslıñga bil bağladım yâ vâhid (ü) ferâ ü ^{ahad} râhâd
Cümleñing ma'bûdı sensin dâ'im Allahü's-samed

Ohuran gâtıñda Bismillahirrahmanirrahîm
Çün sıfâtıñdur sıfâtıñg ^{kul} hüve Allahü ahad

3 Evvel ü âhir hüve'l-hayyü'l-lezî vü lâyeñüt
Zâhir ü bât ⁱⁿ hüve'l-bâkî hüve Allahü's-samed

Len yelidsin sen ohuran iş velen yülod seni
Len yokün gâtıñg sıfâtıñgdur lehü küfüven ahad

Ol zamân kim lutf idip bir gevhere salduñg nazâd
Zâhir ol gevherden oldı cümle oşyâlar ^{aded}

6 Kâf ile nûndan yaratıñg onsekiz biñk ^{câleni}
^{udretinden} orba ⁱⁿ günde tamân oldı cesed

(1) pûzîne yüregi gerek kim ol renceden kurtıla pes ortasında
pûzîne bağından (2) düttün çıkadı ve gözlerü karañu oldu ve kem-
düzün eyitdi kim nefis arzûsı ve hırs-ı (3) kuvveti beni uşbu
korkul u çamıra bırakdı imdi hiyle ve mekrden artuk beñüm elüm
(4) dutice yokdur eger cesîreye varicak yüregüm virnessen an-
da kalurvan as ölürlen (5) eger kaçup kendüzümü suya kiragur-
sam eñni yile virürin dünyâ ve âhîret ziyân beña (6) hâşıl
elur hıms andan Bağay eyitdi kim ol mestürenün utalanmağı ve-
hin bil düm yavlağ (7) genesdür ve câlim ler eyitmişlerdür kim
zâhidler kim âhîret azığı ve sevâb (8) zahîre eylemek içün ki-
şiden nesne dileyeler anı yığmak eyü degüldür ya dağı (9) pâdi-
şâhlardan halk dirlik içün cadi ve hayrât isteyeler anı dağı
(10) yığmak eyü degüldür ya dostlar dostlardan bir nesne di-
leseler kim ol nesneyile (11) ol dosta ferâgat ve sağık gele
anı dağı yığmak eyü degüldür imdi ben ol (12) renci bilürven
ve bizüm cavaratlarımızda dağı ol renc çek olur ve yüreklerimü-
zibulara (13) virürvüz tâ kim şifâ hâşıl olur annâ bu haberi
yirinde dimişmişek gönlümü bile (14) getürdüm Bağay eyitdi g
gönlüm bilce degül ni pûzîne eyitdi makânda kodun gitdüm Ba-
ğay (15) eyitdi niçün bile getürmedün pûzîmelerün âdeti olur
kim kaçan bir dost

554/1

(16) evine varsalar ve dileseler kim günün şâdılığıla geçüre-
ler ve yinek içnegile (17) şöyle kim kaygı eli bularun etegine
işüneye gönli bile iletmezvüz zirâ kim (18) gönül niñnet yiri-
dür ve meşakkat pınarıdır şöyle kim bir sâat içinde yir (19)
kaygı gelür anı basar şel sâğı dirliğia bulanuk eyler ve şel
tatlu şerîn (20) datsuz eyler gün ben senün eviñe varurdum
kim senün oğlanlarıñıla (21) ve atlarıñ caziñ di-
dârın görmek hiç kaygısuz beña tanâm ola pes gönüli (22) ke-
yup geldüm dağı eger ben gönül bile iletmezsem sen hed ma-
zûr dutarsın (23) annâ ol tâyife kim ol mestürenün destlari
ve konşılari günün ilteler ve (24) eyde kim bunca dostlık ve

sevişmek arasında gel kadar dirîg (25) dîdî ve gönülin bi-
le götürmedi deyoer *ayblayalar imdi girü dönersen (26)kim
varavuz yaraklanavuz ve gönüli bile getüren ve el mestüreden
kutlu olmayam (27)böyle dese ol Bağa derhâl girü döndi ve a-
nun sözine inandı pes pûzîne girü (28) ol ağaç dibine deki x
şekine çıkardı pûzîne segriyüp ağaca ağdı (29) Bağa bir sâ-
*at mustazır oldı andan kıgırdıdı gel diyü pes pûzîne geldi
ve yetdi (30) ay ki destlik gösterüben düşmen olan eşkere
kavl ü şartın

XXVI

Bu kamusıyla gün ki t utdun becid
Anı düzmege kaç gün oldı mücid

555

Sözümü şınadı eli degmedi
Budur toğrusı kim gönül egmedi

3 birez sehelrek tutmağa baqladı
Veli el budah kim tutdı aqladı

Hikâyet başından hemin biñ boyit
Düzetdi vü didi kalama sen eyt

Getürdi ana degin ki düzdi nakış
Süheyle saray idiser sirri fâş

6 Görüp nevbahârın şuda gölgesin
Okıyıcagax nitdügin bilisin

Ne denlü ki düzmiş durur dir hemin
Bilünsin diyü beyti düginde umın

Yazupvan çak ana dıdEgin kim ola
Yazılmış durur el didügi ola

8 Baña oldı vâcib tanâm eylemek
Eger nâni* elmasisa devr-i felek

Çalab Tengri yarı kıjursa baña
Düzen şöyle kim kala gören taña

Öküş ulular c'aleme geldiler
Dalim dürlü c'ilm ü hüner bildiler

12 Sözüñ incüsin düzdiler ködilar
Hikâyetleri düzdiler ködilar

Çeraz andan ancak hikâyet degül
Vakâyı c'elinden şikâyet degül

Hüner gösterürler bahâne kitâb
İçi tolu hikmet mesei hem c'atâb

18 Dil añlayanun dili çürimeye
Sözi düzenün ağza kurımaya

Bidügüm kitâb aşnuğı pârsi
Dilince düzülmişdür çak yarusa

558

Baña yârî olursa ola gonez
Ki külli hikâyetlere iriş bu gez

18 Şunun bigi şerh eyleyem Türkice
Ki tat u muğal ayida şabaçca

Hikâyet henen ma c'nâ nite döne
C'ibâret girürise tondan tona

Çürük nah ^{dan} kinhadan toğrusı
Şehet yigrek ola yini buğası

21 Nebî hicretinden c'aleyhi's-selâm
Hisâbı yañılamağıçun tamâm

Niçeyidâ tevârih eger soralar
Didüm uş okıyalar göreler

Buna düzmeκ ol yılda tedbîr idi
Ki yidi yüz elli bir yalıyidi

24

Âgâz-ı câsitân

İşit senâ bir hoş hikâyet kılam
Eger Tengriden uş cinâyet bulam

Ki sağlık bağışlaya fırsat vire
Tamâm cylemeklige ruřsat vire

Katânda benüm varıdı bir kitâb
Okırdum ana dâyimâ bî- hisâb

27

Didüm ger ola Tengrinün yarısı
Bu kamu hikâyet ki var pârsi

Döne Türkiye okıya hâs ü câm
Cinâyet kılurssa Hak ola tamâm

Ki tevfiķ u yârı bağışlayan ol
Ağıklara yârı bağışlayan ol

30

Ki ben kim olavan^{ki} řaçuñâ el
Uravan benüm olmaya ol sahal

557

Veli sözi senden işitdüm ilı
Bu mañnâda uş iki yardum kıla

İki câleme řaçuñun bir kılan
Virneyeven ben ki kester kulan

33 Çün iştidi ol öğrini nev-bahâr
Didi kim kabûl itmegin e yarar

Kölin açdı vü kocdı katı katı
Gönül kapmağa key bilürdi yatı

İki gözün öpdü vü aldı elin
Güle güle tuşad saray yolın

36 İletdi vü yatağına vü tahtına
Sevinürdi tâli^cu vü bahtına

Süheyli yanına geçürp bile
Oturda taht üzre key zevkile

Velî nev-bahâr ay yüzinden nikâb
Götürmişdi xîrâ ki anda savâb

39 Varın bilüridi ki ger anıxuzın
Nikâbın götüröben açâ yüzün

Süheyli anı görmeklige döymeye
Niçeme yüzine bakup toymaya

Yüzü ol anıñın açmada
Vegerni ana bahmağa kaçmada

42 Henik saçlarınuñ bölügin ane
Sunuvirdi vü meyli andın yaña

Ki chşayudur gönülünü anlağıl
Bu bendin yaña azın azın egil

Eger bir kezın göstereven yüzüm
Döyemeyesin bilürem kendüzüm

45 Pes andan yüzün açardı az az 558
Kılurıdı bir demde bin dürlü nâz

Sanayıdun güneş toğnağıçun ider
Bulıdı az az karşıusından savar

Süheyl anı gördi hayrân kalup
Gehi fikre batup gehi şâd olup

48 Dirıdı Caçep bu baña düğ midür
Yâhu tâlicuma bu iş tuğ midur

Gehi kuçmağa açarıdı kolun
Gehi öpmege alurıdı elin

Örüturdi pes ańsuxın nev-bahâr
Sanasın yavu kulda nesne arar

51 Revân bağdı taşra işigden ayağ
Yiyesi buyurdı ki bir kac çanâh

Karavaşları anda getürdiler
Anı yimege çün^{ki} oturdılar

Süci hâzır eyleyüben kurdı bezm
Şu halvetde yarıyla urdı bezm

54 Bir altundan aslan yaçatmışıdı
Murassa^{dan} incüye batmışıdı

Anı dañi bir zümürüd ayag
Getürdi vü içgüye düzdi yarag

Ayaga toldurda ol mâl-â-mâl
Süheyle yükindi vü didi ki al

57 Elinden alup içdügin biledi
Tudagini zülfiyile siledi

Ayagi yingile çü toldurda
Süheylün ileyinde çök urda

Didi çayliguna buni içdüm uş
Eyitdi ki sahha vü cânuna nûş

60 Tudagini sil yini ucayila
Adâniligila degül gücile

559

Karavaşa buyurda pos nev-bahâr
Ki kopuzı tur el berü zinhâr

Bugün halvetin gevki u fevt olmanun
Kimsene bizüm sirrunuz bilmesün

63 Getürdi kopuzı vü öpdü koda
Öñine vü luğfıla çalgıl didi

Sözin şimada çaldı sazıla
Eyitdi bu şicri hoş âvâxıla

Bâ hen-nişân-i Süheyl ü Nev-bahâr u şicri kâñden

Şükür ol Çalaba kim baña uş yâruna virdi
Göñlümdeki maksûda kim gör nice irdi

66 Bunū bigi fırsat ki baña oldu müesser
Hiç kimsene hayalinde beni öyle mi dirdi

Tâli° ki benüm uyurda gör nice uyandı
Devlet ki düşünişidi gör nice turdı

Bu cışk ki sâkisi harif öldürücüdür
Sâki baña içürdi ayruhlara dürdi

69 Niçene ki anıxında gariblig könildüm
Terk eyledüm ilümi vü şarımı vü yurda

Hoşvan çü irişdüm tapuna yüzünü gördüm
Her göresiven yine ne kim Tengri buyurda

°Ayb olmaya kopuz bigi ger sâr inlerisen
°İşkuñ ile key taldı vü kulağum burda

72 Süheylün bu şicrini işidicek
Dahi cışk kendüye iş idicek

Kıyâs eyle kim anın hâli nola
Bu cışk işi diñek geñezdür dile

Karârı kalmadı kanı kıldı cüş
Süheylün adına bir kadeh kıldı nüş

560

75 Süheyl anâ ol anâ içdiler
Birbirisiyle hoş geçdiler

Süci arasında şorar nev-bahâr
Süheyle ki iy server-i nâmüdâr

Yemende senidün ben Çindedüm
Dün ü gün sarâyumuz içindedüm

78 Nişânımı kim virmiş ola sanâ
Ki Câşık olmuş olasın sen bânâ

Büheyli eydür uhtı degül ol söz ün
Bağunuzu agridisarvan sizün

Nite olduğına neyidi nice
Ferâgat olıcak diyem bir gice

81 Uş evvel nefesdür irişdüğümüz
Bu olsun bu gice dürişdüğümüz

Ki oynayavuz içevüz yiyevüz
Ne söz varısa soñradan diyevüz

Bunı didi vü urdı el sahmaya
Yigit kişi Cışka nite ahmaya

83 Muşûsâ ki yanında ola güzel
Kopuz çaldı vü bile didi gazel

XXVII

şi^cr goften Melik-zâde

İy rûşigâr nice kasd eyledün cânuma
Her dem suç um yoğiken şuzaridun kanuma

Sen beni şöyle miskin itaişidün ki ayruh
Varımaz oldımdı yurduma vü meskânuma

3 Geldüm anâ ki hergiz gitmezidi ögümden
İrdi anâ elüm kim hiç sığmazıdı sanuma

XXVIII

"Terceme-i Ferhenk-nâme-i Sa^cdî"den

561

Karıncaşayın nice bir irkesin
Yiyügör anı yinedün seni sin

Öküş gussa yi vü çevürme yüzi
Apulayugör bir kişiygün yüzi

3 Yedür anı dürlü dürlü kuşa
Ki bir gün hüma tuzaguna düşe

Kime kim gümânun yavuz ola bul
Ne bilür olasin veliyise ol

Gül ağacını yakma çün ola güz
Ki hoş gösteriser yarın sana yüz

6 Kişi tohm anuñgün birağur yire
Ki bir buñ gün ol ana hasıl vire

Tohumdan bitüp baş kaldurdıdı
Câsâ aldı vü Üci öldür didi

Hünermend kişi şunun bigidür
Kalana odun ya otuñ dibidür

9 Ağaç odun olmağa yir balta hem
Kesilmez yiniş viren elbette hem

XXIX

Der âgâh şoden-i pâdişâh

Yatup uyama gâfletile müdâm
Ulular gözinedür uyku harâm

Yavuz kişinün dök kanın mâlin ol
Yavuz kuşda olmasa yeg perr ü bâl

3 Diken kökini koparu-gör düriş
Ol ağacı bisle ki virür yeniş

Terahhüm sen eylenegil xâline
Âna rahmetün sulundür ^ââleme

Cihân yakıcıya düsetme çerâğ
Bir ol yansa yig halka urınca dağ

8 Şu kişi ki uğraya şefkat karar
Degül kendüni kâruvânı kırar

Başın kes güç idenlerün Hâk bilür
Ki zulm idene zulm igen ^ââdlolur

Yavuzlara nite vire kiase yüz
Yavuzları eyler tahammül yavuz

9 Kişi nitesi dökme hön ite
Buyur kim it önüne sünük ata

Meseldür bu bir söz itme iki
Depegen tavarun ağır yig yüki

^âAses âdemîlik iderse nice
Yata uğrıdan kiase îmin gice

12 Ne lâyük ola degme kişiye mâl
Kime mâl yarar u kime güşinâl

Şigansa çetük serç e tutar saff
Semiz obıçak kurd yir Yûsufı

Ne hoş didi Ferhâd-ı sahrâ-nişîn
Tosun at düşürüp yericak başın

15 Ben ol ata binsem yig ola hele
Ki başın çekicek elüde ola

Suya katiken gömmeğe bağla bil
Ne ası çü taşup revân ola seyl

XXX

563

(1) perende revende dün de uyıkada kurd u kuş bîdâr oldılar nec-
mû^c-ı hayvânat (2) mahlûkât eşrefinün mevlûdına sevinişdiler
şöyle ki kâvil eydür kit^ca

3 Niçün sevinmesün ol bî-ümîd ki
Ümîdi ancılayın Mustafâdur .

Bu cümle ki vücûda geldi mevcûd
Sebeb oldur bu ne cîss u câtâdur

Bu ne teşrîf ü ne ta^cmîm olur kim
Yüzi nûrına indi ve'd-duhâdur

6 Ne arz cîsm olur ne sâfî cevher
Kalan cândan anun cîsmi safâdur

Nider ok yarak cihânun cîyş u nûşın
Çün anun cîyşına cân mübtelâdur

(8)negr Âmine hatun eydür çün bu hâli böyle gördüm diledüm c^a-
zîz ve cûd dökini (9)bildüm sevinç birle dört yana nazar kildüm
Gördüm ki evümün dört yanı yarıldı (10) dağı hürîler bölük bö-
lük çok çok saf saf dökildiler geldiler şöyle ki ol (11) ön ge-
len hürîler son gelen hürîlerden sorarlardı ki sizi uçmaktan
çıkmağa (12) kim kor oldu ki yüzünüz aydınından bu gece ay ve
gün mehcûr oldu cîtrlar (13) kohuşıyla yir ü gök arası toldı
diyü sordılar ol son gelen hürîler (14) bu ön gelen hürîlere
cevâb virdiler ol virilen cevâb dağı Hazret-i risâletün (15)
mevlûdı keyfiyyeti bunun gibi olmağa Şeyh Mustafa Darîr hakir
ki mütercim-i Siyer-i Muhammedîdür
تعمیرہ اللہ برحمۃہ واستنوا فیہ جنتہ

üç tercîcî eydüpdür tercîcî-i evvel

17 Rabîu'l-evvel aya kutlu olsun
Henîçe dîn ü dil kuvvetlü olsun

Resûlün mevlüdi bu ay ğçinde
Cihânda ma^crûf (u) meşhûr oldu

564/1

Nebînün anesi Âmine hatun
Haber virdi bu söz mestûr oldu

Ayun onikisi İsneyn gicesi
Harâb olmağan evüm ma^cmûr oldu

21 Evünden göklere bir nûr çıktı
Ki dünyâ toptolu ol nûr oldu

Döğendi bir bisât üstine Sündüs
Hevâda illâ ki mestûr oldu

Dikil^{di} ol ^calem şarka vü garba
Birisi Ka^cbede meşhûr oldu

24 Yakîn oldu bana ki Muştafânun
Vücûda gelmeği destûr oldu

İniledüm yalunuzlık elinden
Ki ^cavret ^cözrile ma^czûr oldu

Divâr yarıldı vü üç hûr geldi
Beni gör kim munîsim hûr oldu

27 Oturdılar yanuda hem önünde
Didiler mensilün uş Tûr oldu

Vücûda geldi ol sultân-ı ukbâ
Nazar ebline key manzûr oldu

Ana olduñ anuñ bigi Resûle
Ki anuñ ümneti mağfûr oldu

30 Bugün bölük bölük geldi hürîyet
Kamu ol sözile mesrûr oldu

Bu ön gelen sorar ol son gelene
Ki uçmaktan siki kim kor oldu

Ki Cıtrunuz kohusından yir ü gök
Tolu hem müşk hem kâfûr oldu

33 Sizün yûsûnuz aydının görüben
Bu gece ay u gün mehcûr oldu

Didiler Hak Ta'âlâ ve takaddes
Ki emrine kamu me'mûr oldu

Sınuñ gönülleri Cabbâr-ı âlem
Kamu cebr eyledi mecbûr oldu

564/2

36 Rabîu'l-evvel ayı kutlu olsun
Henîçe dîn ü dil kuvvetlü olsun

Çalap emreyledi Kızvâna kim tiz
Bizegil cennet ehlin cennetile

Habîbullah vücûda geçiserdür
Tolisar dünye 'aif u rahmetile

39 Çalapdan Cebra'ile emr oldu
Tamı kapuların yap heybetile

Bezensün Hürî vü Gilmân u Vildân
Kamu saçuya gitsün ragbetile

Haber eyle kamu vahş u tuyûra
Haber kıl kalmasunlar gâfletile

42 Âmine eydür ol dem oldı kim uş
Vücûda gele Ahmed kudretile

Şuşadum şü diledüm içmege ben
Elüne şundılar kif şerbetile

43 Sovuğ u kardan ağ tatlu şekerden
Anı içdim be gâyet lengetile
Bu kez bir nûr içinde gark oldum
Büridi el beni cızmetile

Bir ağ kuş geldi arhamı şigadı
Kanadı birle katı kuvvetile

Vücûda geldi ol dem şol vücûd kim
Azîzdür kamulardan cızzetile

48 Ne kan gördüm ne şü gördüm ne ağrı
Toğurmadum anı ben zahmetime

İşidürem ki dünyâ teldi gulğul
Hiçablar refc oldı zulmetile

Dile geldi dîvar u taş toprak
Söse geldi dükeli hikmetile

565/1

51 Begâret kıldılar biribirine
Muhammed dünya tutdı ümmetile

Görürem Mekke şehri nûr tolmış
Velî gâfil yatur er cavratala

Buğur kendüme geldüm bakdum evden
Gidüpdür hürîler cem'iyetile

54 Veli mevlûdâ görmedüm evünde
Yüregüm oda yandı hasretile

Gömanum oldu kim hürîler aldı
Gözüm dört yanadur bu fikretile

Rabî'ul-evvel aya kutlu olsun
Herîşe dîn ü dil kuvvetli olsun

57 Görürem Ka'boye karşı Muhammed
Bucakda yire urmuşdur yüzini

Yüzi secedede barmagın götürmiş
Dili söyler bilmezem sözünü

Kesilmiş göbeği sünnet olunmuş
Kımatlu sürmelenmişler gözünü

60 Bir ak sofa tolamışlar vücûdan
Tenini bağlayan saçmış tozunu

Diledüm ki varam elüme alam
Görem ol aydan arı hûb yüzünü

Bir ün geldi hevâdan heybetile
Ki gizlen halk gözünden özünü

63 Cemî' enbiyâ hûy u hisâlin
Virün ana bidâyet kendüsünü

Ana üç güne degin gizli saklan
Herîşe gicesini gündüzünü

Yine bir dürlü kavmi geldiler tiz
Alup gitdiler ol dîn yıldızını

565/2

66 Yine ol lahza ilten getürdi
İşiden añlaya söz runuzını

Sa^câdet ol kişinün kim gözine
Çekeler Ahmed ayığı tozını

Ümîdi ol durur bu gözsüzün kim
Ümidsüz komaya ol gözsüzini

68

69 Rabî^cul-evvel ayı kutlu olsun
Hemîşe dîn ü dil kuvvetlü olsun

(70) Âmine hatun eydür çün veledüm Muhammedi diledüm ki elü-
me alam nâgâh hâtifden bir âvâz (71) geldi ki
..... (72)..... hul^k-ı Âdem ve ma^crifet-i
Şît ve şecâ^cat-i Nûh ve hîllet-i (73) Halîl ve lisân-ı Cismâ^cil ve
riizâ-ı İshâk ve fesâhet-i Sâlih ve hikmet ü bişr-i Yackûb (74) ve
Cemâl-i Yûsuf ve şabr-ı Eyyûb ve şiddet-i Mûsâ ve tâ^cat-ı Yûnus
ve cihâd-ı Yûsâ^c (75) ve nağme-i Dâvud ve heybet-i Süleymân ve
muhabbet-i Danyâl ve vakâr-ı İlyâs ve cîşnet-i⁽³⁶⁾ Yahyâ ve kabûl-i
Zekeriyâ
(77)..... deyü nidâ yitişdi ya^cni sahlan Muhammedi halâyıkun gö-
zinden üç (78) güne degin dahı peygamberlesün^caleyhimü's-selâm
sıfatları birle sıfatlandurun (79) evvel virün Muhammede Âdem
Peygamberün hul^kını Şîtün ma^crifetini Nûhuñ şecâ^catini

XXXI

Rûh elinden getirün tolu sürâhî içelüm
Râhatından irelüm râhata râhı içelüm

566

Bir nefes câmi harâm ise nola nuş idelüm
Nice bir hün-i cigerleri mübâhı içelüm

3

La^clini bu gice sâgar ki alur ağzına
Sahla öğledeki kanını sabâhı içelüm

Şöyle mestâne gözün bî-hod ider gönli ki
Gice gündüz tolu peymâne-i sâhî içelüm

XXXII

velehu hallede ma^cdelatehu

Her gişi ne göndüğünü bilür özi hâliyle
Sor hâline her gice hâlümü hayâliyle
Şol güneşe kul olan ki bedr ay anuñgün
Mahy ola her ayda bir kaşları hilâliyle

3 La^{ci}-i lebine anuñ anuñ kaçan irşevüz gün
Hayvân suyu seb^c idi zulmâta zülâliyle

Vaslına harâm itdi kanımı halâl eyler
Feryâd haramdan biñ âh halâliyle

Yüregümi kan itdi gül yañağı rengiyle
Şimdi su kılur kana fitne gözi âliyle

XXXIII

velehu hallede saltanatehu

Tolu sunuñ ayığı bize yâr sâkiyimis
Denizleri sömürelüm anuñ yasakıy imiş

Cihân bu dem durur uşda gel indî hoş görelüm
Yârânlarla cömürden bunu ki bâkiyimis

3 Kişiye yarı elinden ağudur âşrı hayât
Zülâl düşmen elinden ağı ayakıyimis

Cânım gönülile c^caklı giderdi bu ivden
Nigâri davetot idermiş anuñ yarakıyimis

Çekişdi c^cışkıla akklum gönül ivini cânım
Buyadı c^cışka k'ezelden anuñ vişâkiyimis

Ger gözün eğerümün kanın içerse içrün
Hele sun ayığı bize hün-i sürâhi içelüm

XXXIV

velehu hallede ma^cdelelehu

Âteşî la^clüni gören oduna yanaduşdı
Gamzen^c ohını yiyen uyhudan uyana-duşer

Bu hatâyî gözünün rast nazarlığına gör
Cigeründe o_hana bah nice boyana-duşer

3 Her gözi kanlı diyip bir yana çeker gönili
Bellüdü^r anuñ işi ki iki dîvâna düşer

Kan döker leblerünîğün şanemâ kara gözün
Kandura bini zülâlüne vü ya k^cane düşer

Sûzuna düşmişken süzümü sen tutma ^cacep
Odlara düşerise ^cışk^c eri merdâne düşer

6 Düşeyim oduna ben sen dahi kıl bini kabûl
Şöyle ki yaz gicesi şen^cuna pervâne düşer

Zülfüne cânım apardum ne görem cân u cihân
Baña dir zîre dahi cehlile kirmâna düşer

Ben ezelden şanemâ ^cışkuñıla biliş idüm
Âşinâligala bahri dahi ^cummâna düşer

9 Dür diğün la^c1 lebüñğün bu gözüm incü döker
Bu ^cacepdür ki yaşun bahra vü hen kâna düşer

XXXV

velehu ebbedallahu ta^câlâ devletehu

La^clüni derdümüze em didiler
Cânı teşne görüben em didiler

Ganzelerün yüregi kan itdi
Tutdılar nabzumuzu dem didiler

3 Hüsününün bağına İrem didim
Niçeler ol bağa İrem didiler

XXXVI

velehu

Serv kaddunıla çendân olmaya
Gül ho yüzün gibi handân olmaya
La^c lile incü durur şol ola mı
Buncılayın leb ü dendân olsaya

468

XXXVII

velehu

Seni sevmeyen bugün âdem degül
Ne demi var kim ki bağı dem degül
Sen gözün ganzesini atma şuna
K'irneye ger yârunuz merhem degül

XXXVIII

velehu

Ben seven hüblar içinde şâhımış
Sanasın yıldız içinde wâhımış
Ben denize salmışam bir cânımı
Kamu işi başaran Allahımış

XXXIX

velehu

Gül ol ola bülbülünü gözleye
Şâh ol ola bir kulını gözleye
Hüb ana diyem ki her dem içinde
Bülbülünin gulguluna gözleye

XL

veişku

Zülfî Caklumi yabana yaya mı
Gözleri gâzesi bini aya mı
Görmeyicek sini gözüm dünyâya
Bir kemîne çöpcügeze saya mı

XLI

Bir kuş irerisen bir murg ola
Kamusına padişâh Sîmurg ola

569

Kuşlara yüz dürlü durişmek gerek
Padişâhlarına irişmek gerek

3 Kuşlara Hüshüd meger rehber ola
Kim bu kuşlar yürüyeler ol yola

Kim dilerise ki Sîmurga ire
Küh-ı Kâfa irişe anı göre

Hüshüd ü kuşlar u Sîmurg miğâl
*Akl u huik u Tañrı oldı gü'l-celâl

6 Girü Gülşehri sözi sax eyledi
Mantıku't-Tayrı hoş âğâz eyledi

İbtidâ-ya dâsitân-ı Sîmurg

Bir gice Çin şehri üstinden meger
Nâgehân Sîmurg geçdi cilveger

Bir kanadı düşdi Çine key ulu
Sad hexârân dürlü nakş anda t olu

9 Halk çün kim ol kanadı gördiler
Dinlerinün külli terkin urdılar

Ol kahat nakşına çün imandılar
Ol kuş ol bir kanadı sandılar

Eylediler ol kanatdan bî-karâr
Her biri bir dürli nakşâ ihtiyâr

12 Birisi güneşe tapdı vü sözi
Aya hatm itdi vü biri ılduzı

Biri buna tapdı ma^cbûdum didi
Biri hâça halk-ı maksûdum didi

Biri gûsâle tapdı iy ^cazîm
Kılmadı kâfırlığı dînden temiz

15 Varıdı Şan^can şerinde bir ulu
Gönli deryâ vü içi dürler tolu

570

^cAbdü'r-rezzâk idi ol ulu adı
Kim bilşdürürüridi Hakka yadı

Dek herem içinde ol sâhib-zamân
Elli yıl şeyh olmaşıda bî-gümân

18 Çün mürîdi vü muhibbi varıdı
Kim dükeli key riyâzet-dârıdı

Kaç mürîdi vâ^{ridi} vâ^{ridi} dirisen uz
Var olayıdı iki kez iki yüz

Hak yolında elli hac kılmaşıdı
Sünnetile farzı key bilmişidi

21 Hem şalât u şavmı bî-had varıdı
^cilmi çok u sâhib-i esrârıdı

Keşfi bî-hadd ü kerâmâtı delim
Zühdi çok u hem makâmâtı ^cazîm

Muktedâlikda cihân halkına hem
Olmışiken kamu câlede câlim

24 Rencile kalan kişi kuvvetde süst
Olurıdı bir deminden tendürüst

Şol kerâmatıla ol şeyh-i Caxîz
Kalmışiken küfri îmândan temiz

Olmışiken gönli cîsmile tolu
Bir gice düşinde görür ol ulu

27 Kim horenden Rûm mülkine gelür
İleyinde bir bütün secde kılur

Eyle düşde büt kâatında yir öper
Kim sanasın Tanrı diyüben tapar

Çün bu düşi gördi bî-dâr-ı cihân
Ayduz iyvâh ussîma urdı ziyân

30 Fitneler hayli yarama uğısar
Yoluna düşvâr cAkabe düşiser

571

Ben kaçan bu gussadah cân eyledüm
Cân terk itdüm ki imân eyledüm

Fitne yüzini yire başmak gerek
cAkbe düşdi yoluna kesmek gerek

33 Girmeye bir er bu yola piç ü piç
Kim yolunda düşmeye bu cAkba hiç

Bende ol cAkba gider olurisa
Yol ana rüşen ola-bilürise

Çün kula ol cAkba bundan eâvidân
Her cükûbet kalmaya yoldır cıyân

38 Şeyh eydür câkibet yâranlara
Kim fedâ olsun tenüm siz cââlara

Bana bir iş düşdi gelün gidelüm
Rûma vü bu müşkili hall idelüm

Bize bir Rûm iline varmak gerek
Bu düşün ta^cbîrini yormak gerek

39 Şeyh u yâranlar dükeli cem^cile
Geldiler Rûm iline kamu bile

Ka^cboden Rûm iline çün gıtdiler
Rûm ilini hoş teferrüc itdiler

Gezdiler her bâğ içinde gül gibi
Değme şardan geçdiler bülbül gibi

42 Yol yürimeğün becid dürişdiler
câkibet bir manzara irişdiler

Bir kız üstinde oturur ay gibi
Ayuñ kağı ok atar bir yay gibi

Hüsn içinde ol kadar cemâl
Kim cemâle virürüdi ol kemâl

43 Güneş anuñ pertevinden tolına
Ay hod anuñ gibi kanda bulına

572

Ay kim anı bilmedi bir gün vebâl
Gün kim ana irmedi hergiz zevâl

Yaz anuñ yüzi katında güz gibi
Zülfü gice cârızı gündüz gibi

48 Her kim anuñ yüzini görüridi
Kendü cânı terkini ururıdı

Yüzi türk ü kendüsâ kâfir kıza
Söyledügi kamu Rûhullah sözi

Küfr içinde eylo rûhânî sıfat
Kim diye Rûhullahı yüz ma^crifet

51 Mü'min ister kim yüregın bağlaya
Zülfi zünnârın biline bağlaya

Küfrini bir gerre çün peydâ kıla
Sad-hexârân mü'mini tersâ kıla

Bir lipâce geymiş ezrakdan gibi
Altuna banılmış ol ay gün gibi

54 Rengi la^cl ü dişleri lü'lü' gibi
Hâli Türkis tânda bir hindü gibi

Çün açar burka^c ki şeyh anı göre
Eydesin kim şeyhi oda yandura

Şeyh gönülin virür ana cânıla
Satun alur küfrini imânıla

57 Şabri yavlağ az u Cışkı çok olur
Ne ki yâdında verise yok olur

Şeyhe çün kıldı Cıyân didârını
Bir kılından bağladı zünnârını

Şeyh istedi nazır gözlemege
Ol dem ü köndü izin izlemege

60

Kimse aña rüçvet okın gün ata
Elli bin kez bir yola dînin sata

573

Anda kim her zahn yüz nerhencedür
Âlimün yazuğı bir âlemcedür

D

Deniz oldu Ka^obe gavgı kılmağıl
Gemide ol nahvî gibi olmağıl

63

Nahvi Gülgehrî bilür yavlak hiç
Bahç içinde kavmi kalmaz kerde hiç

Hikâyet

Gemiye oturdı bir nahvî meger
Sandı kim denize yok havf u hatar

Gemici geniyi düzedüridi
Bâd-bân ağacın uzadurıdâ

66

Geh gemide olurıdı geh suda
Gemiciñün işi oldur pez nidâ

Bir gece kim bâd-bân kurmağıda
Nahvîñün katında oturmağıda

Gemiciye nahv eydür iy Cazîx
Nahvıla lafı kılur misin tomiz

69

Hiç nahv unıtduğun var mı senün
Kim hüner hâsil kıla cân u tenün

Ref^o u nasb u cer nedür bilür misin
Fâtihâ i^o râbını kılur misin

Eydür urmadum ben ol müşkilde rây
Nahvî eydür yarî Ömrün yoga say

72 Nahvî okımadunısa bî-gümân
Yarî Ömrün fâni olmuş iy fulan

Geniciyi hasta kıldı bu hitâb
İlle ol dem virmedi aña cevâb

Kim hatâdan her kim anladı şevâb
Her sü'âle vire vaktında cevâb

374

75 Gemi bir girdâba düşdi nâgehân
Genici nahviye eydür iy fulan
Hiç denizde yüzmek öğrendün midî
Ya suya düşesüni sandun midî

Eydür ol ahvâli hiç öğrenmedüm
Deniz içine giresüm sanmadum

78 Kâmu dürlü c'alm ü hikmet bende var
İlle bir yüzmek ki ol fen sende var

Genici nahviye eydür pes kâmu
Ömrün oldu şimdi fâni iy camû

Yüzücü suda el ayak urısar
Yüzmeyen cömri fenâya varısar

81 Geniciye sorma kim nahvî misin
Geniye sor kim deniz nahvî misin

Nahvîla kurtıla denizden kişi
Yohsa nahvîla kaçan bite işi

Mahv işe geçür denizde iy kâfîk
Nahvıla kesmege yaranax tarîk

84 Nahvı bundan mahviler hiçe sayı
Mahvısan kayırmadıñ düggil suya

Yüñmesisen suda çün ölesin
Da'vılarından kamu kurtılasın

Ölü başına su ayagın ura
Diri denizden kaçan cân kurtara

87 Nahvıla añlamayasın bu dili
Mahvıla hall idesin bu müşkili

Nahvıla tenhâ bulunmaz bu 'ılel
'İlimile yalunuz olmaz bu 'amel

XLII

Kimisi zâhid kimi fâsık durur
Kimisi Hak yolına 'âşık durur

575

Her birinün gönli bir teğne sever
Değme biri bir dilek dutmağ kovar

3 İkisünün bir degüldür hâlleri
Biriküben bile gitmez yolları

Tâ ki bunlar bir yire yitmeyeler
Ulular etegini dutmayalar

İrmeyeler ikiliksüz birliğe
Girmeyeler ol ölümsüz dirliğe

6 Uşbu söz ma^{ca}nâ yeter an^{la}layana
Cân kulagin açuban dinleyene

Birlige bitmek bilün kim yahşidur
Hak didâri birikenler bahşidur

Hak bizi ayurmasun ol kapudan
Dünyâ ahir gitmeyelüm kapudan

9 Âşıkun hâcâtını kılsun kabûl
Gör nice kim kullığa lâyıq degül

İy Huzâyâ tevfikun ayırmağıl
Dünyâ ahir toğrı yoldan ırmağıl

(11) dâsitân-ı şeşon ez bâb-ı evvel hikâyet-i âb ki Bârî Sübhâne-
hu ve ta^{ca}lâ ez bâb-ı cihet-i ictimâ^c ve ittihâd (12) be şıfat zu-
hûrı mevşûf-ı ger dâyende ki ve âteynâ mine's-senâ'i mâran zuhûran
fe ihyâye'l-carğı ba^{ca}de mevteâ

Birlik aslından diyen bir söz yine
Devlet ola işbu söz dinleyene

Cânla diñlerisen birlik sökün
Göstere bu söz senâ ma^{ca}nâ yüzün

15 Toptolu ma^{ca}nâ durur uşbu cihân
Gözi açuk gönile görnür cayân

Her ma^{ca}nî her işâret dünyâda
Her birisi bir berâtdur iy dede

Her berâtda bir sabak yazlu durur
Her sabak bing dürlü ma^{ca}nâ gösterür

18 Bize birlikden sabak dutmak gerek
İkilik kop birlige yitmek gerek

576

Kimsene kim yalnızın girdi yola
Yolını iltümedi ol menzile

Nitekim bu yir yüzünün şuları
Fikrile kılğıl teferrüc buları

21 Bir denizdendür kamu şular başı
Tağaluban dutdılar tağı tağı

Katre katre degme yirden çıktılar
Yüz urup yine denize akdılar

Ne kadar güçlü olursa bir binar
Denize yol iltemez yire siner

24

24 Zîrâ tağ u tağ ana mâññ^c durur
İssi sozuk hem anuñ yolın urur

Yalnızın hod kuvveti yok kim aka
Yolına karşı duranları yaka

Bes nidüp denize iltür yolını
İşid indî eydeyim ahvâlini

27 Kendü gibi bir şuyıla irüşür
Birlik eylep anuñıla karışur

Birliğile şel kadar kuvvetlenür
Kim ulu ırmağa degin katlanur

Çün kim ider karıgur ırmağıla
Hiç güman̄suz yolın iltür mensile

30 Zîrâ kim ırmak suyu kuvvetlüdür
Kamu akan sudan ol devletlüdür

Tag u taş anuñ yolın böğeymez
Yazı vü yaban anı anlayamaz

Yaz u kiş göyle akar eksilmedin
Denize gider yolu kesilmedin

33 Bu meğeldür uşbu halk diligine
Hem tanukdur yol eri birliğine

Kim bu halk cümle bir evden geldiler
Gelübanun dünyada tağıldılar

Ger dilerse zulmıla yaka ili
Ne ola kim iremeye anuñ eli

577/1

36 Biri cilm ehli durur kim şerCile
Dîn içinde hükm ider kıldan kıla

Masmalı murdarı bunlardur bilen
Dîn içinde gösterüp maCium kılan

Zîrâ kim bunlar durur dîn direği
ŞerC içinde cümle halkuñ yigreği

39 Ol birisâ evliyâdur evliyâ
Bir gönül yüzün gerek bunlar yuya

Kankı gönül kim yüzi yanmış durur
Ol gönüldür kim Haka dönmiş durur

Evliyâdur gönüle saykal uran
Cism içinde nefislerün boynın buran

42 Döğmesi bir dürlü mülke hükme ider
Her biri bir dürlü iş dutmaş gider

Ol ki sultândur ile hükmi sürer
Gönüle hükmi anuñ kanda irer

Adli vü zulmi yörür il üstine
Yazılır fermânlara mâl üstine

45 Her ki dutmassa anuñ fermânını
Öldürübün yire döker kanını

İlle dîn ehli dine hâkim durur
Dîn içinde mahkûm olmaz kim durur

Dîn ilin düzer bular dünin günin
Bunlara bildürdi Hak İslâm dînin

48 Her ki mahkûm olmasasa bunlara
Yarın anda koyısar yüzi kara

Evlîyanuñ hükmi gönülde yörir
Anuñçün kamular yüzün sürür

Bunlara virdi Çalap gönül ilin
Bunlara bildürdi hem kudret dilin

51 Kimsene kim bunlara münkir ola
Hak dîdarından gerek mahrûm kala

İmdi görlüm kim bu tahtlar neyile
Devlete yoldaş olup gider bile

577/2

Tahta hükmetmek geñez midür iy yâr
Sanmağil kim döğmenün hükmi irer

54 Bunlara üç dürlü hâl lâzım durur
Anunıla tahtına hâkim durur

Kankısımın eksük olursa işi
Tahtına hâkim degüldür ol kişi

İşid imdi eydeyüm ol hâl nedür
Kim bilesin bu hikâyet nitedür

57 Sultanun evvel gerek aslı ola
Andan ikinci bütün caklı ola

Aslı olmasa ana kim tapısar
Caklı olmazse ili kim yapısar

Hom üçünci devleti muhkem ola
Kim halâyık kanusa mahkûm ola

60 Devleti olmazsa hod sultân degül
Hiç kimesne hükmini kılmax kabûl

Çün ola aslı vü caklı devleti
Yir yüzini duta anun heybeti

Anda ol sultânliga lâyıık ola
Pâdişâhliga anun bayık ola

63 Yohsa ger böyle degülse dâdı yok
Bu sa^cîf mazlûmlara feryâdı yok

Geldük imdi ol şerî^cat ehline
Kim bular mutlak hâkimdür bu dine

Hüküm iderler neyse Hak emriyile
Gösterürler Hak yolın kaldan kıla

66 Mescid ü menber bularun tahtıdur
Cilm ü hem Kur'an bularun rahtıdur

Hem buları üç hüner dâyim dutar
Din içinde hükmini kâyim dutar

Ol hünerden ger biri eksük ola
Hükmini iltâhıme câciz kala

XVIII

Küfrüm imâna şol dem anda degişüp geldüm 578/1

Sensin kerim sensin rahim Allah saña sundum elüm
Senden artuk yokdur emüm Allah saña sundum elüm

3 Ecel geldi va cde irdi bu cömrüm kadehi toldı
Kindür ki içmedin kaldı Allah saña sundum elüm

Gözlerüm göge süzüldi cânım göğüden üzüldi
Dilüm tetigi bözuldi Allah saña sundum elüm

Uş biçildi kefen donum hazrete yöneldüm yönüm
Cacıp nice ola hâlüm Allah saña sundum elüm

6 Urdılar şuyum ıladı kavüm kardaş cümle geldi
Esen kalsun kavüm kardaş Allah saña sundum elüm 578/2

Geldi salacam sarılır dört yana sala virilür
İl namâzuna dirilür Allah saña sundum elüm

Salacamı götürdiler makbereme yitürdiler
Halka olup oturdılar Allah saña sundum elüm

9 Çün cenâzeden şeş iler üstüme toprak eşdiler
Hep koyubanı kaçdılar Allah saña sundum elüm

Yidi tamu sekiz uçmak her birimün vardur yolu
Her bir yolda yüzbing çârsu Allah sana sundum elüm

Geldi münkirile nekir her birisi sordı bir dil
İlâhî sen cevap virgil Allah sana sundum elüm

XLIV

Çürümüş toprak ten sin içinde yatur pinhân 579
Bogannış tamar akıuş kan batmış kefenleri gördüm

Yıkılmış sinleri tolmış hep ev leri harâb olmuş
Kamu endişeden kalmış ne düğvâr halleri gördüm

3 Yaylalar yaylamaz olmuş kışlalar kışlamaz olmuş
Bar dutmuş söylemez olmuş ağızda dilleri gördüm

Kimisi gev_k u çışretde kimi saz u beşâretde
Kimi belâ vü mihnetde dün olmuş günleri gördüm

Şogulmuş şol kara gözler belürsüz olmuş ay yüzler
Kara toprağun altında gü l direr elleri gördüm

6 Kimisi boynanı egmiş tenini toprağa salmış

XLV

Cânlar cânını buldum bu cânım yağma olsun 580
Assı ziyâdan geçdüm dükkânım yağma olsun

Ben benligümeden geçdüm gözüm hicâbın açdum
Dost vaslına irişdüm gümânım yağma olsun

3 İkilikden usandı, a birlik h'wonına kandum
Deñdi şarâbın içdüm dermânım yağma olsun

Varlık çün sefer kıldı dost andan bize geldi
Virân gönül nûr teldi cihânun yağma olsun

Geçdüm bitmez sağıncdan uçandım yaz u kışdan
Bostânlar başın buldum bostânun yağma olsun

6 Yunus ne hoş dimişsin bal u şeker gimişsin
Ballar balını buldum kovanum yağma olsun

Miskîn Yunus Gözün aç bak iki cihân toludur Hak
Sıdk odına külhânun yak şöyle eşkere nihâdadur

581/1

XLVI

Merdân-ı Hak bu dünyâ maksûdlara kalmadılar
Mülk-i bakâ bulmaşiken neyl-i fenâ kilmadılar

Ma^clûmdur âhîr yolu Mevlâ için n'itdükleri
Mihnet içinde her biri münkir olup gülmediler

3 Müştâklarun oldur işi müdâm şakar gözi yaşı
Mutlak Hakkı seven kişi cânâ başa kalmadılar

Meşhûr durur cümle dile Manaşûr gülün virdi göle
Mecnûn meşel oldu ile ma^cşûkdan ayrılmadılar

Mühkem isen sen bu işe münkir gibi dime nişe
Müskil değil başdan başa mü'min olan ölmediler

6 Külli bilisinden geçen ni^crâc diye oldur uçan
Ma^cnâ şarâbindan içen mestlikden ayrılmadılar

Mensil ^cışık durur ^câşaka minnet şükür bin kez Hakka
Mensilile mülk-i bakâayrılmadılar

XLVII

Bu dünyânun meğeli bir ulu şara benzer
Velî bizüm Cömrümüz bir tiz bâzâra benzer

Her kim bu şehre geldi bir lahza karar kıldı
Girü dönüp gitmeği gelmez sefere benzer

3 Bu şehrün evvel el dadı şehd ü şekerden şirin
Âhîr acısını gör ş'ol zehr-i mâra benzer

Evvel gönül almağı hüblara nisbat ider
Âhîr yüz döndürmeği Cacıx mekkâra benzer

Bu şehrün hayâlleri dürlü dürlü hâlleri
Aldanış gâfilleri cādû Cıyyâra benzer

6 Bu şarda hayâllerün haddi vü şumârı yok
Bu hayâle aldanan otlar tavara benzer

581/2

Bu şehrün sultânı var cümleye ihsânı var
Sultânıla bilişen yoğiken vara benzer

Kendü mikdârın bilen bildi kendü hâlini
Velî dağı Cışk-ıla evvel bahâra benzer

9 Bîçâre Yünüsü gör derdile handân olmış
Anun her bir nefesi şehd ü şekkere benzer

XLVIII

Şabâhın sinleye vardum gördüm cümle ölmüş yatur
Her biri bîçâre olup Cömrin yavı kılmış yatur

Vardum bunların katına bakdum ecel sûretine
Niçe yigit murâdına irmeyüben ölmüş yatur

3 Duzaga düşmiş tenleri Hakka ulaşmış cânları
Görmez misin ben bunları nevbet bize gelmiş yatur

Esilmiş incü dişleri dökülmüş saru saçları
Kanu bitmiş teşvîşleri emr ü nemde ırnış yatur

Yûnus gerçek Câşık isen mülke sûret bezemegil
Mülke sûret bezeyenler kara toprak olmuş yatur

XLIX

Mustılânuz Câşıklara Cışk ulu devlet olur
Cışk kime irdi ise cândan ulu râhat olur

Her sev dügin terk ider kaykınız degme yâna
Her dem seyrânı anûn sırrıla sıfat olur

3 Seyr iç inde çevük-baz fikri nâz-ıla niyâz
Çün sa^cîd ola namâz âhı münâcât olur

Müşâhede kapar anı bî-karâr olur hem cânı
Her dem da^cvâsuz ma^cnâ bî-dirîğ irâdet olur

Nasîre-i Dehhânî

L

Gül yüzünde ha^t belürse gözlerüm giryân olur 582
Hâle görünse kenârwa mâhda bârân olur

La^clûniçün gözlerün birbirine hançer çeker
Ol iki mest arasında korkaram kim kan olur

3 Gül budaga gibi gülşende salınsaⁿ nâhıla
Karşuna başın salup serv-i revân hayrân olur

Zülfî üstinde gören dir gûşe-i ebrûsını
Sâyesi tutmuş cihâni niçe hoş eyvân olur

Gizledi hattı Dehânî hâtemin dilden dutar
Şimdi fitne devidür yok yire çok bühtân olur

LI

nazîre-i Dehânî

Bir kadehle bizi sâkî gâmdan âzâd eyledi
Şâd olsun gönli anuñ gönlümü şâd eyledi

Bendeyidi bunca yıllar kaddına serv-i revân
Toğrılıkla kulluk itdügiçün âzâd eyledi

3 Husrev-i hûbân iden sen dilber-i şîrîn lebi
Bîsütün-ı ı^cışık içinde bini ferhâd eyledi

Odıla korkut ma vâ^ciz bizi kim la^cl-i nigâar
Cânımız bizüm oda yanmaga mu^ctâd eyledi

Nas gotürdi hüsnünün da^cvâsın ısbat itmege
Ol ki yârın kaşını nun u gözün şâd eyledi

6 Aldayup aldı dehâni yok bahâya cânuma
Sorana bir bûseye aldum diyü ad eyledi

İsterisen mülk-i hüsn âbâd ola dâd eyle kim
Pâdişahler dâd-ıla milkini âbâd eyledi

LII

nazîre-i Dehânî râst

583

Bahâr iriçdi vü kıldı cihâni nûrânî
Gelün teferrüc idelüm gül-i gülsitânî

h
Acep ne efsûn okınup bu seher yılı urdı
Ki cennet idi gül-i terle bağ u büstânî

3 Cenâli t_{al}at-ı leyli kelâmı verd-i Caceb
Ki itdi aşık-ı Mecnûn hozâr destânı

Eger gül urmadısa bülbülün yüregine ok
Çün bulagdı kızıl kana şöyle peykânı

Kadeh elünde vü sâki nedim ü karşına gül
Hasûd görübeni disün zi cıyş u sultânı

6 Geçürme fırsatı boynun ggüp benefşe bigi
Ki gül bigi geçer uş tıs ömr-i devrânı

Süci yürek kanıdur yir yutmadın seni iç
Bu gül deminde ki Kârûn-ı muhteşem kana

Çü ömr bâki degüldür gül ü şarâb-ıla hoş
Bu bâki ömrünü sür tâ ki ömürdür fânî

9 Niçe niçe nedim dost didi kumrı bigi
Yârından ayrYârından ayrı düşelden bu resme Dekhânî

nezîre-i Ahmedi bahariyyât

Zihî nevrûz-ı şâhî kim yine şâd itdi devrânı
Mucâttar eyledi bâğı münevves kıldı büstânı

nezîre-i Şeyyâd Hamza

LIII

Neçe ecelden kaçuban cışret kovasın dün ü gün
Uş ilteler çeke çeke innâ ileyhi râciCün

Niçe kapular urasın niçe tuzaklar kurasın
Ger aslan oşup turasın ecel kılın seni zebün

- 3 Eccl alıcak buğuzun eyde sana kim aç gözün
Ne hâldesin gör kendüsün iy câbük ü iy zü-fünün
- Uğurlayın bakarıduñ hüblara göz kakarıduñ
Şimdi gözün toprak tolup ne hoş yatarsın ser-nigün
- Kana atlara bindüğüm harîr giyüp salındüğün
Ne kapdı atundan seni mekrile bu dünyâ-yı dün
- 6 Kana senün ol devletün hişmıla buğz u heybetün
Ya kakıyup hişm itdüğün kakıyup oldüğün cünün
- Kana elündeki kadeh başundaki altun külâh
Bilündeki gümüş kuşak egnündeki altun lız ton
- Kana senün büstânların ol bâğ u gülistânların
Gürına getürdi seni ol hâlik-i Rabbi'l-menün
- 9 Kana senün bağun balun rizk u tavarıla mâlun
Lâf ura göğsün gerdüğün gel indî nen vardur bugün
- Eydürıdün Süleyşânâñ hem ol taht ıssı sultânâñ
İndî getür nen var bugün senün sayan didi yüz on
- Ol küy benüm bu şar benüm bu bahçe vü gülxâr benüm
Şimdi seni yire koyar ol kâdir-i kün-fe-yekün
- 12 Kimseyi beğenmezıdün dünye de benüm dirıdün
Ol dahi hoş durur sana çünki Haka dönmedi yön
- °Âleme vamişken çavun süfliye ni geldün bugün
Dünyede azgunluk idüp çaldurayıduñ eştğanun
- Şeyyâd Hamza uş gider günâhlarını fikr ider
Çün Hak yolına girmedî kanda varursa tün-be-tün

Deründen açılır güller sözünden şehd ü şekerler
Senünle hasta gönüller şifâdur yâ Rasûlallah

Habîbsin pâdişahlara tabîbsin dertlü âhlara
Şefâ^catun günâhkâra ^canâdur yâ Rasûlallah

3 Ay u güneş yidi yıldız seni öger kamâ düpdüz
Senün sözünden ayruk söz hatâdur yâ Rasûlallah

Hased kılur sana İblis zihî ahmak olur telbîs
Seni sevdügiçün İdris ^calâdur yâ Rasûlallah

Ururlar nevbetün dâyim bu beş vakt sünnetün kâyim
Gelürse honuna her kim salâdur yâ Rasûlallah

6 Mugaylanlar harîr geyidi beriyyeler ^cabîr toldı
Senün cefâlarun derdi vefâdur yâ Rasûlallah

Satıldı Yûsuf-ı Ken^cân inen az nesneye penhân
Seni görmeklige bin cân bahâdur yâ Rasûlallah

Dâvud egninde hîl ^catun Halîl honında ni^cmet ün

Mûsâ elinde ^câretün ^casâdur yâ Rasûlallah

9 Mübârek türbesi yirde tolu nûrıla perverde
Velî rûhun feleklerde ^cayâdur yâ Rasûlallah

Makâmun Ka^cbe-i zenzem kenîşe kâyim ü muhken
Hızır ümnetüne her dem sakâdur yâ Rasûlallah

Şeyyâd u Hamza ol şâhdan diler kim kurtıla âhdan
Seni nerh itmek Allahdan ^catâdur yâ Rasûlallah

LV

Medh-i Rasûl A.S. Şeyyâd Hamza

Açıldı baglu yollar şey li'llah yâ Muhammed
Tapuya geldi kullar şey li'llah yâ Muhammed

Sensin Şefî^C-i Mahşer sâni^C-i sun^C-i ekber
Sâki-i Havz-ı Kevşer şey li'llah yâ Muhammed

3 İy Tanranun habîbi iy dertlüler tabîbi
Esirge biz garîbi şey li'llah yâ Muhammed

LVI

Zi şîrin söz Yûsûf kıssası
Dinleyenün gide gönli gussası

586

Budur âhîr kıssaların görklüsü
Kur'ân içre Mushaflarun yazusuş

8 İmdi dinlen sözüme tutun kulak
Bir söz eydem kim şekerden tatlırak

Varıdı Ken'ânda bir server kişi
Adı Ya^Ckûb kendî peygamber kişi

Yûsûf adlı bir oğla vardı anun
İmdi işit bu sözi varsa cânun

6 Yıdı yaşında idi Yûsuf Nebâ
Sûreti hûb yogıdı anun gibi

Bir gece yatur iken ol düş görür
İrte turur anı Ya^Ckûba sorur

Aydur iy baba yatardum bu gece
Bir caceb düş görürem işit nice

9 Eydivir ta^cbirini anun bana
Eydeyim ol gördüğüm düşü sana

Gördüm ay u güneş on bir yıldız
Secde kılurlar kam^usı bana düz

Döndi Ya^cküb söyledi eytdi cânun
Sakla düşün sözümü işit benüm

12 Olmaya kim söyleyesin dahıya
İşide düşüni sana ka^hıya

Hoşdur yâ ogul senün düşün
Sultân^lığıla geçiser ^cömrün senün

Hak seni sultân kılisar kamuya
Onbir kardağun turisar tapuya

15 Yorariken Yûsuf^â uşbu sözi
İşitdi ol Ya^ckübun ögey kızı

Hak Çalabun kud^âreti gör neyledi
Saneme dil virdi şol dem söyledi

587

Ol büt eydür nebîdür sen sevdüğün
Eyle takdîr olisar dirgil ögün

18 Çün bu sözi söyledi düşdi yire
Hurd uşandı ol sâ^cat oldı (.?.) *pâre*

Dahı nekim büt varisa uşanır
Pârası kıymığı yire döşenür

Zelîha eydür neyledün bunlara sen
Ne sebebden sindı bunlar diyesen

21 Yûsuf eydür benüm Tengrüm anlara
Hurd uşatdı tağıldı pâreleri

Zelîhâ eydür senün Tengrüm kandađur
Yûsuf eydür kanda dirsen andadur

Yûsuf eydür Allahum hâzır durur
Ne dilerse kılmaga kâdir durur

24 Ol bilür hem eşkere gizlülöri
Ol virür kamu yazukı tavarı

Zelîhâ eydür bildür imdi Tengriye
Bütün ola bu sanem girü ona

Tudagin tepretdi Yûsuf söyledi
Allah anı girü bütün eyledi

27 Anı gördi Yûsufa sevdi katı
Daşvâr oldı Yûsufun hâli şatı

Gün gledükçe eti teni sararur
Cışk odı yakar anı sayru kalur

Kutayfer bir gün gelür anı görür
Varur oturur bir tabîbi getürür

30 Gördi hekîm Züleyhâ gönlini tar
Bildı tabîb kim içinde Cışkı var

Yûsuf eydür kankı ilden geldünüz
Yâ niçe kardaşıs bir eydunuz

588

Bunlar eydür şerîflerüz Ya^Ckûb oğlı
Oniki kardaşlaruz kamu belli

- 33 Bende geldi onumuz uş tapuda
Evde kaldı birümüz kulluk ide
- Kişimizi kurt yidi bil anlayu
Anı severdi atamız yigleyük
- Yûsuf eydür atamız dirsiz nebî
Peygamberler kağan kıla bunun gibi
- 36 Birini sev meye birini seve
Uşbu söz peygambere yaramaya
- Bunlar eydür bizden işitgil bu söz
Biz dahi severdinüz görseydinüz
- Biz dahi severidük hem kanumuz
Nite kim severdi anı atamız
- 39 Bir sebebden yigrelendük biz inan
Söyleridi atasına düşün yalan
- Yûsuf eydür niçedüş görmişidi
Atası düşün niçe yormışidi
- Bunlar eydür düş görmiş Cacebleyü
Atası yormiş düşini tanlayu
- 42 Böyle yormiş düşini ol atası
Mısır mülki senin ola kamusı
- Yûsuf eydür degmiş ol devlete
Hen dahi Mısrdaki bol niCmete
- Bunlar eydür kanı kurd yidi anı
Uçmaga vardı anun şimdi cânı

45 İmdi işit Yûsufı kim ol nider
Bugday virür bunlara alur gider

Selâm virür Ya^ckûba virür tonı
Ya^ckûb alur yüzine sürer anı

589

İki gözi açılır görür gözi
Sen kimsin dir söyler ana kendüzi

48 Bana geldün oğluna muştulayu
Ton getürdün bana sen hoş söyleyü

Çünkü sürdüm gözüne gördigözüm
Seni görelî sevindi bu özüm

Döndi eydür ben öles anla beni
Ögsüz kodun anandan satdun beni

51 Yûsuf emsün südini bunun didün
Beni satdun anandan ögsüz kodun

Ya^ckûb eydür bilmedüm firak odın
Şimdi bildüm çünki taddum ben tadın

Döndi eydür eytmedüm mi ben size
Yûsufun işi uş gelür bize

54 Bunu söyler beşiri öper kuçar
Getürdi gönleği Ya^ckûba açar

Ol bitigi çıkarur açar okur
Şeytân sözün Tengri adıyla to kur

Ol bitinün sözlerin eydem size
Ger tutarsanız kulak uşbu söze

57 Yazılmaş ben Yûsufdan sen Ya^okû^uba
Selâm olsun bin katla sana baba

Ben oglun adum Yûsuf beigülü
Sultân oldum Mısırda yavlar ulu

Kaçan vara benden sana bu bitî
Şühk kıl Tanrıye dün ü gün kati

60 Hasretüm Tanrıdan irdüre görmege
Gücl yiter ol bu işi itmege

Delîm zamân anda turu gizlenü
Oğlanları Yûsufdan ögsüzlenü

590

İmdi dinle bundan sonra haberi
Eydeyim imdi Mûsâ peygamberi

63 Çalap ana buyurdı eyitdi var
Yûsufı ol su içinden bul çıkar

Ya^okû^ub dapa Yûsufa iletsen gerek
Tizirek sen bu işi itsen gerek

Geldi Mûsâ istedi bulımadı
Kandalığın Yûsufun bilimedi

66 Bir karı eydür yâ Mûsâ eydem sana
Ger şefâ^cat eylerisen sen bana

Şol gün gçğnde ki halk kamu aglaya
Tengri beni tamu odından saklaya

Mûsâ eydür imdi göster kim bulas
Kıyânekde sana şefâ^cat kılam

69 Kara gösterdi Yûsufun tabutain
Şunun üzere kim kıla şefâ^catin

Mûsâ bulur tabutı alur gider
İltir Ya^ckub dapa kim nider
Bildürür ol tabuta Mûsâ Resûl
Eydeyim işit nider ol hoş usûl

72 Kapudan dağra iledür kor anı
Şimdi andan koyulupdur Yûsuf temi

Tamâm olsun bu kîssa bu arada
Salavât virelüm uludan Ahmede

Muhtasar kalduk bunı işidene
İşidenler du^{câ} kılusun koşana

75 Bunı koşana Çalap tutma günâh
Yazugin bağışlagıl iy pâdişâh

LVII

Senün yüzün güneşdür yoksa aydur
Cânım aldı gözün daka ne aydur

591

Benüm iki gözüm bilgil cânımsın
Bini cânıuz koyasın sen bu keydür

3 Gözümden çıkma kim bu ev senündür
Benüm gözüm sanga yahşı saraydur

Ne okdur bu ne ok kim degdi senden
Benüm boyum süngüydü şimdi yaydur

Tenâgâ şün berîm gle kim göresin
Nite gözüm yaşı ırmak u çaydur

6 Senün boyun budahdan agdı geçdi
Cihân indî yüzünden yaz u yaydur

Bugün Cıŷkın odından ıssı aldık
Bize kayu degül ger kar u kaydur

Banga her gicesinden yüzbîn ıssı
Benüm her gün işüm sizden kolaydur

9 Veled yoksulda sensüz bu cihânda
Sini buldı bu kezden bög ü baydur

LVIII

Cânların cânı sıdk u îmândur
Kişi bu nûrıla müsülmândur

502

Kişinün kim kati degül Cıŷkı
Kaynamazdur binar gibi sıdkı

3 Sıdk suyu kim az durur kırıya
Çok degül kim dengiz gibi yoriya

Mededi ger degeydi Tengriden
Hençü bar kaşt vakt-i bârîden

Sıdk bağı biteydi köngülinden
Kuramayadı köki ulıandan

6 Kim meded buldı Tengriden kaldı
Kılıçın nefis-i boynına çaldı

Biçti nefsüng başın ki gâvurıdı
Durmadın Tengri yolın ururıdı

Tengridendür diri ki cân virdi
Tengri yolın uranları kırdı

9 Kim bunğ itdi korkudan giçti
Uçmaka girdi bol süçü içti

Ol süçüden ki ân tahûr bûd
Andan içgıl ki cıaynı nûr bûd

Gövdeden çık ki cânungı bulasın
Cân gözin aç ki cânların olasın

12 Tengri eydür eger banga gelesin
Ne ki könglün dilerise alasın

Kendüzüngi kogıl bini dutgıl
Mâlungı o yana cıışkumı utgıl

Kim senün ben olan ki Tengriven
Yirünge ben k olan ki Tengriven

15 Kankı tamla ki bu dengize gele
Kendüden kurtıla dengiz ola

İlerü ol ikiydi bir oldı
Tamla kim kendü dengizin buldı

Tamla kim dengize turup gelmez
Kaynayıp cıışkdan dengiz olmaz

18 Güneş ü yıl anı yiye bilgıl
Yaşlıgı gide kalmaya bilgıl
Yir dahi yıl gibi anı sora
Dengiz ol tamla kaçan süre

LIX

Cevhernâme-i Ahmed Fakîh der bâ-vefâ-yı Rûzigâr

593

Dırıgâ çerhun elinden hezârân
Ki kılmağdur mu^cattal bunca kârân

İşid imdi bu ahvâli iy karındağ
Çüm ümmetdür biribirine ihvân

3 Yavuz sanmaya kardağ kardaşına
Hakîkatdür bu sözüm bana inam

İğitdünise sözüme kulak tut
Gidermegil sözümü kulagundan

Balür misin niçün geldün cihâna
Seni kulluğıgun yaratdı sultân

6 Sana ni^cmet virüpdür bâ-nihâyet
Husûsâ kim kılupdur ehl-i îmân

Nasîhat tutarısan dinle sözüm
Hünerün varısa gel işde meydân

Sana birkaç öğütler vireyin ben
Ki her birisi dürr ola ya neccân

9 Öğüdüm bu gühehden tevbe oyle
Ki îmân kasdın eyler belki şeytân

Usan olma başuna ^caklunu dir
Yol uzakdur ki yokdur hadd ü pâyân

Gözün aç gâflet içre yatma iy dost
Ki göçmege tutupdur şüzi kervân

12 Yol erenleri göçüp yola girdi
Dögeyorır âhir dünbegi servân

Niçe bir yatasın gâflette iy yâr
Ecel irmezdin öndin imdi uyan

Nazar kıl c'aleme haddüni anla
Yaraga meggül ol sen iy müsülmân

15 Eger nâm isterisen âhiretde
Yidürgil Hak yolına dünyede nân

Olanlar sena yetmez mi nasihat
Niçün ussunı dirmezsin sen iy cân

Bu dünyâya niçün pek yapışursın
Seni andan koparır çerh-i devrân

18 Bu rızkıçun niçe teşviğ çekersin
Uğandı rizk yiyü agzında dendân

Eger gışüpsin içinde yatasın
Beğ on arğun bizile yahu uryân

Ne magrûrsin cihânun leğzetine
Niçe bir yürüyesin şâd u handân

21 Fekâ yayı ecel okların atar
Sana daha dokınısar ol okdan

594

Ol okun zahmına kimse döyemez
Görür olmaz canını virür kurbân

Vefâ umma bu dünyâdan iy hanum
Anunla kılmağil sen c'ahd ü peymân

24

Seni aldar bu dünyâ bi-habersin
Sözüm işit ögüdüm tüt top elden

Ögünü dir kıyâmet bil yakındur
Onın kim sana nâzırdur yaradan

Hevâyâ nıma geç nefis arzusından
Bu nefis atınun agzına ur uryân

27 Bu dünyâ bî-vefâdur bil hakîkat
Seni göçürmedin ol sen göç andan

Niçe bir turısar bu dünye halkı
Niçe bir olısar dünyâ âbâdan

Yıkılısar bu göklerle vü bu yirşer
Kamusi olıсарdur külli vîrân

30 Gün ola kim taglar kopa yirinden
Berâber ola düpdüz tag u yaban

Kıyâmet kopıçagaz bil hakîkat
Kelebek bigi tagıla bu insân

Yaradılmış cemîci öliserdür
Kalıсарdur hemân ol ferd ü Rahmân

33 Yarın anda halâyık cem^c olısar
Kimi kayguya batmış kimi şâdân

Sü'âl eyleyiserler itdüğünden
T_utar a^czâlarını anda lertzân

Kirâmen kâtibin durmaz yazarlar
Nekim itdün kılurklar anı dîvân

38 Getürüp tartılır hayrunla şerrün
Hakikat bil kurulur anda mizân

Eğer hayrun ağır gelse zî devlet
Yüzün ağ los hen gün mâh-ı tâbân

Eğer şerrün ağır gelse iy miskîn
Varacak yirün olur belki nîrân

39 Sırata ugrayısardur yolun bil
Kılıçdan iti dirlor ince kıldan

Yarın andan geçisersin yol oldur
Sakin imdi iy kardağ çıkma yoldan
B

Bizi korkdugumuzdan kurtar iy Hak
Bize ayruk bititme anda hicrân

42 Cemalün bize göster yarın anda
Bi-hakk-ı Mustafa vü mâh-ı tâbân

595

Gal imdi ol Resûlün sünnetin tut
Kin anı tutsa olur şâh-ı merdân

Bu dünyâ lezzetine magrûr olma
Bu nefsi bislemegil hem ç ü hayvân

45 Seni ger bir nefes güldürdi dünyâ
Son ucu bin kez in kıldurdi efgân

Bu dünyâ belki sana bâkî olsaz
Eğer mülkün ola şâm u Horassan

Vefâ umma ki yokdur hiç vefâsı
Ve lîkin içidür her lahza noksan

48 Esirgemez bu halkı çerhi zâlim
Meccâl virmez sürer âdemi bundan

Ne yoksulu esirger ne ho baya
Ne ak sakallı pîr kor ne ho oğlan

Gözünile niçe gördün iy uslu
Ki ma^csûmlar kırılmışdur vebâdan

51 Selâtinler zebûn olur ecelden
Ecel irişmedin sana nâgehân

Gel imdi kendüzüne dir ögünü
Ecel irişmedin sana nâgehân

Ecel cârı şarâbın çün içesin
Düşesîn ayru kamu dostlarından

54 Yalunuzca yatasın min içinde
Ne bilen şâdî olursın yâ perîşân

Di imdi bunda anun yaragın gör
Ki sana yarı kıla hayy ü Sübhân

°İbâdet kıl Hakiçün gice gündüz
°İbâdetdür bilürsen genc ü pinhân

57 Kazâ-ya âsûmânı çün irişür
Ölüme kimsene olmaz pâyendan

Gelecek nesne gelür çâre yokdur
Gerek sen yaş yirine aglagıl kan

Bu dünyâda belâya sabr-idegör
Hakun sevdüğü kurtılmaz belâdan

60 Ölüm bir kapudur geçmek gerekdür
Berâber anda sultânıla çübân

Yaradılmış bu şerbetden tadısar
Ulu kiçi durur ol işde yiksân

Bu bir işdür kim ugrar kamu mahlûk
Bu bir derddür ki yokdur ana dermân

63 Bu bir rencdür ki hiç dermân bulunmaz
Şilâoshuimâdîlâr Bukrat u Lokmân

596

Ecel sayrulığı çünküm irişe
Tîmâr itmez ana yüzbin tabîbâ

Nebî zindân dimişdür dünyâyıçün
Nite râhat olısar ehl-i zindân

66 Dirîgâ kim uçısar kuş kafesden
Dirîgâ kim çüriyısar bu ebdân

Dirîgâ yatısarus sin içinde
Gecısar üstümüzden niçe ez mân

Nebî vü hem velî kurtılmadı hiç
Ölüm şerbetin içüp virdiler cân

69 Bize hod ne hisâb onlara nişbet
Ecelden kaçmaga yok durur inkân

Çalabum ç ün ölüme ugrarus biz
Ayurma son nefesümüzü imândan

Nidelüm çün cihânun işi budur
O derde ugradı Dâvûd Süleymân

- 72 Anun kim tahtına yıl götürürdi
Ölüme ugradı ada Süleymân
- Elinde ejdehâ olan Cazâsı
Yıdı beyzâ dahı Mûsî bin Umrân
- Ya kanı Ya Ckûb Cismâ Cîl ü Dâvûd
Dahı Hüsn ıssı ol Yûsuf-ı Ken Cân
- 75 Ebûbêkr ü CÖmer kanı CAlî hen
Ya kanı cen C iden Kur'ânı CÖsmân
- Kamuzı datdı bu şerbetden iy yâr
Uğ imdi bize degse nevbet el-ân
- Muhammed kim cihânun fahrayıdı
Bu sünnetler anunduz âyin ü erkân
- 78 Burak ıssı Hakun dostı habîbi
Ana ni Crâc u C arş üstiydi seyrân
- Anuniçün yaradıldı bu Câlen
Anuniçün düzetdi ünsile cân
- Anuniçün yaradıldı bu yirler
Anuniçün bu gökler oldı seyrân
- 81 Ana kalmayıcak bu dünyâ key bil
Sana hod kalısar degül yaraklan
- Pes ölüm Hakdur elbetde ölürsin
Sana imdi i derviş kibr kandan
- Tevâku C eyle bunda hâs ü Câma
Kim anda almayasın zâr u giryân

OSMANLI TÜRKGESİ GRAMERİ KİTABINDAKİ
FOTOKOPİLER (sh 849135)

(1) yufkarakı durur takı sâfiraki durur takı sarprakı durur
(2).....
 yufkarakı karındaşlar üzre ya^cnî yakîn (3) içinde şâfi bolsa
 ve dîn içinde şarp bolsa bünün gibi köhüller Teᅅgriye^(u) sevgülü-
 rek durur ayruk köhüllerden köre didi yine kirü söz başına (5)
 baralum ayattuk kim ma^crifet Teᅅgriyi bilmek durur ve ol Teᅅri
 bilmek (6) ana ulaşmağa sebep durur Hâk Ta^câlâ Kur'ânda kaç yir-
 de sebep didi (7) kapuya sebep didi nite kim Fir^cavndan hikâyet-
 kıldı(8) ikinci (9)
 dostlika sebep didi aydur(10)
 üçünçi yola sebep didi aydur(11).....
 dördinçi ipe sebep didi nite kim aydur(12).....
 ve sebep ol nesne bolur kim anuñ birle (13) maksûda degürler iş-
 bu kamu bunlar içinde ma^crifet ve tevᅅid bizlere sebep durur (14)
 eger kapu ma^cnisine bakar ersen tevᅅid bizlere sebep durur anuñ
 için (15) kim yarin Uçmak kapuları tevᅅid birle açılasi durur ni-
 te kim Muhammed Mustafâ aydur.....
 (16) ya^cnî kağan kim mü'minler

Herkim bundan geçdi erse bardı erse gür dapa
 Şanmağıl kim közden kopup âhiretğa gelmeye
 Gel baña anda diyü beri cinn ü ins cümle halkı
 Dargalar kıyâmete hiç kimse kalmaya

(21)
 (22)
 (23).....
 (24)
 (25)
 (26)
 (27) kim dünyâ yurdına kondı erse göçmeyince çäre yok dirlik kim-
 senün mengü (28) işi degül olan için kaygurmak ^câkil işi degül
 anuñ için kim gurur (29) sarâyından sürür sarâyına barur fenâ sa-
 rayından bekâ sarâyına barur şeytân (30) konşılığından Rahmân
 konşılığına barur ve zevâl sarâyından sarayına barur(31)

Her birinün harfi bunda yazlıdur
Ma^Cnisi bu harf içinde gizliüdür

Her ki bunda geldi ana virdi hak
Hall ü hâlince bu mektebde sabak

12 Gördiler ü bildiler öğrendiler
Yıldılar ü içdiler ü kandılar

Çünkü nevbet degdi geldüm ben daki
İstedüm üstâd buldum ol Haka

Gördüm oldur cümle ^Cilmi bildüren
^Cilm içinde ağladan u güldüren

15 Hem dahı bu ^Cilmi bilmek diledüm
Ya^Cni bir nesne dilerdüm biledüm

365

Kim anı dil olmayaydı söylemiş
Halk içinde şerh u takrîr eylemiş

Oı ^Cilimden irişeydi cânâ dad
İmdi gör nitdi baña ol üstâd

18 Bir kitâb açdı bu kez benden yana
Eytdi okı usbuna önden soña

Öğrenürsen saña taydur bu kitâb
Bu kitâbda yazlıdur on dürlü bâb

Değme bir bâbında vardur bing varak
Yazlıdur her bir varakda bing sabak

21 Ger bu ^Cilmi okıyasın sen tamâm
Saña şâkird ola cümle hâs ü ^Câm

Hem bu ʿilmün yazusından yaz u kış
Cânuna ire gâdâ vü perveriş

Bu işâret irdi çün Hakdan bâna
Yönümi dutdum bu kez Hakdın yaña

24 Meşgûl oldum ol kitâbun ʿilmine
İşid imdi kendü nedür ʿilmi ne

Gördüm olmuş kendü nefsim bir kitâb
Aczâlar yazlıdur anda bâb bâb

Bâb-ı evvel uş kulak kim işidür
Bu işitmek cümle anün işidür

27 Cânuna ol bâb içinde dürlü ün
Niʿmet olup irişidür dün ü gün

Dürlü ʿilm ü dürlü hikmet dürlü söz
Dürlü dürlü savt u nağme sâz u söz
dürlü

Dürlü dâsitân u dürlü ad
Her birinden cân alur bir dürlü dad

30 Hem siyâset hem nüvâiş hem nüvâht
Hem ʿitâb u hem hitâb u nerm ü saht

Bu kulak bâbında yazlı harf harf
Harf içinde naʿnâ olur cânâ sarf

..... dünyeden
Cân Haka varur eger öâür beden

366

33 Dünyeden gidenleri öldi dimen
Bunları küllî fenâ oldu dimen

Ölen oldur kim bu işi tuymadı
Dünyada Hak dohtlarına uymadı

Şıdkı oldur câşıkuñ ol dostlara
İşkdan esrük ol ezelden bunlara

36 Kim ölüñ yokdur buşara bî-gümân
Rahmet işre kalısarlar câvidân

Dohtlarında Hak bizi ayırmasun
Dünye âhir togru yoldan ırmasun

.....
.....

Kanı ol kim ma^cnî ister dînlesün
Didüğüm söz ma^cnîsini anlasun

Aydısaram ma^cnîden bir kaç cevâb
Dinleyenün cânına yüzbiñ gevâb

42 Dinle imdi eydeyin cândan haber
Hem yine girü saña senden haber

Kim bilesin sen seni hem ayrığı
Hem bilesin neyimiş Hak buyruğı

Ol ki bilmez kendüyi bilmez Haki
Ol kişinüh adını hayvân okı

45 Kendüzin bilmek ulu devlet ol ur
Kendüye gelmeñ ulu kâmet ol ur

Ger dilerseñ kim bilesin hâlünü
Hâl içinde anlayasın yolunu

İlk sana bilmek gerekdür eñ nedür
Cân içinde küfrile îman nedür

367

48 Cân tuta mı geldi bu cümle hâli
Yohsa geldi bunda mı buldı yolu

Doğru yol soranlara nedür sebep
Azanun azmağı niymiş iy Caceb

Doğalı ikrârla gelmek nedür
Doğmadın inkârıla ölmek nedür

51 Ol ki yavuz hulki terk itmez neçün
Bin öğüt eydesin işitmez neçün

Ol ki hiç öğüt ana hâcet degül
Kanda kim bulsa kılur Hakkı kabül

Yâhuğ ol kim küfr ü îman biledür
Geh gelür imâna geh küfr iledür

54 Bu kamu işler ki vardur muhtelâf
Ne sebebden böyle olur iy Cârif

Bu işi Hâlık midur cümle kılan
Yoksabu mahluğ midur böyle olan

İşini bilmek revâdur kamuya
İş bileni iltmeyeler tamuya

57 Vây anı kim kendü işin bilmeys
Ya bilenden işidüben almays

Yâ kişi bu işleri bilmeğ gerek
Yâ bilenden işidüp almağ gerek

Câhil oldur dünyede hiç şek sözün
Hak bize göstermesün anuñ yüzün

60 İmdi bir görüm gelün bu iş neden
Halk içinde bu kanu teşviş neden

Müşkili yokdur eger anlarısan
Eydeven ger çıkkıla diñlerisen

III

Nazîre-i Dehhanîst

368

Sun iy sâkî güle güle bize ol rûh-ı reyhanı
Ki gül yine bezemişdür bugün sahn-ı gülistanı

Cemâl-i sûret-i Leylî kelâmın virdi Mecnûna
Ki bülbül göge irürdi bu dem derdinden efgânı

3 Âceb degül eger bülbül kılursa naçme-i Dâvud
Ki gül üstine dutmışdur söğüt çetr-i Süleymânı

Çü Yûsuf Misr şehrinde cazîz oldu gül ü bülbül
Uş ider gice vü gündüz figân günâ pîr-i Kenânî

Egme ot urmadısa gül yine bülbül yüregine
Neçün kana bulaşubdur ser-â-ser cümle peykânı

6 Gül-i sûrî gül-i süsen gül-i nesrîn gül-i raçnâ
Bu dördiyle bezenmişdür cihânun çâr erkânı

369

Bu dürlü güller istersen bakâ bâğına var iste
Dirîğâ kim vefâ itmez bize bu câlem-i fânî

Bu gül devrinde Cömrünü geçürme zâyî^c iy gâfil
Ki gül devri bigi tizcek geçer bu Cömr devrânî

9 Müdâm iç bir yañagi gül niğârıla gülistanda
Ki karğuna kıla her dem yañaklarla gül-efşânî

Bu mevsüme gül ü noyle kişi bislemese cânın
San anı bir kuru gövde ki yokdur Caklı vü cânı

Cihân cennet olupdurur ser-â-ser ger inanmassa
Gözün nergis gibi aç gör ki güldür hür u gilmâna 370

12 Meger bezm-i şehenşehdür letâfetde bugün gülşen
Ki olupdur bülbül ü kurra nedim ü hem hoş-elhânî

Şehenşâh-ı felek-rif^cat ^cAlâ^c-ı dîn ü dünyâ gün
Ki katli itdi ^cAlî bigi cihânda nesl-i Mervânî

^cAlî vardur eger her kim göre zâhir dilerise
^cAlî gibi göz açup gör cihânda şîr-i merdânî

15 Eyâ şâh-ı felek-rif^cat ki dâyim bahtıla devlet
Kılur dergâhuña secde urur toprağa pişânî

Süleymân rûh-ı şâd oldu ki fitne dîvini bende
Biraguban bezemişsin Süleymân bigi devrânî

Bi-handillah ki medhuña bugün hem meclis içinde 371
Dehânından dür-ı ma^cnî döker sözile Dehhânî

18 Yiri durur kulagunda dutasın sözüümün dürrin
Ki öldürden hacâletde k olupdur dürr-ı ^cUmânî

Yüz urup tapuña geldi icâzet vir enâ şâhâ
Ki yine devletünde ben görem milk-ı Horâsânî

Hemîşe tâ bu mevsimde cemâl-i tal^catı günün
Senün yüzün bigi şâhâ bezemez bâğ u bustânı

21 Kenâl-i devletün günü bezesün bâğ-ı dünyâyı
Daha noksan hazânından İlâhım saklasun anı

İşidüp adunı şâhum sefer kıldum bu iklîme
İrişdüm yüzünü gördüm didüm xî vecd-i mürânî

372

Şehâvetde şecâ^catde dahı adun işidürdüm
Seni Hak müstedâm itsün seversin dîn ü imâna

24 Dilegüm bu durur senden bu dördü saklağıl muhken
Hemîşe dînile ^cadli şecâ^catde hoş ihsânı

Mürüvvetde nekîm vardır benüm hakkumda kıldun sen
Vefânun ma^cdeni oldun şehânun lutfıla kânı

Diri oldukça ben kuluñ işidesin eyâ şâhum^c senin medhuñla
Senün medhuñla şolduram niçe defterle dîvânı

Nazîre-i nâ-mûsî

Sabâdan kim sabâh efrûz olupdur gem^c-i rûhânî

IV

Şehhâni râst

373

^cAceb bu derdinün dermânı yok mı
Ya bu sabr itaegün oranı yok mı

Yanaram muşlayın başdan ayığa
Nedür bu yanmağun pâyânı yok mı

3 Güler düşman benüm ağladuğuma
^cAceb şol kâfirün imâni yok mı

Delüpdür cigerümi gâzzen okı
Ara yürekde gör pâyânı yok mı

Gözi hançerleyin boynuma çaldı
°Aceb ol zâlimün îmânı yok mı

6 Su gibi kanımı toprağa kardun
Ne sanursın garîbün kanı yok mı

Cenâl-i hüsnüne mağrûr olursın
Kenâl-i hüsnünün noksânı yok mı

Begüm Dehhâniye ölmekten öndin
Tapuna irnegün inkânı yok mı

V

Bir dem gelür °İsâ gibi ölmüşleri diri kılur 374
Bir dem girer kibr evine Fir°avn ile hâ mân olur

Bir dem döner Cebra°ile rahmet saçar her mahfele
Bir dem gelür gümrâh olur miskîn Yûnus hayrân olur

VI

vâlehu eyken

°ilim °ilim bilmezdür °ilim kendia bilmezdür
Sen kendüni bilmezsün ya nice okumakdur

Okumaktan ma°nî ne kişi Hakkı bilmezdür
Çün okudun bilmezsün ha bir kuru emekdür

3 Okudum bildüm dime çok tâ°at kıldum dime
Eri hak bilmez iseñ °abes yire yilmezdür

Dört kitâbın ma^cnîsi bellüdü bir elifde
Sen elifi bilmezsin bu nice okumakdur

Yigirmitokuz hece okusan uçdan uca
Sen elif dırsin h^wâce ma^cnîsi ne dimekdür

- 6 Yûnus Emre dik h^wâce gerekse bin var hacca
Hepisinden eyüce bir gönüle girmekdür

VII

Tenrîniğün cânım cânı cefâ ise tapdur yeter 375/1
Senün firâkundan varum ^cazâb daha bundan beter

^cIşkun oda yüregünde yandugına ^câlem tanuk
anda bir od yanarisa nişânı var tütün düter

- 3 ^cIşkun çeri saldı benüm gönüm evi ikilimine
Cânımı esir eyledün n'itdi baña yağı Tatar

Elçi salam iklimlere vasiyyetüm ^câşıklara
Ma^cşûkadan dime sakin oynak ^câşik gönlin utar

^cAceb bu benüm derdüme niçün dermân bulunmadı
Kim bulisar dermân ana kişiyi kim beri dutar

- 6 Resmî durur sultânlarun kullar günâh eyleyicek
Yâ edebler ol kulını ya mezâda virür satar

Yûnus şikâyet eyleme yârdan cefâ gördüm diyü
Cümle ^câşıklar hâceti ma^cşûk hazretinde biter

VIII

Bu dünyâya gönül viren son uci pişmân olu^{ca}
Dünyâ benüm didükleri hep ana düşmân olu^{ca}

Dostını düşmân kılan gaybet ü yalan söyleyen
Bunda gammâlık eyleyen anda yiri tar olisar

3 Çünkü olisar yiri tar kazançlu kazancı kadar
Mü'minlere geldi habar ^câşıklar dîdâr göriser

^{bi}lakşûdumuz dîdâr idi şeyhümüz girçek erâdi
Evvel dahı ol varıdı âhir dahı var olisar

6 Oldur âhir oldur ebed hem dillerde küfven ahad
Evliyâ geçdi bir sâ^cat ya dünyâ kime kalisar
Alun evliyânun elin togrı varun Hakkun yolın
Ma^cnâ budur bellü bilün bildüm diyen bilmeyiser

Yunus imdi bildüm dişe miskînligi elden kona
Kinde miskînlük varısa Hak dîdârın ol göriser

375/2

IX

İşidün iy yâranlar ^cışk bir güneşe benzer
^cışkı olmayan gönlün negeli taşa benzer

Taş gönülde ne biter dilinden ağı düter
Nice yumşak söylerse sözi savaşa benzer

3 ^cışkı olan gönüller yumşar muma benzer
Câhilün ma^crifeti ana taşa temâşâya benzer

^cAynı hars olmışdur nefsine ol kalmışdur
Kendüye düşmân olmış yavuz yoldaşa benzer

^cÂşık gönli dölenmez yâ dosta irmeşince
Kârarı yok dünyâda pervâzi kuşa benzer

6 Yunus geç endişeden ne biter bu pişeden
Ere evvel iş gerek andan dervişe benzer

X

Bu semâ^ca girmeyen soñına pişmân olur
Erişür bizümle ser-be-ser düşmân olur

Dosta bizi okıyan üstümüzde şakıyan
Şimdi^{liç} buçuk okuyan derin danişmân olur

3 Danışmanun câhili onamaz dervişleri
Dervişile danişman yavlak erişgen olur

Bir niceñün gönline şeytânlar tolup-durur
Erenler semâ^cına bunlar gülüşken olur

Danişman oldur geldi okıduğında buldı
Ehildür dervişlere cânı karışgan olur

6 Yunus eydür Mevlânâ epsem otur yiründe
(Bu sohbeta ırmeyen soñra savaşgan olur)

XI

Bu izi ben izledüm şagun şolum gözledüm
Çok cacâyibler gördüm yokdur cihân içinde

376/1

Yunus benün sözlerün nişândur câşıklara
Söyleyşler sözünü devr-i sanân içinde

XII

Hakdan inen şerbeti içdük el-hamdü li'llah
Ş'ol kudret denizini geçdük el-hamdü li'llah

Ş'ol karşuki tağları nişoşeri bağları
Sağlık şafalık ile aşduk el-hamdü li'llah

3 Kurıydük yaş olduk ayag idük baş olduk
Kanatlandük kuş olduk uçduk el-hamdü li'llah

Beri gel irigelüm yadısân biligelüm
Atumuz eyerlendi eşdük el-hamdü li'llah

Varduğumuz illere şol safâ gönüllere
Baba Tapduk ma^cnîsin saçduk el-hamdü li'llah

6 İndük Rûmı kışladuk çok hayr u şer işledük
Uğ bahâr geldi girü göçdük el-hamdü li'llah

Dirildük bînarıduk ırkildük ırmağ olduk
Akduk denize şolduk başduk el-hamdü li'llah

Tapduğun kapusında kul olduk tapusunda
Yûnus miskin çigidük bigdük el-hamdü li'llah

XIII

Yine bu bâd-ı nev-bahâr hoş nev-ile esdi yine
Yine ol kışuñ serdligi fuzûllığın kesda yine

Yine rahmet-i bî-kıyâs yine cışret-i dem-sâz
Yine geldi yeñi yaz kutlu kadem basdı yine

3 Yine yeñi hazîneden yeñi hil^cat geydi cihân
Yine dirildi yeñi cân ot u ağaç süsü yine

Ölmış idi ot u şecer uğ dirildi girü biter
Müşriklere nükte yeter var ayledi neslix yine

376/2

Yine şahrâ mergi sâr hoş akar esrük sular
Cihânlara saçdı nigâr cümle c^aâlem dostı yine

6 Yine görüñ gök donamış kat kat donı renge yanup
Bülbül güle karşı konup can budaga aşdı yine

Sözüm yaz ü kışçün degül vallah bu düğ için degül
Her yeñiyi bağışlamak ma^cşûkanuñ kasdı yine

Yine Yûnus bağdan çıkup ar u nâmûsını yıkup
Âşıkların cur'asından ulu kadeh süadi yine

XIV

Dirliğün neydüğünü eydeyim kıldan kıla
Irak yakın içiden hâs ü Câm cümle bile

Hâs ü Câm mutî ü Câsi dost kuludur cümlesi
Kullar yol varmayınca şehâ kim girübile

3 Dosta gidenün yolu gülün içinden geçer
Bir Camel eylemedüm gireyidüm bir güle

Dosta giden kişiler unudur kendüzini
Ben nireye varursam beni ileden bile

Senlik benlik olacak iş ikilikden kalur
İkilik tutan kişi nice girer birile

6 Bundan böyle dostıla bilmezsin n'olasını
Şimdiye degin Ömrüm geçmiş yok sevdâyıla

Bu kıssam uzundur(ur) nice dükedğbilen
Kanka bir eksüklüğüm getürebilen dile

Yetmiş iki milletün ayagın öpmek gerek
Anuñçüm ma'şûka cümle millete bile

9 Âşık imişse Yûnus vuşlat bulaydı bugün
(Âşık nice karâr kılsun yarıngı va'de ile

XV

Hele biz işbu yola gelmedük riyâyıla
Bu melâmatlık tonın bizümâe giyen gelsün

Gözüyle gördüğünü örte eteğiyle
Bu yol key ince yoldur yüreği döyen gelsün

3 Ulu kiği erenler dimiş bize sevenler
Kakımasun geriye Allahı seven gelsün

İşbu sözi eydenden bize nişân gerekdür
Söz muhtasarı budur cânına kıyan gelsün

Yûnus sözle kinsei kâbiyyete geçmedi
Budur vücûd dermiyân orşaya koyan gelsün

6 Yûnus Emre fermâyed Rahmetu'llahi Caleyh

XVI

Benem ol ışk bahrisi denizler hayrân baña
Cümmân menüm katredür ili seyrân baña

Çün dosta gider yolum milk-i ezeldür ilüm
Hakdan söyler bu dilüm ne kul ne sultân baña

3 Diledi göre yüzün işide kendü sözün
Nazar kıldı bir kezün anda virdi cân baña

Âdem yaradılmadı cân kalıba tolmadı
İblis la'net olmadı carşıda seyrân baña

Yaradıldı Mustafâ yüzi nûr gönli safâ
Andan umar halk veifâ andadur ihsân baña

6 İogdı ol dîn tavusu andan oldu kamusi
Âdem Halîlî müsî hücceti bürhân baña

Kaf tağı zerrem degül ay u güneş baña kul
Aslum Hakdur şek degül mürşiddür Kur'an baña

Âşık dilin bilmeyen kim delüdüdür kim dehrî
Ben bilürem kuş dilin söyler Süleymân bâna

- 9 Yögadı bu bârığâh varıdı ol pâdişâh
Âh bu derd elinden âh derd yiter dermân bâna

XVII

.....
İnanmaz göre kim tondı bu niye

378/1

Key çabük uyanğal utulmayasın
Hevâya kibre sen tutulmayasın

- 3 Kati dutduñ ko kibri ilden öñdin
İşitmedün tevâzu^c ne didügin

Tekebbürler yiri siccîn içinde
Anuñgün ki olmadılar dîn içinde

Ki dîn dutanlaruñ siccîn nesidür
Ya kibr ü kîn olıcak dîn nesidür

- 6 İnanmazsañ bâna hâlün göresin
Çü Cömri kibrile yile viresin

Yöri indi meded iste cakaldan
Esir olmağ kişisin niçeyaldan
parç.

378/2

Cakl Cadi issi bir ulu kişidür
Meded itmek saña anuñ işidür

- 9 Bu yükden sini ol kurtarısar bil
Sa^câdet yoldağun oldu ay u yıl

Gelür Cakl önine şernonde olmaş
Ki kaygu yaşıyla gözi tolmaş

Selâm vermeklige ögin direnez
O da göze düşüp yolın göremez

12 Delim geçdi zamân durdı yirinde
Geçürdi cömrini nefis bâzârında

379/1

İşit indî nedür gör Cakl ana
Ki alçaklık eder dardüne devâ

Sözi düketmedi alçaklık irdi
Kibir gördi ana tiz girü döndi

15 Alış tartup gelür yir alçağından
Kibir gördi anı kaçdı tağından

Tag u yazı kamu gülgula toldı
Kime cennet kime Caysat oldu

Çün alçaklık irişdi kibr erşne
Bakadur bir kişiyi bin görine

16 Tekebbür Cäsîdür işe sataşdı
Tutup tağ başını kağa sataşdı

379/2

Gör alçaklığı akdı ırmağ oldu
Aka aka denize varmağ oldu

Ne denli kuvveti olursa binar
İremez denize ol yire siñer

21 Akup şu alçağa suya katılur
Su suya irdi denize yitilür

Denize değin irmagıdı anuñ
Ko andan ötesin denize toldın

Deniz olanlara gevher muhâl mi
.....

XVIII

(1) Bismillahirrahmanirrahim

380

(2) Şükür ve ögneklik ol Tengriye kim anuñ kudreti egerleri aydın gündüz yüzinde (3) yıldırarmışdur ve anuñ hikmeti nûrı karañu dún gönünde balkımışdur ol Rahim örümcek (4) evini dostlara sed eyledi kim düşmen girmede ve ol Cabbâr kim aya- sun ignesin (5) düşmeni kahr eylenege kılıc eyledi Câlemi yarat- mak içinde vezire ve müşire ve yaratıcıya ve arkacıya (6) muh- tâc olmadı ve âdemîleri söylemek ve dil sebebiyle ayruk hay- vânlardan seçdi ve artuk (7) kıldı ve buları onarmak ve doğ- ru yol göstermek için peygamberler viribidi tâ kim halkı ka- ranulık (8) ve azgunlık denizinden kurtardılar Cilm ve macri- fet nûrı yazısına getürdiler ol peygamberlerün (9) soñı ve mertebede kamusunun öni ol Hakdur ol sadık güneşi Seyyidü'l- mürselin ve inâmü'l-(10)müttekîn ve hâtemü'n-nebiyyîn Muham- medibni Abdullah bin Abdü'l-Muttalib bi Hâşim bin Abdü'l- (11) Menâfi'l-Arabî sallallahüaleyhi vesellem peygamberlik Ciz- zeti ve risâlet hatmi için urundu-kıldı (12) ve halkı azlık ve müdârâ birle da'vet kılmağa buyurdı ve andan soñra ol Hak yar- dıncıları sahâbeleri (13) ve halîfeleri urundu-kıldı ve bu- larun hâline meded ve tevfiğ birle ârâste kıldı tâ kim kâfir- ler (14) eylene yüz dutdılar ve yir yüzün bularun şükri gir- ki ve küfri çirkinden arıtdılar ve müsülmânlik (15) anda ci- hânun kirañlarına değin irürdiler ve Hak dîni kararına deg- şürdiler

(16) şi'r

381

Fe hâmden sümme hâmden sümme hâmdâ
Linen yu'cti izâ şükra'l-mezâyâ

Şükr dahı şükr ol Çalaba kim
Şükr kılanlara virür Catâyâ

10 Ve toblîğen tahıyyâtî ilâ-men
Bi-ye'reb fi'l-gadâyâ ve'l-Casâyâ

Selâm olsun dahı yüzbin tahıyyât
Kamu halkuñ ulusu Mustafâyâ

Selâmü müşevvekin yûkdi ileyhi
Mine'l-medhfil-kerâyimi ve's-safâyâ

Anı seven Melâmî gibi kim ol
Boyun virmiş durur cümle cefâyâ

(23) ve Tengrinün dürüdü ve şalavâtı ol gât-ı mutahhar ol rûh-ı mukaddes Muhammed Mustafâ ve anuñ (24) ehl-i beyti ve şahâbele-ri üzerine olsun şunun gibi dürüd kim anuñ mededleri rûzigâr uzadugınca (25) uzana ve anuñ kokusu Cattâr dükkânından toz kopara çün şöyle gerekidi kim bu ümmet ün devleti (26) ebed ve hemîşe ola ve bu milletün pâdişâhlığı dünyâ kiranlarına ire bu haber dürüstliğine işbu (27) hadîğ tanukdur kim Teñri Resûli eyitdi(28) el-hadâyisü ya'ni yir benümçün cem' oldu ve dirildi pes anuñ mağriklerin ve mağriblerin kamusun (29) gördüm ve benüm ümmetünün pâdişâhlığı ve mülki şol gördüğüm yirlere degin iresidür ve Mustafâ-nuñ (30) halîfelerin razıyallahü 'anhüm buyruklar ve yigaklar ve hal ve 'akâ virdi ve dündâr pâdişâhlara(31) aldansağ uyanuk- 382-likden irakdur kim kilicinuñ iki yüzü vardır ve bu çarh kişile-ri key bilmez ve bularuñ (32) kadrin anlamaz ve anuñ dönnekli-

gine i^ctimâd eylemegine garanz beyt

İy ki işbu çarha inanup yatan

Tekye suya eylemişsin tîx uyan

(34) melik yüz dakı birisine dutdı ve eyitdi sen endîşe eyledün
eyitdi ol sözler ol (35) işâretler kim ol eyledi kaçmak ve yir
su isûs komak ben anı hirgiz dimezven ve ^cakl içinde (36) nite
lâyık ola kim cvvel uğraşmada ve bir hamlede bu horlığı kendü-
zine getirüp yiri (37) yurdu esenlemek pes maşlahata ol yakın-
dur kim yüregi degreyi direvüz ve pes içün yarak (38) lanavuz
ve yüz savaşa dutavuz zîrâ devletlü paşîşâh ol olur kim anuñ
himmeti burakı keyvân (39) yüceliginde segirde ve anuñ hamlesi
yılduzı fitne dîvin köyündüre hâli maşlahat anuñ içinde (40)dür
kim gözciler koyavuz gözedeler ve her kanda kim derin ve çukur
yir var kendüzümüz anda diñilüp (41) diñleyelüm eger gelüp kaşd
iderlerse yaraklanmış bulinalum ilerü varalum katı savaş eyle-
yelüm (42) ve çok zaman ol mukâbillıkda geçürelüm ya yemek ve
zafer yüz göstere ya dakı ma^cgür olup (43) girü dönerüz kim pâ
dişâh şöyle gerekdür kim savaş ve cenk ve nâmûs ve neñg güninde
işlerün (44) ^cakîbetine iltifât eylemeye bakmaya ve savaşda uğ-
raşmak vaktında hâzır ve kelesi maşlahatları kadar (45) söz ve
fâyidasüz şaya pes melik üçünci zağa eyitdi kim bu işde senün
re'yün nedür (46) cevâb virdi kim ben bilmezven kim bular ne 383
didiler lâkin ol görklürekdür kim çasutlar ve haberciler (47)
ulaşduruviribiyevüz düşmen hâl niteliginün hakîkatin bilevüz
ma^clüm kılavuz kim bizümle sulh ve illik (48) eylemege meyli
var mı ve bizden harâc almağa hoşnûd olalar mı ve bizüm eyü
keleciwüz kabûl itmekligile (49) karşı geleler mi eğer bu bâb
nüyeser olursa gücümüz yitdügince harâca boyun dutalum ve il-
lik karâr (50) eyleyelüm tâ bu zahmetden imîn olalum ve delana-
lum kim pâdişâhların onat re'yinden ve maşlahatlu (51) tedbîr-
den birisi budur kim kaçan düşmen çoklık ve artuklık birle gâ-
lib ve anuñ kuvveti (52) ve yigligi zâhir olsa ve anuñ korkusu

olsa kim ile fesâd yayıla ve râ^cıyyet telâflige (53) ve helâk-
lige yüz duta pes düşmenün Ka^cbeteynini lutfıla girü yağalar
ve mâlî pâdişâhlığa ve ile (54) ir yede kaçkan eyler kim mü-
şeddadede er virmek ve mel^{ük} nerdin korkaklığıyla uyanmak
cakl dan (55) ve tecrübeden ve kifâyetden yavlak irakdur beyt

Çün zamâne saña uymaz iy dede

Sen zamâneye uyagör gör nide

melik dördünci sağa eyitdi kim sen dağı bir işâret (57) eylegil
ol kim gönlündedir göstergil cevâb virdi kim yiri suyu esenle-
mek benüm (58) katunda yigrekdür şundan kim asil gök ogul kız
buluna virmekden ve bir düşmene kim (59) hemîşe bizden alu ve
eksükdî alçaklık göstermekden anuñğün kim eger tekellüfler ey-
lersevüz (60) ve bularuñ harcın ve zahmetin yüklenürsevüz anâ
râîi olmayalar ve bizi koparmak ve âvâre eylemek

384

XIX

server erenler âdemo bu vahşî yavuz sûretile görünmezler sen
niçün (2) böyle eydürsin Toğan eytdi buna Rum-ili dirler bunuñ
erenleri (3) yada vahşî olur Bektaş anuñla söyleğürdi Ahmed ve-
li tağra (4) geldi Bektaş ilerü gelüp Ahmedâ muşâfaha itdi Ah-
med eytdi (5) geñmeñe sebep neğdür Bektaş eytdi geldüm ki bu
Rûnda er var mı (6)dur görem diyü Ahmed eytdi berü gel göresin
Çün kim Bektaş ilerü (7) geğdi Ahmet eli birle anuñ gözin şığa-
dı kanda baksa bir er otururdu (8) gördi ervâh-ı evliyâyı müğâ-
hede itdi hayrân oldu girü (9) gözin şığada kendüye geldi Fakih
eytdi (10) var imdi Kutba haber vir Bektaş anda vardı pîrân-ı
Horasan eytdiler (11) nedür Rûnda er gördün mi Bektaş eytdi taş
u toprağın er gördüm (12) Kutb eytdi nazaruñ var olsun imdi yö-
ri saña Rûm gözciligin (13) virdük ve Ahmede daha kutbluk virli-
di şinde girü kutb olan Rûnda (14) ola didiçün Hâcî Bektaş girü
Rûma geldi Rûnda (15) olan erenler karşı çıktılar alup ol pîre
götürdiler şimdi anda (16) yatur anda karâr tutdı hâcî anuñğün 385
dirler kim yidi kerre (17) hacc eyledi âhir yidi haccın bir i-

çin suya şatup bir susuza su virdi çün kim (18) anda kaâr tut-
di bir kişi vardı seyyid idi yidi yıl adı kim (19) hayrân olup-
dur didi gözin ırmasdı adına Muhammed Hayrân dirlerdı (20) Kırvan
ilinde Okyanuş şehrinde bir zevâyide otururdu çün (21) Ahmed
Fakîh birle Bektaş musâhebet iderdı Acende bir kişi (22) dahi
vardı ba^czılar Rûndan idi dirler ol er adına Karaca Ahmed (23)
dirlerdı ve gürbüz eridi ıñitdi kim Bektaş Rûna (24) geldi gö-
relüm ne erdür diyü bir arâna süvâr olup bir yılanı (25) eli-
ne alup kaççı idindi Casm idüp dervişleri birle gitdi (26) çün
Bektaş ıñitdi kim Ahmed gelür tekyesinüñ dîvâran (27) yardı tîz
ol dîvâna bindi dîvâr yirinden kalkup revân (28) oldı Ahmede
kaşu vardılar çün Ahmed anı gördi (29) müte^hAYYİR OLUP barma-
ğın ağzına alup ısırđı bu Karaca Ahmed velâyetile (30) cemîc
Çine hüka iderdı Süleymân Aleyhi's-selâm seccâdesinde idi

386

(31) cemîc Çin anı severlerdi Bektaş Hazreti İbrâhim Halîl sec-
câdesinde (32) otururđı lâcerem melâ'ike muîc ve musahhar idi
zîrâ evliyanuñ her (33) biri bir peygamber seccâdesinde oturur
anuñ huyı ve xuk hisâli ile hâllenür (34) çün Ahmed mertebesin
buldı arslandan aşğa gelüp Bektaşuñ (35) elin öpdı Hacı Bek-
taş dahi anuñ gözin öpdı çün gelüp (36) Ahmedı kondurdılar bir
niçe gündön sonra Ahmed destûr alup gitdi (37) varup Fakîh Ah-
med huzûrına irişri Fakîh Ahmed Karaca Ahmedı (38) hoş görüp
Ahmed Fakîhdön bi^cat idüp varup bir makâmı tutup (39) karâr it-
di anda tururken Ahmed yâr gelüp şarcaya hıñmet idüp (40) varup
ol dahi be-nâm verüi oldı çün sultân-ı şerîf Fakîh Ahmed (41)
huzûruna vardı Fakîh şerîfi göricek ayğa turup cizsetler it-
di (42) Rûm milkinde olan evliyâyı da^cvet idüp götürdiler Zîrâ
Ahmed (43) kutb olmağdı geldiler oturdılar Hacı Bektaş bunlara
halva (44) bişürdi yidiler dahi seyyidden vilâyet istediler şer-
rif mübârek (45) ellerin yire urdı bir âb-ı zülâl revân oldı
akda

XX

La^clün şifâ durur kamu rencê şehâ senün
Ben sâl ü mâh derdile bînâr hoş midur

387

Sen ni^cmet-i na^cîmile şâgân ü Ahmedî
Bin mihnet ü belâya giriftâr hoş mi dur

3 Ben zâr itdügümce sen âzâr u cevrile
Cânundan itdügün beni bî-zâr hoş midur

XXI

Velehu eyşen tâballahu

Her kişi kim anunıla yârün vefâsı var
Ol kişidür ki Cömrden anun şafâsı var

Her geh ki Cışkı toğrı ola yâre yârinün
Mihir ü vefâ durur ne ki cevri ü cefâsı var

3 Cışkun binâsını çü belâyala ördiler
Câşık kim ola ol ki belâya rişâsı var

Kıldı saçuında cakı perişânlığı heves
Dîvâne bilmez anda ne müşkil belâsı var

Düşdi gözün fütûrina cân göz kara idip
Bî-çâre bilmez anda ne müşkil hatâsı var

6

Nuş ola niş-i gamze lebün yadıla baña
Sihhatdür ol maraz ki ümîg-i şifâsı var
Mahv itâi varlığını tecellîsi yüzünün
Hoş şebnemün güneş olıcak ne bakâsı var

Ol kişi göre C^aayn-ı yakînile yâri kim
C^aayn-ı Cⁱnâyete şata ne kim canâsı var

- 18 Yarı gerekse ko hevesin gayrū Ahmedî
Ki ağıyar sığmaz anda ki yârūn hevâsı var

XXII

Her kim gözünē hayd ola mest ü harâb olur
Her kim saçuna kayd ola bî-hord u h^wâb olur
Gicem saçunıla şeb-i kadr olur u berât
Günüm yüzünile Şeref-i âfitâb olur

- 3 Gönlüm saçunda oldu perîşân vakt-i şâm
Hâli garîb olan kişilerin harâb olur
Bulan diyü dudaguna va^cdenle dest-i res
Âb-ı hayâtı gör ki anâ nice serâb olur

388

Gözden yaşun bigi bu vücûda düşürmişem
Baña gerekmez ol ki aramızda hicâb olur

- 6 Gerçi kanun döker yüzümün şuyid_{ur} yaşun
Kim ol durur ki oduma bir feth-i bâb olur

Yâri gerekse cevrine şabr eyke Ahmedî
Kim müddetile hûn-ı ciger müşk-i nâb olur

XXIII

velahu eyzen tâballahu gerâhu

Her kişiye egerçi ki gülzâr hoş gelür
Lâkin ol arada olıcak yâr hoş gelür

Ger kahr u ger cefâ ola ger mihr ü ger vefâ
Dildâğeye ne kim ide dilgâr hoş gelür

- 3 Mecnûnı Leylâ görse beşâret olur anâ
ansûra yâr zikriyile dâr hoş gelür

Yârî diyen ki gayrî koya şöyle kim halîl
Reyhân u gül oluban ânâ nâr hoş gelür

Bîzarlıh degülise âzâr itdügün
Ben zârî ko ki baña ol âzâr hoş gelür

0 Yârî diyene sabr gerekdür cefâyâ kim
Ânâ ki câşîk ola güle hâr hoş gelür

Bir gerre ayağün tozı bin cânadur bahâ
Kamu ziyânla baña bu bâzâr hoş gelür

Cennet sürûrî nûrişâ reyhân u revhür
İllâ ki rûha orada dîğâr hoş gelür

0 Ânâ ki Ahmedî sözinün luğfin añlamaz
Şeyhoğlı her ne dirise nêçâr hoş gelür

XXIV

velehu eyzen nevverallahu merkadehu

Yanâğün u diğün ü gözlerün hem sülfün iy dilber
Biri lâle biri iü'lü' biri nergis biri Canber

Ne Canber Canber-i sâre ne nergis nergis-i ra^cnâ
Ne iü'lü' iü'lü'-i lâle ne lâle lâle-i ahmer

XXV

Bülbül yanâğün vâşını iderdi seherde
Gül şevkunla hüllelerin eyledi pâre

389

Ağzunda diğün nazmını her kim göre eydür
Kim gördi ki rûşen ola gündüzde sitâre

3 İdem gözüme sürme yolunda süreriken
Yüzümi urursan ayagündağı şubâre

°Alem kamu °ışkuna götürmişdür irâdet
Kindür ki gele Ahmedî arada şümâre

XXVI

valahu eyzen nevverallahu merkadehu

Boyuñı serv görse bâğ içinde
Diye tûbâ durur uçmağ içinde

Yüzüne zülfüne gözüne hayrân
Gül ü reyhan u nergis bâğ içinde

3 Ne gevherdür lebün kim hasretinden
Gözündür teşne leb ırmağ içinde

Sağündan bir girih çöx kim göresin
Ne cânlar esîr ol ağ içinde

Ne goncadur lebün kim şavkıyla
Şahîlur lâle böyle dağ içinde

6 Hîzâr âb-ı hayât isdemeyeydi
Ne var bilseydi bu dudak içinde

Getür ciddile cân-ı mey ki câkıl
Geçürmez cömri hergiz lâğ içinde

Elüme sun ki mey alan görünür
Gözüne sırr-ı ruh ayag içinde

9 Bula şeh devletinde Ahmedî baht
Niçe kala güher toprag içinde

XXVII

velehu eyâ en tâballahu gerâhu

Bağladı bin cânı külfün bir kıla
Dağı dürlü fitne var mı kim kıla

Kağunûn mihrâbı varken kim ola
Kim namâzin Ka'be'ye karşı kıla

XXVIII

Her mekân meşcid oldu hem Ka'be
Merve hakkında çün safâ gördüm

390

İşk dîvânına nazâr kaldım
Zâhidîng tâ'catin hebâ gördüm

3 Tûr-ı Mûsâda bir varak buldım
Yazılı hatt-ı lenterâ gördüm

Dost gehrindedür Nesîmi melek
Çün bu sözile âşinâ gördüm

Ki nişân içre bî-nişân menem uş
Onsekiz miñ cihâna cân menem uş

XXIX

Tâ kıldı tecellî bu menüm gönlime Allah
Lutf ile eyvallah
Fürkatde yanan cânıma vasi irdi bedü'l-h^{vâh}
El minneti li'llah

Nâgâh iriğdâ/manğa iñhâm ki hazret
Gafletden uyandım
Vahdet güneşi doğdı vü şâm oldu sehergâh
Gam kalmadı billah

3 Ez gayb-ı hüviyyet maṅga lutf-ı eḥadiyyet
Eytdi ki fefirru
Terk eyledim uş mülk ile mâl ü vatan ü câh
Yüz dutdum ilâ'llah

Fânî oḥudim dünyâni ez-rûy-ı hakikat 391
Dîdâra deḡışdim
Tecrîd olup eytdim ki tevekkeltü calâ'llah
Kul külli minallah

Her nesne irişdi maṅga hem lutf ile ilhâm
Ez-Hazret-ı Âlî
Rû'yet kılmadım hiç nesneden ikrâh
Tâ olmaya bî-râh

6 Maḡşûk-ı hakikî zi kerem günki bu râhdı
Burka-ı zî-ruh-ı hod
Mahv oldı feleklerde kevâkib güneş ü mâh
Kıl secde be-dergâh

Gezp^cârifisen̄ koyma nesimî demi elden
bâzâr Bu âdemi tanı
İrfân ile kıl dümgâda maḡallah
Ta kıla nazar gâh

Kirpikleri çün iki cihânun egeridür
Bu devr-i zuhâlde
Ol güneşi gör kim anga ol peyk-i deridür
Gel burc-ı hânelde

XXX

Çün bakâsızdur cihânîng mâl u mülk ü niḡmeti 392
Devlet-i Mansûra yapuş iste ḡömr-i pâydâr

°Işk elinden gel şarâb-ı selsebîl-i kevser iç
Geç bu meyden kim çeker sin irte gerbetden humâr

3 Gül firâkından gel İy bülbül sabûr ol ağlama
Kış geçer handân olur gülşen gelür faşl-ı bahâr

Doğru söz doğrar haşûdîng bğrını şol ma^cniden
Münkire oldu Nesîmînin kelâmı zü'l-fikâr

XXXI

°Âlemde bugün mencilayın yâr kimîng var
Ger var diseng yoh dinezem var kimîng var

Dildâr necâzı bulına °aşıkâ yüz mîng
Beñzer saña tahkîkde dildâr kimîng var

3 °ahbûb perî yüzşü perî çehrelü güneşdür
Yanğagları gül la^cl-i şeker-bâr kimîng var

°Işkîng gamına eylenişem gönlümi mahzen
Bir mencilayın mahzen-i esrâr kimîng var

Gerçi yanğagı maşla^c-ı envârdur anşîng
Zülfi kimi bir maşla^c-ı envâr kimîng var

8 İy nisbet eden yûkünü gülsâr ile bâğs
Yüzi tek anîng gülşen ü gülsâr kimîng var

Ayyârlayın turrası menden gönğül aldı
Beñzer onğa bir turrâ-i tarrâr kimîng var

XXXII

Çünkü °aklı geldi kamu durdılar
Yûsufa bu kez nasîhat kıldılar

Eytdiler iymâh-rûy-ı hûb zamân
Gül yüzine dost olur iy düstân

3 Niğün tutmassın Züleyha sözünü
Ba beğenmezsin anuñ görklü yüzünü

Dünyede anuñ gibi hûb-ı zamân
Kanda var bir daha iyicân-ı cihân

Olmasun kim ol saña pes eyleye
Seni zindâna koyup habs eyleye

6 Yûsuf eydür baña zindân yeg ola
Kim hiyânet içi dolu yig ola

Bilmeyan hergiz ol işi kılmayan
Ol ne işdür ben anı tutawayan

Şi'r-i Zehra

Züleyha eydür anlara iy nigâr
Hâlümü görüñ benüm âşüfte-vâr

9 Ne kılayın çünki yâr girmez ele
Benümile bir degüldür vasl-ı yâr

Gönlüm andan gitdi cânım bile
Dardile ne kılmışam ben hâksâr

K
ana baña serzeniş kılan kişi
Gelse görse hâlümü uş bî-karâr

12 İy caceb bu derde dermân ola mı
Ya bu cıçka ola mı pâyân-ı kâr

Ol gülistâna ire mi işbu cân
Ola mı gönline hemdem ol nigâr

Nice gördünüz nigârâ hâlümü
°Ayb kılmañ olmağam uş ben şikâr

negnevî

15 Ol hatunlar didi iy şâh-ı cihân
Hak elüdedür senün hûb-ı zamân

°Aşka her kim şefâ°at kıladi
Niçe ahvâlin anuñ bir bileci

°Aşık oldur kim ola ol nâ°dürüst
°İşkile kim de°vâ ider oldı mest

18 Yûsuf ile ol Züleyhâdan haber
Şahr helki il vilâyet bildiler

Bindi bir gün °azîz-ı Mısır atına
Geldi ol demde Züleyhâ katına

Döndi eydür iy sipâhsalar-ı şâh
İy güneş yüzlüm benüm ruhsâr-ı nâh

21 Halk-ı °âlem bizi höyler kanusu
Yire dökdük cümle °âr u nâmûsı

Ne kılalum bu işi nitmek gerek
Didi kim Yûsufı habs itmek gerek

Habse birakalum anı bir zamân
Tâ ki bizden götrüle halkuñ gümân

24 Buyurup ol dem Züleyhâ-yı nigâr
Tâ ki zindancıya hâzır kıldılar

Didi zindânı temiz eyleñ bugün
Çevre yanın arı eyle iy zü-fünûn

Âna kim buyurdu anı eyle itdiler
İçerüsin taşrasın arıtdılar

27 Kodılar bir taht kim ol Câcidı
Üzerinde düşegi dibâcidı

Peş Züleyhâ Yūsufa ton geydürür
Habs iltün diğü Zeliha buyurur

Eyle san kim aya gelmişdür husûf
Yâ burucında güneş buldı kūsûf

30 Yâ zevâle geldi ol dem âfitâb
Yahu bedrûn yüzine geldi nikâb

Şi'r-i Yūsuf 'Alehyi's-selâm

Didi iy Hallâk-ı 'âlem pîr-i bâr
Sen bilürsin sırrımı iy gird-i gâr

Kimseye ben kılmadum çün nâ-kazâ
Ne cezâdur habs ngnx eyâ perverdigâr

33 Bu benüm şürîde bahtum durur bânâ
Her zeman olur muhâlif bî-karâr

Geh şatarlar beni ol kardeşlerüm
Geh bırakırlar kuyuya hor u zar

Gâh zindân içre zencir ile bend
Uçda kıldı kaygulu gönlüm şikâr

36 Geh isîr iltüp beni İbn-i Duğar
Geh satatlar dîşer içinde bende-var

Fürket odı yakdı cânımı benüm
Âh-ı hasret yağı gökünden akar

Âhımı ilte benüm bād-ı sabâ
Zâriligüm bilmege yiri döyer

39 Ol Halîlu'llah ki pîr-i enbiyâ
Didüm oldur benim şâh-ı kibâr

Bir dedem İshâk (u) İsmâ'ıldür biri
Babam olur benüm ol Ya'kûb-ı zâr

395

Gelse babam görse benüm hâlümü
Kalmışam zindan içinde der'hisâr
megnevî

42 Ne kılalım derdi kime söyleyen
Kim ne bilür ben anâ şerh eyleyen

Derdile uş kalmışam ben nâtüvân
Derde dermân andan ola bîzgümân

Eydüridi ağlarıda hâlini
Kinse bilmezdi anuñ ahvâlini
zehr-dâden be-pâdişâh

45 İğit (imdi) bir hikâyet bu'l-^caceb
Eydolüm yarı kalursa ferd-ı Fab

Ol Cazîz-i Mısrî kim yâd eyledük
Söz anuñ şerhinde bünyâd eyledük

Şâh degüldi ol sipahsâlarıda
Andan artuk bir ulu şâh varıda

48 Adı Beyyân idi ol şâhun meger
İşit andan söyleyelüm bir haber

Şehr-yârün müddeCisi var idi
Şâhı öldürmeklige iver idi

Pâdişâhun sâkî vü habbâzına
Bunlaruñla virdi meger râzına

51 Her birine ağu virdi bir dîrem
Didi begler begligin size vîrem

Eytdi kim buñı şâha siz içürün
Benüñle vaktünüz hoş giçürün

Aldılar bu şehri bunlar geldiler
Tâ ki bir gün fırsatına buldılar

54 Ağusını kattı habbâz etmege
Pâdişâha yaCni kim kasd itmege

Liki sâkî ağusını katmadı
Sâkî sultâna hiyânet itmedi

Gün ki hõ ilerü geldi gördiler
Sâkî eydür kinse olsa didiler

57 CÂkâbet döymedi şâha çağırur
Yine etmekden diyüben kığırur

Didi şâhâ etmegün agusi var
Yimegil didi anı iy Şehr-yâr

Çagırur habbâz ki içnegil şarâb
Ağuludur içüni eyler harâb

396

60 Sâkî vü habbâzı olden tutdılar
İkisin dahı giriftât itdiler

Şâh buyurdi etnegi yisün habbâz
Ağuluydi yimedi anı habbâz

Sâkî aldı şarâbı içdi revân
Ağusi yogıdı itmedi ziyân

63 Etnegi virdiler ite it yidi
Ağuliyadı ol zamân it çatladı

Şâh buyurdi (habbâzı) tutdılar
Bend uruban zindâna iletdiler

Girdiler zindâna gördiler münîr
San kim uçmak olmaşadı bî-nezîr

66 Yûsuf ile sâkî (vü) habbâz üçü
Girdiler bir günde zindâna üçü

Yüzi nûrından münevver dü cihân
Kaldılar hayrân u giryân ol zamân

Bunda meclis biri budur dâsitân
Gel tomâşa kıl bu bâğı vü büstân

meclis-i Çhârom

69 Söze gelgil söyle bülbül sâzıla
Gir kısas gülxârına pervâzıla

Çünkü ahsen didi Rabbü'l-âlemîn
Bu kısas hakkındadır yâ müslimîn

Çünkü bu kısas bünyâd eyledük
Uş çârom meclisin yâd eyledük

72 Ehl-i zindân anuñıla oldı şâd
İllâ Yûsuf kaygulu iy hoş nihâd

Gice gündüz sâr (u) şîgân eyler ol
Dardile deryâyı hayrân eyler ol

Şuya düşdi nergisi bula mî ter
Sudan oldı lacl-i gülnâr ter

75 Ergüvân üzre döker âb-ı hayât
İncü döker Hakkdan şeker nebât

Gerçi xârî kılur eyler nefîr
İllâ zindân andan olmışdur nefîr

Bir niçe gün geçdi sözden söze bak
Uyku geldi Yûsufa göñli ayak

78 Lâleñi süzüldi nergis oldı mest
Gözi düşdi (vü) yukuya kıldı kâsd

(1) Zerka haber virmişidi kavmüne bildürmişidi hikâyet (2) bir günYemâne Ehl-i Cassân kabilesinden âdem öldürdiler kan kıldılar aralarına (3) düşmenlik düşdi Cassân cemâ'atı cem' oldı dört bin er dirildi Yemâneyi gâret⁽⁴⁾ kılmağa kâsd kıldılar bir câkil kişile-

ri eyitdi tut kim dirildünüz Yenâmeye (5) varursız çün Zerkâ sı-
zi üç günlük yoldan görür kavmine haber vürür (6) cemîci hâger-
da yarakda olurlar andan sisün işinüz nice olur didi (7) kalan
cemâat eyitdiler pes nice idelüm ne çâze kılalum nice varalum
didiler (8) ol câkıl kişi eytdi ben bir re'y görürüm eger ol
re'y birez iş işlerisenüz (9) işünüz ilerü varur didi kavm eyt-
diler re'yüni söyle görelüm nice re'ydür didiler (10) ol kişi
eytdi dört biñ ersiz yörhân tağlara tağluñ hür birdünüz bir ağaç
butağı (11) yaprağı birle kesünüz dahı atlu atunası binmeñüz
yidinüz ol yapraklu ağacı

398

(12) bu yıl içinde Mekke şehrinde Hâşim oğlanlarından bir oğlan-
vücûda geliser (13) dür kim anuñ hükmi câlemler nusahhar kıliser-
dur şîr

Geliser dünyâya bir şâhib-i dîn
Giyiserdür nübüvvet hâcâtini

Anuñ dîni dutacak dünyâ mümkün
Götüriser dahı dîn milletini

18 Yetimlik dahı miskinlik şîcârı
Fakîrler gibi düze ziyetini

Anı seven kişiler bulısardur
İki cihânda Hakkun rahmetini

Âna kavmi kamusa kâş iderler
Komayalar kim arta şevketini

19 Niçe kim dîne da'vet ide halkı
Tura kavmi ziyalar hürmetini

Yalunuz ne çeri ne mülk ü ne mâl
Görünüz ol Resûlün hinnetini

Dutısar pâdişehler tâc ü tahtın
Alısar kanusınun milketini

22 Ne cızzetlü azîsler hôr olısar
Çün ol görsede halka cızzetini

XXXIV

399

(1) olalum Fütûhın tercümesine üstüvâr olalum çün ki emînü'l-üm-
me Kadıgallahü canh müsülmânlığa emîr (2) oldu gıce gündüz bu
fikirdeydi kim müsülmânlık çerisi birle gazâ kılmaga Beyte'l-
-Makdis (3) fethine ni yöriye ya'ni Kudüs mübârek şehri ni kâ-
fir elinden ala küfir keranulığına ol mübârek (4) buçadan götü-
re sîrâ ki haça tapın nügrüklerün hacı mu'azzam ziyâretleri
Kudüs Kuds Mübârekdür, (5) evvel ana ni varayın yoksa Kayser
üstine ni yöriyyin didi bunun gibi fikirdeyiken (6) Damişk Nas-
rânîlerden bir bölük yaraklı Nasrânî Ebû^{cu} beyde katına geldi
eyitdi ya emîn sen bizüm (7) hakkumunda cemâ'atümüze çok eylük
oyledün biz dağı dilrüz kim müsülmânlara bir eylük idevün (8)
bir fetih ganîmetün haberin söyleyevüz didi emîn eyitdi ya Nas-
rânîler ol ne feth ü ganîmetdür (9) söyled didi anlar eyitdiler
denize yakın Farabulus nâhiyesinde bir kilise vardur anâ Deyr-i
Ebu' (10)l-Kuds dirler ol deyr içinde bir keşiş vardur ikiyüz
yaş yaşanıçdur belki dağı artuk (11) çok cilm okıtıçdur cîsâ
ünmetinün Saîb milletinün mu'teberidür yaş çokluğu birle cilm
(12) artukluğu birle cemî'î halâyık katında camîdür ol keşiş
gün va'cın dinlemege yalda bir kez (13) yidi gün ya üç gün dir-
mek olur etraf-ı diyârdan korudan deñizden halâyık dökülürler
(14) ol Deyrde bâsar olur mâldârlar kumaçların açarlar yüklerin
şekerler şehir (15) vaktından gış vaktına degin dağıra çıkar
va'c ider ol dirilen halâyık ol

400

(16) şanığa bayığı gibi dürüşmeye dirlerdi annâ evvelki zamâ-
nından dağı yığrek erlik oyledi (17) husûsa ki Ebû^cubeyde mü-
sülmânlara inâm-ı emîn olıcak Hâlid anuñ emrine münkâd (18)
buyrugına mutî^c olduğu gazâ itmege cân gönül birle dürüşdüğü ka-

mu ashâbden ön (19) uruşduğı ashâb biribirine hikâyet iderlerdi kendüden soñra mücân rivâyet (20) iderlerdi ridvanu'llahü caleyhin ecnaîn Darîr ü hakîr (21) tercemân Mustafâ bin Yûsuf-el-Erzenet-rûm cefallahü canhü kağan Fütû-tûh-ı Şân kitâbını melik-i Çolpan (22) caze nak ruhu adına tercüme idicek gün Deyr-i Ebu'l-Kuds caze yine gelicek ol gazânuna şerhine (23) şürû idicek Hâlidibni Velîdün ol gazâda erligini katı söyledi mürüvetini muca (24)viniiyetini hûb şerh eyledi zirâ ol matlûbu't- tulûb ve mahbûbu'l-kulûb Melik-i (25) Celebân ki zamânında müsülmânlar muca idi kendü devrinde dilîrlık de dîne nisbet (26) itmekde mübîn idi cadli insâfı emânet üzere key emîn idi dahi Hâlidibni velîd (27) meşrebinden nahbübi varıdı şöyle kim Hâlidibni Velîd cânını dîn yolına vakf eylemişidi (28) Melik-i Celebân dahi caze e nasara müsülmânlar yolına cânını başını vakf itmişdi dahi dîn yolında (29) anuñ erligi gibi erlik kinse itmemişdi cemîci hayr işlerde Allahü Taâla Hâfız Nâsarı (30) Mucaîni olsun anuñ yâ Rabbe'l-câlemin biz yine söz evveline geldük söz üzerine süvâr

XXXV/

Şân-ı ferhunde fahr ü devlet ü dîn
Mükerrrem Oîsâ bin Muhammed bin aydın

401/1

Ki miğlin görmedi gerdün-ı gerdân
Saâdet virmiş âna pâk ü yerdân

3 Çalapdan cümle maksûdı müyesser
Onat düşdi işi cümle serâser

Hudâvendâ cihân şahı kem-âzâr
Âna uyan kişi yoldan kim azar

Zamânında ne mihnet ne kîn
Kılıçsuz görmez oldı kimse bir kân

6 Güneşdür şâh delük ta'rifî muhtâc
Kamu şahlar başına uzadur tâc

Çalap geçmişlerine rahmet itsün
Benüm alkışların şâhuma yitsün

Niçe kim elalar toprakda mahcûb
Halâyık içre olsun şâh mahbûb

9 Ger anlardan kiçiyse yaşına vâhdur
Ulu devletlüdür şâh-ı cihândur

Ger anlardan bir er varıdı hoş-hû
Kamu hoş-hûlara câmi^c durur bu

Hünerde her ne kim anlarda şâhir
Olupdı şâha kismet kıldı kâdir

12 Dahı yüz ol kadar baht u sa^câdet
Şehavet erliklü çok eygü câdet

Ki gâtında hudâvendî cihânun
Görinür dile gelmez vasfı anun

Yüzi güneş gibi tâbende olsun
Cihânda bahtıla pâyende olsun

15 Şeker şirin sözine çekür olsun
Kamu Husrevler anâ kihter olsun

Cihân durdukça dursun devşetile
Ki halkı/oyurur çok ni^cmetile

40B/2

âgâsı dâsitân

Eyitdi ol söz eyden bil ki üstâ;ğ
Ki dutmuşdı çok eski dâsitân bâğ

18 Ki çün Kiserîân̄ adı oldu kara
Kodî tahtını Herûz Şehriğâra

Cihân dutıcı Hürmûz dâğ iderdi
Cihânı dâğıla âbâd iderdi

Deliz negrile kurbânıla yezdân
Âna virdi bir er oğlan ne oğlan

21 Göründi bî-bahâ bir dane lû'îü
Sa^câdet kulûminde hûb u sulu

Toğışa bahtulu ve kutlu bahta
Bititmiş tâli^c ana tâc ü tahta

Ata yüzinde Husravlık çü gördi
Adını Husrav u Pervîz virdi

24 Yüzi aydınarak şems ü kamerden
Şeker gibi gülüşü yig şekerden

Gülidi tâze şahlık budagından
Kızıl ya^ckût idi devlet tagından

Yüzi güneşleyin virürdi tâba
Yinêrdi görki gökde mâhitâba

27 Getürürlerdi şâh bezmine hurrem
Kızıl gül destesinde şâg u bî-gam

Çü bişikden işi meydâñkâ düşdi
Anuñ sevgüsü cümle cânâ düşdi

Bu resme çünki ol yidi yağadı
Ne diyeyin ki ne gökçek pağadı

- 30 Göründi yüzi gülzârında mevnâk
Diyeydün Yûsuf-ı Mîsridi mutlak 402/1
- Getürdi Hürmüz ana belki üstâd
Ki zâyî^c olmaya ol serv-i âzâd
- Bu söze geçmedî ay çok huşâvend
Ki oldı cilm ü hikmetde hünermend
- 33 Şu resme rözde ol kâdir olupdar
Ki gevherden deniz gibi toplupdı
- Kişî kim dürlü cilmê dâğ virdi
Katında sözi suturiâbıla dirdi
- Çü anca bakışından kıl yararadı
Sözi kalıncıda kamuya yararadı
- 36 Çü on yağına ol şâhzâde irâdî
Başın yüz yaşluların yile vârdi
- Dutardı erkek aslanıla pençe
Zebûn olurdı urşa bir tapanca
- Külle salsa derin iki biçerdi
Okı on kat demür saçdan geçerdi
- 39 Şeşerdi okıla kıldan girih bir
Sökerdi münile tondan nidih bir
- Ki on yay barmağ uciyla çekerdi
Anun yasin güciyle çekerdi
- Eğer yağsı div olmasaytı ak
Uğunaydı elinde görse çomak

42 Sögüt yaprağı demrenlü hadengi
Kime urşa uniduradı cengi

Sögüt yaprağı gibi salınurda
Boyan görenden öni alınurda

Sünüler ıldırımca taşa urşa
Kakırd yalmanı yara otursa

45 Çü yini cömrinü on dördi yetdi
Bilüsi kuşanun kanadı bitdi

402/2

Kıgırdı gezlüsini âsümânun
Eyü yavuz sağışladı cihânun

Büzürk-ünig adlu bir hünermend
Hünermend ana dimiş çok Hudâvende

48 Yir arpa arpa ayagında gögi
Gerek ölçeydi arpa arpa öni

Ögurlayan eline girmiş anun
Kilidi genc ü gönül hem cihânun

Kıgırdı bir gün ana şah-zâde
Şeker sözler eyitdi üstâge

51 Hüner bahrinde isterdi cevâhir
İlikdürdi cevâhir hûb u nâdir

Anun öğretmeginden oldu server
Delia hikmet kazandı andan ezber

Zuhai çerhinden işbu yire dek ol
Gökün⁽¹⁾ sırrını buldı as u ger bol

(1) metinde "gögül" şeklindedir.

54 Yakında oldu bir deryâ derûn ol
Ne kanda kim diyeydüm şû fûnûn ol

Alulık gitdi aňlamakda oldu
Henîşe devleti revnakda oldu

Çü bellü bildi ol bilmekte âyet
Bu çekzinen gönül sırrın tenâmet

5 7 Tapudan görmedi yigrek cihân ol
Kesilmez dili bir zamân tapudan ol

Cihân issi cihândan yig severdi
Cihân n'olur ki cândan yig severdi

Cihâdan baş uzunluğuyıçün şâh
Getürdi güç ki kılmaya şa^cif âh

XXXVI

Hasâ Kitâb-ı Cevâhirü'l-Eşâf

403

(1) Bismillahirrahmanirrahîm (2) Eşhamdüli'llahi'llegiensele
kelâmehû li'l-müttakîne bi'r-rûhi'l emîni bi lisâniX^c Cara-
biyyin li yekûne lil-^câlemin (3) beşîran ve nezîran ve inneht
le kitâbün ^cazîzün lâ ye'tîhi'l-bâtılü min beyni yedeyhi velâ
min halîhi tensîlün (4) min hakîmin hamîdin celle habîran kul
le-iniçteme^cati'l-insü ve'l-cinnü^calâ en ye'tü bi-migli hæse'l
Kur'âni (5) lâ ye'tüne bi miglihi velev kâne ba^cuhum li-ba^czin
Zâhîran ve's-salâtü ^calâ Resûli'l-^carabi ve'l-acemi (6) Muham-
medini'lle^chi ihtârehu habîban kemâ ihtârak İbrâhîme Halîlen
ve kâne li'l-hulleti cedîran erselehu bi'l-^cudâ (7) ve dîni'l-
Hakkı ba^cde en beşere bi-^cabdihi'l-mesîhi fe-ta^calâ Cammâ ye-
külüne ^culuvven kebîran ve kâne Mesûl (8) ullahi ve hateme'n-
nebiyyîne sübhâne men erselehu dâ^ciyen bi-iznihi ve sirâcen
münîran ve ^calâ âlihi'llegîne (9) cesâhüm binâ şaberü cenneten
ve harîran va ashâbîhi'l-lezîne heyye' lehüm ^caynen yeşrebû
bihâ ^cibdu'llahi (10) yüfeccirûneha tefcîran ve harrekahüm yev-
nen kâne ^cabûsen kantarîran ve vakten kâne şerruhu müstetîrân

(11) emmâ ba^cdü çün sultân-ı a^czâm ve pâdişâh-ı mu^cazzam ma-
lik-i rikâbi'l-ümüm nevââ mülûki'l-(12)Carabi ve'l-Cacem nev-
lil-eyâdî ve'n-ni^câmi sultân bin sultân abu'l-feth İsfendiyâr
bin Bayezîd Han (13) Halledallahü sultânâhu ve ebdâhe ^Cale'l -
^Câlemîne burhânâhu işâret kıldılar sultânâzâde-i a^csâm sâhi-
bü's-seyfi (14) ve'l-kalem huslu'l-vefâi fî-aktâri'l-Câlemi
tâcü'd-devleti ve'd-dîni İbrâhîm Beg çelebi (15) içün halled
dallahü devletü ve ebbede sa^câdetü bü za^cîf muhibbe pâk
i^ctikâdlarından ve zâhir nazarlarından (16)hugü'l-Cilme min
efvâhi'r-ricâli hükmi ile buyurdılar kim kelâmu'llah tefsîri-
ni Türkce tercüme idem evvelinden

404

(17) âhîrine degin tâ halvetlerine mutâli^ca kılalar mübârek
hâtırları şafâ bulup andan hemîşe hâz alalar (18) dâr-ı âhîret-
de anuñla dost rızâsın bulalar eyle oysa ben bî-çâre dahı mu-
vâfakat yolın (19) dutup etî^cullâha ve etî^cu'r-resûle ve ^Culi'
l-enri minküm mücebiyle boyun sanup ol (20) sultânlar sultânın-
dan isti^câned dileyüp anuñ kemâl-i keremine şığınup şürû^cçile-
düm ki (21) kelâmu'llah deâixinde balık gibi yüzen ve anı mik-
dârına göre tefsîr idem nice letâyif yüzinden (22) nice garâ-
yib yañağından nikâb götürm ol hûb nûktelerün cenâlini ^Cârâa
kılan ve ol mâzûk (23) vechlerini teferrüc itdüren cân ve dil
bî-hûş olup fe tebârekallahu ahsenü'l-hâlikim diyeler (24)ve
hem muhlisen didüğüme burhân ve delîl gösterüp bu azacak ^Cömr
içinde inşaallah bir hayr (25) yâdigâr kılan anıların tâhîr
nefsilerinde bir alkış olan dünyede râhatuna sebep ola bu fâ-
nî (26) evden gitsen necâtuna sebep ola ilâhî hazretünden di-
leren kim ben za^cîfüne ^Cimâyetile nazâr (27)kılanın ben miskî-
nünâ meded idesin ben bî-çâreñi unut durmayasın tevfikünâla
tanâm (28)itmek erzânî kılanın ben bu kitâbumı kim adına Cevâ-
birü'l-Asdâf kıldum ol hazrete (29) mübârek kılanın keremünden
sa^cyümi zâyi^c kılmayasın ente hasbi ve a^cme'l-vekîl (30)e^cü-
gübillahimize's-şeytânî'r-racîm bilgil ki Kur'ândan degüldür
lâkin Kur'ânı bünuñula (31) başlamak sünnetdür ba^czılar katın-
da vâcibdür ba^czılar katında na^cnâsı şığınuram ben ^Tengriye

(32) şeytândan kim la^cnet taşılıya atılmışdır demek olur sebab isti^câze meşrû^c olmağa (33) oldur kim peygambere (A.S.) Cibrâ'il Ve'a-necm sûrebin getürdi Resûl (A.S.) sevindi aşhâbıyla (34) müşriklerden bir niçe kişi arasında başladı okudu anâ degin ki eferâ eytümü'l-^hâte (35) ve'l-^uazzâ ve Kenâtü'g-gâlisetühâ-uhârâ didi bu kez tavakkuf itdi kim nefes ala şeytân ^caleyhi'l-la^cne (36) anuñ mübârek na^cmesinden tilke'l-garâniku'l-^culâ ve iane şefâ^cate hüme letürneciye (37) didi eyle olsa müşriklerx sevindiler anı peygamber (A.S.) okudu şandılar bütlerini nedh

405

(38) ider şandılar zevini çakdılar çüm kim aşhâb işitdiler peygamber (A.S.)melûl oldu Hak Ta^câlâ (39) âyet-i isti^câzeyi Cibrîlile viribidi ki ve izâ kara'te'l-Kur'âne feste'igü billâhi mine's-şeytâni'r-racim (40)dür ya^cni kaçan kim Kur'ân okumak dileyesin e^cügübillâhimine's-şeytânir'r-racim digil didi bacılar (41) eydür tilke'l-garâyıku'l-^culâ şeytândan degüldür belki Resûl (A.S.) okudu lâkin kâfirler göâlinden (42) çüm ol hayâl geç nişidi Hak Ta^câlâ nesh itdi annâ eügübillâhimine's-şeytâni'r-racim dinegüm (43) sırrı Kur'ân okuduğında oldur kim şeytân la^cânehu'l-lahu kaçan kim işitse yeyici başlar çakar (44) yanlarında melâletden pâre pâre olur diyü buyurdi Resûl didiler mü'minlerüm silâhı (45) şeytânıla ceng itnege altı nesnedür e^cügübillâhimine's-şeytâni'r-racim dinekdür (46) ikiaci lâilâhehe illallah Muhammedün Rasûlu'l-lah dinekdür üçüncü tama^cı t_erk itnekdür dördüncü tül-ı eneli (47) terk itnekdür beşinci dü_nyâ sevmegi terk itnekdür altıncı bismi'llahi'r-rahmani'r-rahim (48) dinekdür e^cügübillâhimine's-şeytâni'r-racimden sonra bismi'l-lahir-rahmâni'r-rahim didi güyâ ki (49) Hak Ta^câlâ eydür iy benüm kulum senüm bir düşmenüm var adı Şeytâni'r-racimdür bir dostum (50) var adı e'r-rahmâni'r-rahimdür eger düşmenüm seni azdurnak dilerse korkma kim doşlun (51) öernak diler bir nazar dahı kaçan kim bir tâcir olsa anuñ bir kıymeti taşı olsa yol dahı (52) korkulu olsa ana bedreka koşarlar kim emîn

ola geldük imdi bezirgân mü'mindür (53) elindeki cevher îmandur
düğmen şeytâni'r-racîndür bedreka bismi'l-lahi'r-rahmâni'r-râ-
hîndür peygamber (54) bismillahi immedân buyurdu kâtibine bi-is-
mike allahümne yazardı kağan kim bismillahi necrihâ (55) ve mür-
sebâ indî buyurdu kim bismillahi yazdı kağan kim kul ül'cuallahe
evîdû 'r-rahmâne (56) indî buyurdu bismi'llahî'r-rahmân yazdı ka-
ğan kim innehû min Süleymâne ve innehû bismi'llahî'r-rahmânî'r-
rahâm indî buyurdu tamâm yazdı şeyh Cüveynî rahmetu'llahî 'aleyh
eydür bismillahi işâretdür hakîkat (57) Hakka ki ana 'akılla-
run 'aklı irmez zîrâ egelde dağı İlahdur andas (58) halâyık ya-
ratdı rahmetile pes Rahmândur bu cihetden Tanrı'dan gayrıya rah-
mân dinmezler zîrâ ellerinden

XXXVII

406

(1) kâbiliyete göreysen kâbiliyet senden ve eger redd-i isti-
dâda (2) dâyirise isti'dâd kından İlâhî şol 'aşkun mest (3) ve
hayrânları 'adenden vücûda hemîn serhoş ve bâde (4) nûşân çıkmış-
lardur ve şol mahabbetün âvne ve sergerdânlarını (5) ezal ikli-
minden hemîn bî-hûş ve destâr-keşân gelmişlerdür (6) şevkun şa-
râbından ki bülbüle gerdân-ı mahabbet ve gulgula-ender-ı (7) ne-
vedde'dür ezal güninde her kime içirdinse şimdi ol (8) şerhoş-
dur ve mahabbetün bâdesinden ki hayriar gözeden (9) ve âvâre-
sâz-ı 'âlemdür elst neclisinde her kime tadurdunisa (10) şimdi
ol bî-huşdur İlâhî her neyi genez itdünise anı itdüm (11) İlâ-
hî elüne her ne sundunisa anı tutdum İlâhî gönüm odına (12) ne
yakdunisa ol kokar İlâhî vücûdum bagcesinde ne dikdünise (13) ol
biter İlâhî tâ'at hidâyetsüz olmaz hidâyet senden (14) 'ibâdet
'inâyetsüz olmaz inâyet senden necât tevfiğ (15) süz olmaz tev-
fiğ senden in'âmun istikâmet irşâdsuz

407

(16) olmaz irşâd senün ikrâun İlâhî eger seni isteyene (17) 'in-
âyetün bile ola hezârân kühler gibi 'avâyıkı bir demde (18) sıç-
rar geçer ve eger 'inâyetün eger karîn olmaya bir kâh kadar (19)
mâni' karşı gelüp yolun bağlar İlâhî teklîf itdüm tevfiğ (20)
gine sen vir 'il-âhî 'ilm okutdun tahkîk gine sen vir (21) 'akıl
virdün vehm vesvâsına maglûb itme 'ışk virdün (22) senden gay-
rıyı mahbûb itme İlâhî sar virdün gencüne (23) hazîne it İlâhî
sîne virdün sırruna defîne it (24) göz virdün nâ-nahrenden sak-
la

kulak virdün mâlâyânîden (25) bekle dil virdün gikründen ayır-
ma gönül virdün fikründen (26) ayırma rûh virdün rûhânî kıl cî-
lim virdün (27) rahmânî kıl îmân virdün dâcîm eyle ihsân virdün
(28) kâyim eyle vird öğretdün dardın vir söz öğretdün (29) söz
sia vir ni^cmet virürsin şükürin itdür eylük (30) virürsin gikrin
itdür basar virdün cîbret vir

408

(31) basîret virdün ma^crifet vir şem virdün rahmet nesînini(32)
kokdur zevk virdün rûh gıdâsın tatdur el virdün (33) elüm tut
yük yükletdün bilüm tut ayak virdün ayakda koma(34) ayak sundun
ayıkla koma yüz virdüm yüzüm kara (35) itme kerîmsin itdügüme
göre itme baş virdün başum (36) aşaga eylene cîzzetile cân vir-
horligıla alma ciger (37) virdün cîşkun odına biryân it dîde
virdün şevkun (38) odiyla giryân it hûş virdün alest câmından
bî-hûş (39) it hîred virdün mahabbet kadehinden serhûş it (40)
hayâl virdün gayrundan hâlî kıl derûn virdün (41) şevkunıla mâ-
lî kıl kalb virdün kalb itme îmân (42) virdün selb itme vehn
virdün hannâs itme fikir virdün (43)vesvâs itme nazar virdün
îasid itme cîlim virdün kâsid (44) itme kıyâs virdün cîkîm it-
me delîl virdün sakîm (45) itme ni^cmet virdün nikmet itme min-
hat itdün mihnet (46)itme cîatâ itdün belâya döndürme 409
safâ virdün cefâyâ (47) döndürme havâs virdün kelâl virne gönül
virdün (48) melâl virne mâl virürsen mâr itme nûr virürsen (49)
nâr itme sürûr virdün şûrûra degşürme husûr virdün (50) nâ-hu-
sûra degşürme gü evvel cîzââb itdün âhir cîzââb (51) itme çü dün-
yâda setr itdün âhîretde cîkâb itme şer^ci(52) şerîcîatüm metîn
it dîn öğretdün mutasallib dîn (53) it cîömr virdün cîabeg geçür-
me hayât virdün cehle (54) degşürme vücûd virdün senûmîle bâkî
tut sıfat (55) virdün senûmîle safî şat hulk virdün sana yarar
it (56) belî didürdün ber-karâr it rûh virdün tevhdüm gencine
(57) emîn it yakîn virdün hazretüne yakîn it dil tavusına (58)
mecâl virdün vaslun haremide cevân itdür câm (59) tûtîsine
per virdün cîşkun hevâsında tayarân itdür (60) îlâhî eger cîz-
zet ve ma^cîm virsen gine şükür ü senâ sen vir

Ma^cârif-i Sinân Pâşâ

Bismillahi'r-rahmâni'r-rahîm ve bihi neste^cîn

(1) tuhaf-ı tahıyyât-ı bî-had ve hüdâyâ-yı mehâmidî lâ tuhsî velâ tu^cad şol pâdişâhın dergâhına şark olunur (2) ki cihân pâdişâhları kapısında bir kem gedâsıdır ve cevâhir-i şük^r ü sipâs ve dürer-i esniye-i (3) bî-kıyâs şol sultânun ışığına nigâr kılmur ki on sekiz bin câlemün vücûdî anın (4) ednâ Catâsıdır bir nefesde virdüğü ni^cmetün yüz bin yıllarla çalısup şükri edâ kılınmaz (5) gün şükre kudret dağı anındur pes Cac^cden gayrı şük^rine çâre bulunmaz i^ctirâf-ı Cac^c u mezellet (6) gibi berde vesîlet olmaz vi ikrâr-â kuşûr-ı ma^crifet gibi insanda fazîlet olmaz bir zerre kadar (7) mümkin fakîrün ne kudreti olur ki kadîr-i mu^tlakun kemâlâtına Cadd idebile ve bir avuç hâk-ı hakîrün (8) ne tâkâti olur ki hallâk-ı cihâna turup hamd idebile ol bir hazret-ı Cazzetdür ki harâm-ı (9) kibrîyâsı hüviyeti isn ü resmeden münezze ve müberrâdur ve harem -i şâha-ı ahâdiyyeti hadd ü hasrdan (10) mücerred ve mu^carrâdur vahdâniyyet-i zâtında bî-nisıldür ve bî-hentâ elleğî leyse kemîşlihi şey'en fi'l-ardı (11) velâ fi'a-senâi ol bir kâdirdür ki kemâl-ı kudreti ile şakk eylemişdür şubh-ı vücûrı şaşak-ı Cadenden (12) tâ cihânda delîl ola ve ol bir hakîmdür ki rûfûr-ı hikmetile fatk eylemişdür katık-ı cemî^c-ı Cayn-ı kidede (13) tâ her şey'i nakâm-ı cam^cıyyetdeyiken yine tafşîl bula mir'at-ı Câlеме cilâ virmişdür rûh-ı âdemile (14) tâ anda Caynı mügâhede ve Cayân ola ve her mevcûda nefs itmişdür bir sıfatdan demile

411

(15) vezîr itmemek gerek bir melikün ki vezîrine i^ctinâdı olmaz ol melikün aslâ büyâdı olmaz (16) pâdişâh nefs yirine olur vezîr anâ Cakl olur nefsün Cakla i^ctinâdı olmayıcak (17) bedenün hâli nolur iğâret-i ahlâk-ı vüzerâ vezîr dağı pâdişâhun (18) muhabbetine vâgık gerek ve hidmetinde şâdık gerek Caklı şahîh gerek ve vüddi sarîh (19) gerek eger vüddi rast olmazısa müş itmez ve eger Caklı şahîh olmazısa nazîhat (20) idemez bir pâdişâhun ki hâ'in ola vezîri mümkin olmaz ol devletün huzûrı (21) ve-

zîr pâdişâhıla sohbet ve Cıyğ itmenek gerek belki vezîr begile
yiyüp içmek (22) gerek ol nedîmler maslahatıdur vezîr ana karış-
mamak gerek nite ki nedîmler anun maslahatına (23) girişmenek
gerek bog Cıçretde iken vezîr maslahatda gerek ve bog râhatda
ikea (24) vezîr hıçnetde gerek ve vezîr dâ'im fikr-i memleket-
de gerek vezîr her den tedbîr-i maslahatda (25) gerek cemîc mem-
leketi kendünün esbâbı ve envâlı bılmek gerek ve pâdişâhın ce-
mîc (26) murâdâtını kendünün âmâlı bilmek gerek cümle reCâyâşı
kendünün Câyâli Cadd itmek gerek (27) ve aksâ-yı memleketde
bir tâ'ifeye kendünün ehli ve âli Cadd itmek gerek cehd eyle-
mek (28) gerek ki mümkün olduk ça tahsîl-i mâlda kifâyet ide
anmâ şöyle dahı itmenek gerek ki (29) bir günün mâlını pâdişâh
siCâyet ide pâdişâha anun duhûli hayrdan gerek (30) ve ana il-
kâsı her vakt o yoldan gerek dâyimâ pâdişâhı mâniC me'gün gerek
ve muharraz-ı (31) nekârîm gerek hâdî-i hayrât gerek ve muhar-
rik-i hasenât gerek dâfi-i Cukûbât gerek

412

(32)ve ibtigâ-yı Rıdvân içün Cahd itmişlerdür hiemlerini nefis-
lerini birakmışlardır sebîli'l-lahda (33) mücâhede içün rûhları-
nı komışlardır tarîk-ı Hakda müşâhede içün eger nutk iderlerse
Hakkun çikriyşledür eger hareket iderlerse (34) anun emriyile-
dür eger ferâh anlursa anun korbıyıludur ve eger tarah gelürse
anun Catebiyiledür (35) akvâtları çikrullahdur ve evkâtları mü-
nâcât-ı yâ ilâhdur Cuyûn-ı Cıbretleri her den (36) seyyâle olur
nevâziC-ı Cukâdlarında ve mücüm-ı Cakîmetleri her den seyyâre
olur (37)burûc-ı ictihâdlarında teheccüd vaktında mütecennib o-
lurlar zahî-ı keselden (38) seher deminde serîC olurlar kaner-ı
Cacelden dünyâdan zâd-ı kudreti olup mâzâdî (39) isrâf tutarı ar
ve fuzûl-ı Cıyğdan her ne varısa var ayı kafa atarlar anlar bir
tâ'ife (40)dür ki fehî itmişlerdür vücûdı tamâm anlamışlardır
maksûdı nâm dâyim-ı rikâdlarında (41) iken anlar cemC zâdelesk
rıadedür ve Hakkun nazarları gurûrlarında iken anların (42)Cu-
yûnları kubûrlarındadır dümûCları Cöarşâ-ân olmışdur sahrâ-yı
muhabbet içinde akup görür (43) ve derûnları nîrân olmışdur ki
harâret-i müveddet turmayup anı ölçerür ne (44) dostdan ayru

şabr idebilürler bir lahzâ ve mâ anuñ riâsâından gayrı tekellüm
(45) iderler bir lafza ma'rifetleri hakikatdendir câdât-ı rüsû-
das şegüldür ve şükürleri (46) muhabêtdendir nebt-i kûrûndan de-
güldürbedenleri hastedir garâm u ciddile (47) ve kiblelâ şahih-
dür nesim-i ciddile anlar ber morzâ-yı ışk olurlar ki anlaru-
ñiğün (48) câ'id olmaz ve anlar ber-kestlâ-yı şevk olurlar ki an-
laruñiğün kâ'id olmaz anlaruñ ervâhı riyâkâtla

EKLER DİZİNİ (sh 136-147)

- a : yönelme hâli (datif) eki; Şifak-a M 2/2, Süleyman-a M 7/2
levha-n-a M 11/12, sol-a M 20/7, kıl-a G 14/1, dergahun-a
G 3/15.
- a : istek eki; ol-a M 2/13, kıl-a M 3/3, ol-a-m M 12/5, bul ca-
sız M 18/6, Kurtıl-a M 25/1, toldur-a-m G 3/26, dut-a-vuz
G 18/38, sat-a G 21/8.
- a : Zarf-fiil (ger_uadium) eki; uyan-a düğer M 34/1, inf ur-a
göğsün gerdüğün M 53/9, bak-a dur G 17/17, uy-a gör G 18/66.
- a- : isimden fiil yapma eki; dan-a-mış G 13/6
- a- : fiilden fiil yapma eki; ut-a-lanmağı M 25/6.
- â : çağırma edatı; sanem-â M 34/4, dirîgâ M 59/1, ey-â G 32/32
- acak : sıfat-fiil (partisip) eki; var-acak M 59/ 38.
- ak : fiilden isim yapma eki; yığ-ak G 18/30, kork-ak-lık-ıla
G 18/54.
- al- - isimden fiil yapma eki; bun-al-dı
- alı : zarf-fiil (gerundium) eki; yaradıl-alı M 18/20.
- alum : emir çokluk l. şahıs eki; kılma-y-alum M 20/16, tut-alum
M 1/19, bar-alum G 1/8, var-alum G 18/41, kıl-alum G 33/7
- an : teklik l. şahıs eki; tamlar-an M 12/1, ohur-an M 24/2,
kalmış-an G 32/41.
- amaz : iktidârî mevfî eki; bul-amaz M 21/14.
- an : isimden isim yapma eki; og(u)l-an M 19/13, M59/49.
- an : sıfat-fiil (partisip) eki; kon-an M 21/9, başar-an M38
ol-an M 46/6, yarad-an M 59/25, sor-an-lara G 29/49, tut
-an G 14/5, tap-an G 39/4.
- ar- : isimden fiil yapma eki; baş-ar-an M 38.
- ar- : fiilden fiil yapma eki; kop-ar-mak G 18/60.
- ar : geniş zaman eki; sor-ar-ım M 4/4, yığ-ar M 19/11, you-ar
M 21/1, tut-ar-ı-san M 59/7, sat-ar-lar G 32/34.
- ası : sıfat-fiil(partisip)eki; açıl-ası G 1/15, n'ol-ası-nı
G 14/6.
- ayın : emir teklik l. şahıs eki; kıl-ayın G 32/42.
- ayın : emir teklik l. şahıs eki; var-ayın G 34/5.
- ca : eşitlik (ekvatif) eki; bu-n-ca M 5/13, kıl-ca M 7/4, ya-
lunuz-ca M 59/56, ıldırım-ca G 35/44.

- ce : eşitlik (ekvatif) eki; m4-ce-si M 5/1, M 18/9, hâlin-ce G 2/11, itdügün-ce G 20/3.
- ce : isinden isim yapma eki; gök-ce M 19/16.
- cek : isinden isim yapma eki örüm-cek G 18/3
- ci : isinden isim yapma eki; arka-cı, G 18/5, zindan-ca G 32/24
- cileyin : benzetme edatı; an-cileyin M 30/3.
- ci : isinden isim yapma eki; geni-ci M 41/ 65, göz-ci-ler G 18/40.
- ciliyin : benzetme edatı; nen-cileyin M 1/34, nen-cileyin G 31/4
- cüğez : isinden isim yapma (küçültme) eki; göp-cüğez-e M 40
- cük : isinden isim yapma (küçültme) eki; M 19/13
- ç : fiğiden isim yapma eki ; sevin-ç M 30/9, kazan-ç-lu G 8/3
- çe : (Fars.) küçültme eki; bağ-çe-de M 13/1
- da : bul unna hâli (lokatif) eki; havalar-da M 1/17, vâsfun-da M 15/5, Kuran-da G 1/82
- dan : ayrılma hâli (ablatif) eki; gam-dan M 1/23, asgar-dan M 2/2 Hak-dan M 16/3, Tahrî-dan M 18/26, sarayın-dan G 1/29 mûrın-dan G 32/67.
- dağ : isinden isim yapma eki; yol-dağ-un M 11/1, yol-dağ-un-dur M 17/12, karın-dağ M 59/2.
- de : bulunma hâli (lokatif) eki; cevri eyleme-de M 1/3, z a-fer meânedin-de-sin M 3/1, gönül-de M 7/4, na'nî-de M 11/12, nevsin-de G 3/20, için-de G 32/41.
- den : ayrılma hâli (ablatif) eki; göz-den M 10/2, mey-den M 22/7 etmek-den G 32/ 57.
- dı : görülen geçmiş zaman eki; olma-dı M 1/11, bul-dı M 3/2, at-dı M 10/9, çal-dı G 4/5, yime-di G 32/61.
- dın : ayrılma hâli (ablatif) eki; an-dın M 26/42, Hak-dın G 2/4
- di : görülen geçmiş zaman eki; it-di M 8/1, di-di M 19/4, ey-le-di M 22/3, vir-di G 18/57, eyt-di-ler G 32/2.
- din : ayrılma hâli (ablatif) eki; yime-din M 28/1, ön-din M 59/13.
- du : görülen geçmiş zaman eki; tut-du-u M 12/2, okı-du-u G 2/3.
- duk : sıfat-fiil (partisip) eki; tut-duk-ı M 4/3, şku-duk-ı M 5/2, kork-dug-u-muzdan M 59/41.
- dukça : zarf-fiil (gerundium) eki; diri ol-dukça G 3/26, dur-dukça G 35/16.
- dur- : fiilden fiil yapma (faktitif) eki; sal-dur-dı M 21/5 tol-dur-an G 3/26, tap-dur G 7/1.

- dur : bildirme eki; giribânun-dur M 1/6, vesvas-dur M 2/3
fidâ-dur, M 4/1, nûr-dur M 7/2, yazlu-dur G 2/1, kulâ-
-dur G 14/2.
- durur : bildirme eki; ol-durur M30/68, na'nâ-durur M42/15,
olup-durur G 3/11, şifâ-durur G 20/1
- dü : görülen geçmiş zaman eki; sev-dü-n M 1/1, bilme-dü-n
M 1/31, bildü-n-ise M2/1, eyleme-dü-n G 14/3.
- dük : sıfat-fiil (partisip) eki; eyle-düg-in M 10/8, di-düg-
üm G 2/40, gör-düg-i-ni G 16/2.
- dür- : fiilden fiil yapma (faktitif) eki; giy-dür-dü-gün
M 23/18, biliş-dür-ür-di M 41/16, bil-dür-di M 42/50,
yi-dür-gil M59/15, köyün-dür-e G 18/39, gey-dür-ür
G 32/28.
- dür : bildirme eki; cahîm-dür M 5/2, öliser-dür M 59/32, görk-
lü
lûrek-dür G 18/46.
- e- : isimden fiil yapma eki; benzedüren M 12/1, göz-e-d-e-
ler G 18/ 40,
- e : yönelme hâli (datif) eki; âlem-e M 1/2, cev-r-e M 1/4
kaddûn-e M 4/6, haşr-e M 18/5, derd-e G 32/43.
- e : istek eki; gider-e M 2/9, bil-e-n M 8/12, iste-y-e
M 13/2, deg-e M 19/4, ir-e G 2/22, bil-e G 14/1.
- e : zarf-fiil (gerundium) eki; gör-e bilsün M 13/ 3, gid-e
yorur M 19/5, giy-e bilmez M 19/11, di-y-e M 46/6,
gül-e gül-e G 3/1, düked-e bilen G 14/7.
- ecek : sıfat-fiil (partisip) eki; gel-ecek nesne M 59/58.
- egen : fiilden isim yapma eki; dep-egen M 29/10.
- eli : zarf-fiil (gerundium) eki; id-eli M 12/6, bin-eli M15/6.
- elüm : emir çokluk 1. şahıs eki; ir-elüm M 31/1, gid-elüm
M 41/37, gör-elüm M 42/52, id-elüm M 52/1, vir-elüm
M 56/73, dinle-y-elüm G 18/41.
- em : teklik 1. şahıs eki; benzedür-em M 12/1, bilür-em M26/44,
görür-em M 30/52, düşürmiş-em G 22/5, eylemiş-em G31/4.
- em : bildirme eki; dergâh-em M 22/2, şâkir-em G 2/7, ben-em
G 16/1.
- eme- : iktidârî menfî eki; döy-eme-yesin M 26/44.

- emez : iktidârî menfî eki; ilt-emez M 42/23, döy-emez M59/22, dir-emez G 17/11.
- en : isimden isim yapma eki; er-en-leri M 59/12, er-en-ler G 10/4, G 19/1.
- en : sıfat-fiil (partisip) eki; iliş-en M 1/7, dinil-en M5/6 söylen-en M 8/2, ol-an M 11/4, ıñit-en G 14/1, di-y-en G 23/4, sev-en G 33/17.
- ende : sıfat-fiil (partisip) eki; büyü-y-ende M 19/13.
- er- : fiilden fiil yap ma(faktitif)eki; gid-er-e, M 2/9, gid-er-me-gil M 59/4.
- er : sıfat-fiil (partisip)eki; gül dir-er elleri M 44/5.
- er : geniş zaman eki; ziz-er-idüm M 6/3, id-er-di M 8/15, sev-er M 13/3, düğ-er M 34/5, dön-er G5/2, sev-er-leñi G 19/31.
- erü : yön eki; il-erü M 58/16, G 1/32, G 19/4, iç-erü-ğın G 32/26.
- esi : gelecek zaman eki; gör-esi-ven M 26/70; ir-esi-dür G 18/29.
- eyim : emir teklik 1. şahıs eki; eyd-eyim M 18/13, M 56/31, G 2/42, G 14/1.
- eyin : emir teklik 1. şahıs eki; n'ideeyin M 194, id-eyin M1/11 öl-eyin M 1/32, görme-y-eyin M 1/32, vir-eyin M 59/8, di-y-eyin G 35/29.
- eyüm : emir teklik 1. şahıs nıxıx eki; eyd-eyüm M 42/56.
- ga : yönelme hâli (datif)eki; âhıret-ga G 1/18.
- ğga : istek eki; dur-ga-lar G 1/20.
- gen : fiilden isim yapma eki; eriğ-gen G 10/3
- gil : emir teklik 2. şahıs eki; anla-gal M 26/43, gal-gil M 26/63, kılma-gil M 41/62, ko-gil M 58/13, sanma-gil G 1/8, sakla-gil G 3/24.
- gil : emir teklik 2. şahıs eki; bisleme-gil M 59/44, eyle-gil G 18/57, yime-gil G 32/58.
- gun : fiilden isim yapma eki; az-gun G 18/8.
- gü : fiilden isim yapma eki; sev-gü-lü-rek G 1/4.
- ı : yardımcı vokal; az-ı-t-ma-dı M 2/4, sıfat-ı-ğ M 24/3, az-ı-n az-ı-n M 26/43, yık-ı-l-ısar M 59/29.

- i : fiilden isim yapma eki; tol-i M 18/29, koniş-i-ligindan G 1/30.
- i : akkusatif eki; karâr-i M 1/17, hicrân-i M 1/32, yoksul-i M 59/49, Hak-i G 2/3.
- i : iyelik teklik 3. şahıs eki; belâ tîg-i-yıla M 1/8, derman-i M 1/31, kılıç-i-n M 58/6, at-i-nun M 59/26, yurd-i-na G1/27 namus-i G 13/8, toprak-i-n G 19/11.
- icak: zarf-fiil (gerundium)eki; dur-icak M8/6, kalma-y-icak M 59/81, ol-icak G 14/5, G 23/1.
- ici : fiilden isim yapma eki; dut-ici M 25/4, yak-ici-ya M 29/5, G 35/19.
- icagaz: zarf-fiil(gerundium)eki; oku-y-icagaz M 26/6, kop-icagaz M 59/31.
- ila : vasıta hâli(instrümantal)eki; ihlâs-ıla M2/4, ıkrâr-ıla G 2/50, sevdâ-y-ıla G 14/6 saz-ıla G 32/ 69.
- ima-: iktidârî menfî eki; bul-ima-dı M 56/65.
- imax: iktidârî menfî eki; var-imax M 27/2.
- ınca: zarf-fiil (gerundium)eki; ol-ınca M 19/4, tanışma-y-ınca M 19/8, tog-ınca M 19/24, carna-y-ınca G14/2.
- ing : genitif eki; kuşlar-ing ardı M 22/9.
- ip : zarf-fiil (gerundium) eki; çal-ip M 19/22.
- isar: gelecek zaman eki; ol-isar M5/11, dokın-isar M 59/21 kal-isar-lar G 2/36, bul-isar G 7/5, kurtar-isar G 17/9
- i : yardımcı vokal; din-i-len M 5/6, iç-i-n G 19/17, gör-i-nü r G 35/13.
- i : akkusatif eki; dilber-i M 1/1, nâlen-i M 1/27, sen-i M 12/3, şeh-i M 15/6, iç-i M56/64, nehr-i G 32/53.
- i : iyelik teklik 3. şahıs eki; kendüzün-i M 1/2, yüz-i M1/11, zülf-i sevdâsı M 1/18, emel-i-n M 4/4, söz-i M 8/14, nec-lis-i-n G 32/71.
- i : fiilden isim yapma eki; bil-i-ğinden M 46/6.
- î : (Ar.) nisbet eki; sübhân-î, M 22/8, Gülşehr-î, M 41/6, küll-î M 59/29, Ahmed-î G 21/9.
- i : zarf-fiil (gerundium)eki; oyd-i vir M 56/9.

- icek : zarf-fiil (gerundium) eki; işid-icek M 1/27, depred-icek M 6/5, eyle-y-icek G 7/6.
- iken : zarf-fiil (gerundium) eki; yog-iken M 27/1, sürer-iken G 25/3.
- ile : vasıta hâli (instrümantal) eki; kemend-ile M 7/3, izzet-ile M 30/4.
- ime- : iktidârî meafî eki; bil-ime-di M 8/5.
- in : genitif eki; meleg-in yolu M 2/8.
- în : (Ar.) çokluk eki; müneccim-în M 20/10.
- ince : zarf-fiil (gerundium) eki; dine-y-ince M 19/8, göçme-y-ince G 1/27.
- ing : genitif eki; meh-ing yüzü M 23/4, zâhid-ing G 28/2.
- ip : zarf-fiil (gerundium) eki; di-y-ip M 34/3.
- iser : gelecek zaman eki; vir-iser-sin M 1/4, id-iser M 4/2, göster-iser M 28/5.
- iş : fiilden isim yapma eki; bil-iş M 34/8, gül-îş-i G 35/24.
- k : fiilden isim yapma eki; döşe-k M 18/2, sovu-g-ıdı M 18/30, tanu-k M 42/33, ekaü-k M 42/55, G 14/7, alça-k-lık G 17/13.
- k : çokluk 1. şahıs eki; safâyıdu-k M 5/9, kıldu-k M 56/74, ayıttu-k G 1/5, geçdü-k G 12/1, virdü-k G 19/13.
- ken : zarf-fiil (gerundium) eki; oturur-ken M 18/6, yürür-ken M 19/21.
- ken : fiilden isim yapma eki; gülüş-ken G 14/4.
- ki : âdiyet eki; gönülünde-ki M 26/65, karğu-ki G 18/2.
- l : isinden isim yapma eki; kız-ı-l M 52/4, G 35/25.
- l : fiilden fiil yapma (pasiflik neg hullük) eki; din-i-l-en M 5/6, köni-l-di M 26/69, ban-ı-l-mış M 41/52, yarad-ı-l-madın G 16/4.
- la- : isinden fiil yapma eki; tanıla-r-an M 12/1, yarak-la-n-mak M 25/25, aq(1)-la-di M 26/3, tag-la-mak M 41/51, kat-la-n-ur M 42/28.
- la x : vasıta hâli (instrümantal) eki; hayrun-la M 59/36, ziyan-la G 23/7.
- lar : çokluk 3. şahıs eki; bun-lar-ax M 4/4, oldu-lar M 22/13, urdı-lar M 41/9, kılur-lar M 59/36, kalısar-lar G 2/36, durdı-lar G 32/1

- lar : çokluk eki; havalarda M 1/7, olan-lar M 11/4, tag-lar M 59/30, soran-lar-a G 2/49, kul-lar G 14/2.
- ları : iyelik çokluk 3. şahıs eki; kapu-ları G 1/33, dost-ları-na G 2/34.
- layın: benzetme edatı; M 28/1, mum-lay ın G 4/2, ayyar-layın G 31/7.
- le : vasıta hâli (instrümantal) eki; dilber-le M 1/21, benüm-le M 17/10, bizüm-le G 15/1.
- le- : isimden fiil yapma eki; gözle- M 4/5, göz-le-y-e M 39, ezen-le- G 18/57.
- ler : çokluk 3. şahıs eki; içmez-ler M 19/6, yürüye-ler M 41/3, irmeye-ler M 42/5, degüro-ler G 1/13, gördi-ler G 2/12.
- ler : çokluk eki; güzel-ler M 17/12, ış-ler M 19/8, cinnâ-ler perî-ler M 20/15.
- leri : iyelik çokluk 3. şahıs eki; ten-leri M 48/3, kirpik-leri G 29/8, geçmiş-leri-ne G 35/7.
- leyin: benzetme edatı; hançer-leyin G 4/5, güneş-leyin G 35/28.
- li : isimden isim yapma eki; yapığı-lı M 19/15, sakal-lı M 59/49, agu-lı-dur G 32/59, G 32/63.
- lik : isimden isim yapma eki; kul-lik M 6/4, han-lik M 19/4, dost-lik M 25/24, dobt-lik-a G 1/9, alçak-lik G 17/13.
- lik : isimden isim yapma eki; görmek-lig-i M 16/5, içmek-lig-e M 18/29, dir(i)-lik M 25/9, iki-lik G 17/13.
- lu : isimden isim yapma eki; kut-lu M 4/2, makam-lu M 20/14, korku-lu M 25/3, tat-lu-rak M 56/3, yaz-lu G 2/1, kazanç-lu G 8/3.
- lü : isimden isim yapma eki; kerâmet-lü M 4/1, yüz-lü-yi M 12/2, devlet-lü M 19/18, sevgü-lü-rek G 1/4, görk-lü-rekdür G 18/46.
- lük : isimden isim yapma eki; tekebbür-lük M 19/12, gün-lük G 33/5, ey-lük G 34/7.
- m : fiilden isim yapma eki; ör-ü-m-cek G 18/3, iç-i-m G 19/7.
- m : teklik 1. şahıs iyelik eki; sîne-m-i M 6/3, yüz-ü-m M 8/8, cân-u-m M 8/2, şâh-u-m G 3/22, katre-m-dür G 16/1.
- m : teklik 1. şahıs eki; sorar-ı-m M 4/4, turursa-m M 8/7, tu-rursa-m M 8/7, girse-m M 17/13, bildü-m G 8/7, bula-m G 22/3, kılmedu-m G 32/32.

- na : fiilde n isim yapma eki; uğraş-na-da G 18/36.
- madın: zarf-fiil (gerundium) eki; kayır-madın M 41/84, dur-madın M 58/7, yaradıl-madın G 16/4.
- mak : mastar eki; ol-mak M 1/21.
- ma- : fiilden fiil yapma (menfi) eki; ol-ma-dı M 1/11, kapla-ma-sa M 3/4, tanış-ma-y-ınca M 19/6, var-ma-y-ınca G 14/2.
- man : fiyden isim yapma eki; tanış-man G 10/3.
- maz : geniş zaman menfi eki; kıl-maz M 1/3, inan-maz G 17/1.
- me : fiilden isim yapma eki; cevır öyle-me-de M 1/3, sür-me G 25/3.
- me- : fiilden fiil yapma (menfi) eki; esle-me-dün M 1/1, sev-me-y-en M 37, bisle-me-gil M 59/44, it-me-di G 32/85.
- medin: zarf-fiil (gerundium) eki; iç-medin M 43/3, göçür-medin M 59/27, öl-medin G 1/32.
- mek : mastar eki; it-mek-e M 2/12, iç-mek-liğe M 18/29, bil-mek G 1/6, öp-mek G 14/8, esenle-mek G 18/57.
- mez : geniş zaman menfi eki; öyle-mez-sin M 1/4, beşet-mez-i-sen M 12/2, işle-mez-ler M 19/6, gel-mez M 58/17, bil-mez G 2/44, beze-mez G 3/20.
- mi : soru edatı; M59/16, G 2/48.
- miş : sıfat-fiil (partisip) eki; ak-mış kan M 44/1, dün ol-mış günleri gördüm M 44/1, yaradıl-mış M 59/32, esir ol-mış kişisin G 17/7.
- miş : öğrenilen geçmiş zaman eki; belâ-y-ı-mış M 5/2, susar-mış M 14/4, sal-mış-an M 38, yıldıra-mış-dur G 18/3, ol-mış-dı G 19/43.
- mi : soru edatı; genç mi-dür M 42/53.
- miş : sıfat-fiil (partisip) eki; çürü-miş ten M 44/1, öl-miş-leri G 5/1, geç-miş-lerine G 35/7.
- miş : öğrenilen geçmiş zaman eki; ölmek-i-miş M 1/31, vir-miş G 35/2.
- muz : çokluk I. şahıs iyelik eki; cânu-muz M 51/4, korkduğ-u-muzdan M 59/41, maksûd-u-muz G 3/4.
- müz : çokluk I. şahıs iyelik eki; kelecî-müz G 18/49, dürüş-düğ-ü-müz M 26/81.
- n : yardımcı konsonant; inâret-i-n-e M 5/5, şehri-n-e M 6/3, lebi-n-e M 32/3, yurdu-n-a G 1/27, enri-n-e G 34/17.

- n : pronominal (zamir?) n; bahâri-n-da M 4/4, bu-n-lara M 4/4, katı-n-da M 8/8, elleri-n-den M 19/4, bu-n-da G 2/10, içi-n-de G 17/4.
- n- : fiilden fiil yapma eki (dönümlülük); bul-ı-n-mada M 1/12, dola-n-ur G 1/34, yarakla-n-a-vuz G 18/37.
- n- : fiilyden fiil yapma (pasiflik-mechullük) eki; di-n-ilen, M5/6, söyle-n-en M 8/2, sı-N-dı M 56/20, ko-n-dı G 1/27.
- n : akkuzatif eki; emel-i-n M 4/4, silsile-si-n M 6/5, nâcerâ-sı-n M 17/8, cübbe-si-n M 20/3, iç-i-n G 2/57, ayag-ı-n G 14/8.
- n : vasıta hâli (instrümantal) eki; yolun-ı-n M 18/16, ayag-ı-n M 20/14, ile-n M 20/11, az-ı-n az-ı-n M 26/43, kez-i-n M 6/3 deg-i-n G 34/15.
- n̄, -nḡ: teklik 2. şahıs iyelik eki; kendü-ü-n-i M 1/2, giribân-u-n-dur M 1/6, mâle-n-i, M 1/27, tapu-n-a M 26/70, gamzeler-ü-n M 35/1, sıfat-ı-nḡ M 24/2, saç-u-n-ıla G 22/2, dergâh-u-n-a G 3/15.
- n : teklik 2. şahıs eki; sevdi-n M 1/1, tuttu-n M 12/2, uraa-n n 19/14, erse-n G 1/14, işitmedü-n G 17/3.
- n : teklik 1. şahıs eki; bilmeğ-i-n G 14/6.
- n̄, -nḡ: çokluk 2. şahıs emir eki; eydü-n M 18/6, işidü-n M 18/21, gel-ü-n M 41/37, G 2/60, eyle-n G 32/25, yürü-n G 33/10, id-ü-nḡ M 21/3.
- noi : isimden isim yapma eki; iki-nai M 18/9, G 1/7, üç-ü-nai M 42/59, G 18/45.
- nek : fiilden isim yapma eki; dir-nek G 34/13.
- ni : akkuzatif eki; bu-nı M 56/74, uşbu-nı G 2/18.
- ninḡ: genitif eki; labûnḡ-ninḡ M 23/5.
- nun̄ : genitif eki; tarı-nun M 22/17, atı-nun M 59/26, vefâ-nun G 3/25, na'şûka-nun G 13/7.
- nuz : çokluk 2. şahıs iyelik eki; atı-nuz-ı G 33/11.
- nuz : çokluk 2. şahıs eki; geldü-nuz M 56/31, tutarsa-nuz M 56/57.
- nün̄ : genitif eki; kavî-nün M 2/13, zamâne-nün M 14/3, bülbülü-nün M 39, kimse-nün G 18/27, yâri-nün G 21/2.
- nüz : çokluk 2. şahıs iyelik eki; vaktü-nüz G 32/52.
- nüz : çokluk 2. şahıs eki; dir-i-dü-nüz G 33/4.

- p : zarf-fiil (gerundum) eki; ikilik ko-p M 42/18, eyle-p M 42/27
- r : isimden fiil yapma eki; kadgu-r- G 1/28.
- r : sıfat-fiil (partisip) eki; benze-r M 19/8, oyna-r âşik G7/4, benze-r G 31/2.
- r : geniş zaman eki; oku-r-ıdı M 3/2, tanıa-r-am M 12/1, anla-r M 12/3, ke-r M 21/1, esirge-r M 59/40, di-r G 6/6.
- ra : yön eki; son-ra M 50/52, dağ-ra M 56/72, G 19/3.
- rak : isimden isim yapma eki (kargılaştırma); tatlu-rak M 56/3.
- Brakı : isimden isim yapma eki (kargılaştırma); yufka-rakı G 1/1, sâfi-raka G 1/1.
- re : yön eki; iç-re M 18/2, üz-re M 18/12, G 37/75.
- rek : isimden isim yapma eki (kargılaştırma) sehel-rek M 26/3, yig-rek M 26/20, sevgülü-rek Ğ 1/4, görkü-rek-dür G 18/46, yig-rek-dür G 18/58.
- sa- : isimden fiil yapma eki; su-sa-r-ınıç M 14/4, M 18/29, M27/1.
- sa : şart eki; yur-ıssa-n M 2/1, tag-sa M 19/12, var-sa-lar M 25/16, bol-sa G 1/3, bul-sa G 2/32.
- See : şart eki; benzetmez-i-se-n M 12/2, ider-se-n M 16/9, gir-se-n M 17/13, er-se-n G 1/14, iniç-se G 14/9, eyler-se-vük G 18/60.
- sı : teklik 3. şahıs iyelik eki; riyâ-sı M 2/4, recâ-sı M 2/11, arzu-sı-n-dan M 59/28, vefâ-sı G 21/1.
- sın : teklik 2. şahıs bildirme eki; maksûd cihân-sın M 2/1, cân-sın M 2/1, Süleymân-sın M 16/1.
- sın : teklik 2. şahıs eki; san-a-sın M 6/6, alur-sın M 16/12, utulmaya-sın G 17/2.
- sın : çokluk 2. şahıs eki; bul-a-sın M 18/6, varur-sın G 33/5.
- si : teklik 3. şahıs iyelik eki; nice-si M 5/1, cümle-si M 11/6, na'nî-si G 2/10.
- sin : teklik 2. şahıs bildirme eki; musaffer-sin M 11/2, habîb-sin M 54/2.
- sin : teklik 2. şahıs eki; geç-iser-sin M 59/40, eydür-sin G19/2.
- sin : teklik 3. şahıs emir eki; götür-sin M 18/27.
- siz : çokluk 2. şahıs eki; diler-siz M 18/6, dir-siz M 56/38.

- sul : isinden isim yapma eki; yoh-sul-a M 6/4, M 59/49.
- sun : teklik 3. şahıs emir eki; kil-sun M 18/28, al-sun M29/81, ayırma-sun M 42/8, ırma-sun G 2/37.
- sus : isinden isim yapma (menfi)eki; gümân-sus M 42/29, su-sus G 19/17, kılıç-sus G 35/5.
- sün : teklik 3. şahıs emir eki; it-sün M18/3, gösterme-sün M 19/26, kal-sun M 43/6, beke-sün G 3/21, yi-sün G32/81, yit-sün G 35/7.
- süz : isinden isim yapma (menfi)eki; devlet-süz-ler M 19/20, sen-süz M 23/6, fayde-süz G 18/45.
- ş- : fiilden fiil yapma (müfâreket)eki; iri-ş-ür M 2/5, tola-ş-up M 7/3, iri-ş-düm M 9/9, seviş-g-nek M 25/24, söyle-ş-ür-di G 19/3.
- t- : fiilden fiil yapma (faktitif)eki; aşı-t-madı M 2/4, beke-t-nexisen M 12/2, ey-d-ün M 18/6, düke-t-di M 29/4, yönel -t-düm M 43/55, okı-t-naşdur G 34/11.
- u : yardımcı vokal; ut-u-l-mayasin
- u : fiilden isim yapma eki; kok-u-sın M 13/1, tol-u M 14/1, saq-u-larla M 18/25, kork-u M 58/9, yaz-u-sında G 2/22.
- u : zarf-fiil (gerundium)eki; sun-u virnek M 26/42.
- uban : zarf-fiil (gerundium)eki; ol-uban M 15/6, ırlaş-uban M 19/11, aq-uban M 42/6.
- ubani : zarf-fiil (gerundium)eki; kur-ubani M 21/3.
- ubanın : zarf-fiil (gerundium)eki; gel-ubanın M 42/34.
- uk : fiilden isim yapma eki; kon-uk M 19/22, ast-uk M 25/3, aq-uk M 42/15, kon-uk-lar G 2/5, ay(1)r-uk G 18/6.
- un : genitif eki; tâli-un yüsi M 1/11, canun-un M 2/11, kâyi-nat-un M 11/11, kitâb-un G 2/7, yâr-un G 21/1.
- up : zarf-fiil (gerundium)eki; yak-up M 2/11, tolaş-up M 7/3, tur-up M 8/1, ur-up M 10/4, al-up-dur G 3/12, yak-up G13/8.
- ur- : fiilden fiil yapma (faktitif)eki; dog-ur-madin M 30/48.
- ur : geniş zaman eki; ahid-ur M 5/11, san-ur M 6/1, tur-ur-san M 8/7, kal-ur-van M 25/4, ayd-ur G 1/9, ol-ur G 18/38, çagir-ur G 32/69.
- uz : çokluk 1. şahıs eki; yat-ımar-uz; m 59/67.
- ü : yardımcı vokal; iq-ü-m M 17/12, yüz-ü-m M 26/44, göz-ü-m 57/3, üç-ü-nei G 18/45.

- ü : sarf-fiil (gerundium) eki; di-y-ü M 25/29, 26/7, yi-y-ü gör M 25/1, gir-ü Bile G 14/2.
- üben : sarf-fiil (gerundium) eki; gör-üben M 1/26, götür-üben M 26/39, oyle-y-üben M 26/53, içid-üben G 2/57.
- übeni : sarf-fiil (gerundium) eki; gör-übeni M 52/5.
- üei : fiilden isim yapma eki; öldür-üei M 26/66.
- ük : fiilden isim yapma eki; del-ük G 35/6.
- üm : genitif eki; ben-üm M 57/4, M 57/8, bix-üm G 34/6.
- üme- : iktidârî menfî eki; ir-üme-ye M 25/17, it-üme-di M 42/19.
- ün : genitif eki; yürek-ün derdine M 1/12, hüsnün-ün M 6/1, ömr-ün M 14/2, sen-ün G 3/26, millet-ün G 14/2, etnek-ün G 32/58.
- üp : sarf-fiil (gerundium) eki; gül-üp M 1/11, götür-üp M 2/9, içid-üp M 17/9, içid-üp G 2/58.
- ür : fiilden fiil yapma (faktitif) eki; ir-ür-diye M 2/2, göç-ür-medin M 89/27, dag-ür-e-ler G 1/3, geç-ür-ne G 3/8.
- ür : geniş zaman eki; vir-ür M 2/2, iriç-ür M 2/5, gel-ür M 6/1, gör-ür-an M 30/52, söyleç-ür-di G 19/3, soydür-ür G 32/28.
- van : teklik biriavi şahıs eki; kılur-van M 25/4, hoş-van M 26/70.
- ven : teklik I. şahıs eki; idüp-ven M 17/3, virmeye-ven M 26/32, oyle-ven G 2/61, dinex-ven G 18/35.
- vuz : çokluk I. şahıs eki; vara-vuz M 25/25, yaraklana-vuz G 18/38, kıla-vuz G 18/47.
- vüz : çokluk I. şahıs eki; iriçe-vüz M 32/3, oylerse-vüz G 18/60.
- y : yardımcı konsonant; anâ-y-ınıç M 5/3, ara-y-an M 6/6, iste-y-an M 13/2, kalma-y-ıok M 59/21, Tenri-y-i G 1/5, sevdi-y-ıla G 14/6, agulu-y-dı G 32/61.
- yorur : şimdiki zaman eki; içid-yorur M 19/5.
- z : isimden isim yapma eki; yala-u-z-ın M 18/16, yalunmaz M 30/25, G 42/19, G 33/20.

S Ö Z L Ü K (sh 148- 158)

- ağ- : çıkmak, yükselmek; ağar M 7/3.
agu : ağı, şehir; G 32/51, G 32/58.
ahid- : akıtmak; ahidur M 5/11.
ah-:meyl etmek; ahmaya M 26/82.
alkış : alkış, takdis ; alkışlarum G35.
alu : âciz, ah nak, alık, ap tal G 18/59, G 35/55.
ana : ona M 2/9, M 10/9, G35/2.
anca : o kadar onca G 35/35.
anda : 1. orada M 26/82, 2. o zamanda G 1/31.
anesi : anesi M 18/4.
anglar : onlar; angları M 21/4.
anungüm: onun için G 17/4.
apar- : getirmek, alıp götürmek M 34/7.
arı : saf, temiz M 30/6, G 32/25.
arıt- : temizlemek; arıtıldılar G 18/4.
arkacı : yardımcı; arkacıya G 18/5.
artuk : 1. fazla; artugin M 19/11, 2.başka, ayrı M 25/3.
artuklık: fazlalık G 18/51.
ası : fayda, kâr M 29/16, M 45/1.
ağla- : ağılanak M 26/3.
ayruğ : başka, yabancı, el, M 26/68.
ayruk : başka, diğer, gayrı M 59/41, G 1/4, G 18/3.
anı : yol yiyeceği, yiyecek erzak M 25/7.
azı- : bozulmak; azımaya M 3/6.
azıt- : azmak; azıtmadı M 2/4.
az- : aşırılmak, sapılmak; azar G 35/4
- bagay : kapluabağa, kurbağa M 25/6.
balkı- : parlamak, ışıldamak; balkınığdur G 18/3.
bar : pas M 44/3.
bar- : varmak; baralum G 1/5, G 1/29.
bas- : basmak; basdı M 2/4.
bay : zengin M 6/4, M 57/9.
bayı- : zengin olmak, zenginleşmek; bayımas M 19/9.
belgü : belli; belgülü M 56/58.
beze- : süslenmek; bezem M 18/23.
bınar : pınar M 42/23, G 17/20
bigi : göbi M 26/18.

- bil bağla-: güvenmek , ümid etmek; bil bağladım M 24/1.
bile : 1. dahi, da M8/11, G 14/4. 2. berâber M 26/53, M 41/39,
G 2/53.
biraz sahelrekt: birazcık, biraz vakit M 26/3.
birez : biraz M 10/3, M 26/3.
biregü: biri, birisi; biregüye G 1/34.
birle : ile, berâber M 20/5, G 1/15, G 16/3, G 19/7, G 33/8.
biti : mektup M 56/59.
bitit-: 1. nasîb etmek, 2. takdir etmek M 59/41, G 35/22.
bit- : inanmak M 42/7
bize- : süslenmek; bizogil M 30/37.
bol- : olmak; balsa G 1/3.
budağ : dal M 26/3.
buga : Karaman bezî M 26
Bugur : bu sırada, şimdi M 18/19.
buguz : boğaz M 53/3.
bular : bunlar G 18/7.
bun : zarûret, sıkıntı M 8/4, M 28/6.
bunca : bu kadar, bir çok M 5/13.
butak : dal G 33/10.
Çalap : Tanrı, Allah M 26/65, G 18/7.
çaşut : casus; çaşutlar G 18/46.
çav : şöhret; çavun M 53/13.
çekzin-: dönmek, dolaşmak; çekzinen G 35/56.
çetük : kedi M 29/13.
çonak : değnek ,gürz G 35/41.
çök ur-: diz çökmek M 26/58.
dağı : dahi, da
daki : dahi, da G 18/34, G 18/42.
dapa : taraf, yön M 58/64, G 1/17.
daşra : dışarıya M 56/72.
degin : -dek, kadar M 26/5, G 14/6
degne : gelişigüzel, rastgele, herhangi bir M 42/22.
Değ- : dokunmak; degmedi M 26/1. 2. ulaşmak M 19/4, M 58/4.
degre-: oynamak G 18/37
değür-: değiştirmek G 18/15.

- dek : kadar M 10/9, M 18/5, M 18/11, M 41/17.
delin : çok, bir çok, ziyâde M 26/11, G 17/2, G 35/20.
demren: okun ucuna geçirilen kenik veya demir parçası M 35/42.
dengiz: deniz M 58/15.
denli : kadar M 8/9, M 28/7, G 17/20.
depegen: çok depen, çok tekne atan M 29/10.
depret-: kıvıldatmak, sarılmak, hareket ettirmek; depredecek M 8/5
dile- : arzu etmek, istemek; diledi G 16/3.
diril-: toplanmak; dirildi G 33/4.
dirlik: yaşayış, hayat, geçim M 25/9, M 42/5, G 14/1.
dir- : toplanmak; dirdiler M 21/9, M 44/8, M 59/16, M 17/11
don : elbise, kılık kıyâfet G 13/6.
dona- : süslemek; donanmış G 13/6.
dölenw: karakılmak; dölenmez G 9/5.
döy- : dayanmak, tahammül etmek M 26/40, M 59/22, G 15/2, G 32/57.
dur- : ayağa kalkmak M 18/ 23.
dükeli: hep, hepsi, bütün M 41/18.
dün : gece; dünin günün M 42/47.
Dürriş-: çalışmak, sebat etmek ikdâm etmek M 8/9, M 26/81, G 34/18.
dürlü : gözet M 26/45.
dütüm : duman M 25/2.
düzet-: yapmak, meydana getirmek; düzetti M 26/4.
egim : sırt, vücudun arka tarafı M 20/3, M 23/18.
en : ilaç M 35/1.
epsen : sessiz G 10/8.
eren : ermiş, evliya; erenler G 19/1.
er- : i- ; ersen G 1/4, G 1/17.
esen : sağ, salim ; G 18/37.
esle- : dinlenmek, itaat etmek; eslemedüm M 1/1.
esrük : sarhoş, G 2/37.
etmekw: etmek, G 32/54, G 32/57.
eygü : iyi, G 35/12.
eyit- : söylenmek, M 10/9, M 18/6, M 19/3, M 25/8, G 18/34.
eyle : öyle M 6/1, M 18/4, M 41/30.
eyle- : yapmak, etmek; sabr eylemeksen M 1/4, M 1/17, M 10/8
M 18/4, G 18/14.

ayü : iyi, M 2/8.

gelicek: gelince G 34/22.

genex : koşay; genexdür M 25/7, M 26/17, M 42/53.

gerek : lâzım G 14/8, G 22/7.

gerekse:istersen G 22/7.

geyür-: giydirmek M 19/10.

gine : yine, tekrar M 8/7.

girü : geri G 17/14.

gök : mavi M 19/15.

gökçek: güzel G 35/29.

görk : güzellik; görkü G 35/26.

görklü: güzel, iyi, gösterişli, mübârek M 6/2, G 18/40.

görsüt-: göstermek; görsede G 33/22

götür-: ortadan kaldırmak; götürmedi M 25/25.

hanlık: hükümdarlık, saltanat M 19/4.

hanı : hangi;hanı dimağ M 23/19.

hanım : efendi, beğim M 19/11.

hatun : kadın, hanım G 32/15.

hemen : derhâl, şimdiki M 26/4.

hergiz: asla M 23/2, M 41/46, G 18/35.

ıldız : yıldız; ıldızlar M 16/3, M 17/12.

ılı : sıcak, ılık M 26/31.

irak : irak, uzak G 18/35.

ir- : uzaklaşmak; irmagıl M 42/10, G 2/37.

is : sahip : issi M 29/13, M 55/10, M 59/78, G 17/8.

issi : sıcak, M 42/24, M 57/7.

içre : içeri, içinde G 33/8.

igen : çok M 29/7.

igende: pek, çok,sakın M 5/4.

il : 1. memleket, vifâyet, yurt, iklim M 8/2, M 42/44,G 16/1.

2. ol,yahane M 8/11, G 17/3.

ilerü : önce, evvel M 21/12.

ilet- : götürmek; iletan G 14/4.

iley : huzur, yan,ün ; ileyinde M 26/58, M 41/23.

ilikdür- : toplanmak; ilikdürdi G 35/51.

iliş- : sakılm ak ; ilişen M 1/7.

- lilik : dostluk G 18/47.
indi : şimdi, o halde M 19/8, M 25/3, G 17/7, G 19/10.
iriş- : yetişmek, ulaşmak; ihişdi M 3/3, M 8/9.
irk- : yağmak; irkesin M 28/1.
ir- : 1. yetişmek. neşv ü nemâ bulmak , 2. ulaşmak, gelmek
M 4/1, M 2/5, M 16/19, M19/28, G 17/14, G 17/20, G32/13.
irte : fecr, şafak, sabah M 56/7, G 30/2.
irür- : ulaştırmak; irürdiyse M 2/2, M 8/12.
irye : erken ? ; iryede G 18/64.
isi : sahip G 35/58.
işbu : işbu G 16/1.
işidicek: işidince M 1/27.
işit- : duymak ; işit G 17/13.
işle- : yapmak ; işlemeklerdi M 19/6
it : et M 21/8.
iti : keskin M 59/39.
it9 : yapmak M 1/4, M 4/1.
iv : ev ; ivden M 33/4.
iy : ey M 23/7.
kaçan : ne zaman M 17/5, M 26/15, G 1/16, G 18/51.
kadgur-: kaygılanmak G 1/28.
kaht- : kızmak, öfkelenmek ; kahtaya M 56/12.
kaki- : öfkelenmek, kızmak ; kakıyup M 53/6, G 35/44.
kamu : hep, bütün, her M 6/4, M 10/4, M 18/25, G 2/54, G 17/18.
kanda : 1. nereye, ne zaman M 11/1, M 16/9. 2. nerede M 56/22.
kandalığı : nerede olduğu ; kandalığın M 56/65.
kandur-: doyurmak M 34/4.
kanı : hani, nerede M 1/34, M 4/4, M 8/10, G 32/11.
kankı : hangi M 42/40, M 53/15.
kapmak : istilâ etmek , kaplamak ; kapnaga M 28/34.
karañu : karanlık M 25/2, G 18/3.
karvaş : hizmetçi, cariye M 19/14, M 26/52.
kari : ihtiyar , eski, yaşlı M 19/16, M 55/66.
kar iğ : baddua; karışlar M 8/16.
kar9 : karıştırmak; kardun G 4/6.
kat : husur, yan, ön ; katunde M 16/7, M 23/4, G 32/19.

- kata : sert, çok, pek çok, fazla, pek fazla, iyice M 8/4,
M 26/34, M 56/27, G 17/3, G 13/41.
- kat- : karıştırmak ; katdı G 32/55.
- kay : yağmur, sağmak ; kaydur M 57/7.
- kaygu : endişe, dert ,gam, korku, tasa M 10/10, M 59/30, G 17/10
M 57/7.
- kazılık: büyük, kuvvetli M 19/21
- keleci : söz ; kelecimüz G 18/48.
- kendü : kendi G 34/25, 23/2, G 34/4
- kendüz : kendi m 1/2, M 25/2, G 14/4.
- key : çok, pek, gayet ,iyice M 14/4, M 26/34, M 41/8, G 15/2,
G 18/31, G 34/26.
- kez : defa , kerre M 46/7, G 32/1.
- kıf : bardak M 18/29.
- kıgır- : bağırmak, çağırarak, seslenmek, davet etmek M 25/29,
G 32/57, G 35/46.
- Kıl- : yapmak, etmek, vermek, ulaştırmak M 1/3, M 2/12, M 3/3,
M 10/1, G 2/55, G 32/32.
- kımat : küçük çocukların düğmesini öalemek için beşiğe bağlanan
ince ip ; kımatlı sürmelenişler gözini M 30/59.
- kız : bıçak ve kalıç kılıfı G 35/5.
- kır- : öldürmek, yok etmek M 29/6. kırınmak
- kıymak : parça M 56/19.
- kiçi : küçük ; kiçimüsi M 56/34, M 59/ 61a, G 35/9.
- kiñi : gibi G 31/5.
- kinseñe : kinse M 6/4, M 21/14.
- kirañ : uç, kenar ; kiranelarına G 18/15.
- ko- : bırakmak; terk etmek, vaz geçmek M 17/1, M 26/63, G 23/5,
G 35/18.
- konuk : misâfir M 19/22.
- kopt : doğmak, ortaya çıkmak; kopma, kopmuşida M 19/2, M 19/18.
- koğ- : söylemek, yapmak ; koğana M 56/74.
- koğua : sıra, dizi M 21/1.
- kow- : takip etmek; kovasın M 53/1.
- köni : dik, doğru ; köñildim M 26/69.
- köñil- : doğrulmak M 26/69.

- kör- : görmek ; köre G 1/4.
köyün- : yasmak ; köyündüre G 18/39.
kuç- : kucaklamak ^M 17/12, M 26/34.
kutlu : uğurlu, hayıklı, mübarek M 4/2, M 25/26 .
mengü : sonsuz, ebedî G 1/27, G 1/31.
Mugal : moğol M 36/18.
neng : şey, nasne, mal G 18/43.
nice : nasıl M 18/5, G 6/4.
niç e : 1. çok, bir çok M 19/3, G 35/8. 2. nasıl M 1/16, M 26/67.
niçene : ne kadar, her ne kadar ^M 26/40, M 26/69.
niçaya dek: ne vakte kadar.
n'ideyin: ne yapayım.
niraye: nereye G 14/4.
nişi : nasıl, niçin ^M 6/4, M 46/5.
nite : nasıl ^M 26/19, M 29/8, G 18/39.

od : atış ; oda M 30/54.
ogur : uğur ; ogurlayın G 35/49.
ohu- : okumak M 24/2.
ol : o G 34/23, G 35/12.
Ol- : olmak M 1/6 , HXXXX
oñar- : düzeltmek, tamir etmek G 18/7.
oñat : mükemmel, ilmi, doğru, uygun ; pādīshahın oñat re'yinden
G 18/50, G 35/3.
oñ- : uygun gitmek ; onmaz M 19/9.
ot : atış G 3/5.

ög : akıl; ögini dirnek M 59/25, G 17/11.
öküñ : çok ^M 26/11.
oñ : ilk, önce, evvel M 30/11, G 34/18.
öñdin : önce G 17/3.
ör- : yapmak, örnek ,bağlamak ; ördiler G 21/3.
örü-tur- : ayağa kalkmak, ayakta durmak ^M 26/50.
ös : kendi; özin M 8/1, M 16/4.
öge : başku, gayri ^M 23/3, M 23/12.

- sagıağ : arzu, emel, ümit, düşünce; sagingdan M45/5.
sagıağla- : hesap etmek, düşünmek; sagıağladı G 35/46.
sahla- : saklamak; sahla M 31/3.
salaca : tabut, sedye; salacanı M 43/8.
sal- : bırakıp gitmek; salur M 19/3.
san : düşünce; sanuna M 27/3.
san- : sanmetmek; san G 32/5.
sarp : dik, çetin, sarp, sert, uçuşum M 19/21, G 1/1.
satağ- : bir şeyle kargılaşmak; satağı G17/8.
sav- : bırakmak, uzaklaştırmak; savar M 26/46
sayru : hasta M 13/5.
segirt- : keşmek ; segirde G 18/39.
segri- : bıçranak M 25/28.
senelleyin: senin gibi M 1/34.
siga- : ey sürmek, mesh etmek; sigadı M 18/32.
si- : kırmak; siğıdur M 15/1, M 26/1.
sıağ : kırık M 30/35.
sia : nezar M 28/1, M 59/54.
siñ- : saklanmak M 42/23, G 17/20.
siz- : sezmek; sizeridüm M 6/3.
sok- : ısırnak; sokar M 6/5.
sokun- : takınmak M 26/28.
soyla- : söylemek, saymak M 19/21.
soy soyla- : soyları saymak M 19/7.
sun- : usatmak, vermek M 43/7, G 26/8.
süei : şarap; süeinün L 14/3.
süei : mızrak G 35/39.
süñük : kemik M 29/9.
sün- : unamak, çıkmak, dürtmek, bitmek G 13/3, G 13/8.
şar : şehir M 26/69, M 41/41, M 47/6.
şeq- : 1. çönmek; şeqdiler M 43/8, 2. saçnak; şeqerler G34/14.
tag : dağ M 8/3, G 16/7.
tagla- : yakmak M 41/54

- taki : da, de, dahi, daha G 1/1.
tanu : cehennem M 18/6, M 43/10, G 2/56.
tanıg- : tanımak
tanla- : taşmak; tanlaram M 12/1.
tanuk : şahit G 18/27.
tapnaca : tokat G 35/37.
tap- : inanmak, tâbi olmak M 41/12, G 34/4.
tapu : husur, ön, yan; tapuna M 26/70, G3/19.
tarik- : daralmak, sıkılmak, müteessir olmak; tarikdi M 8/8.
tart- : çekmek; tartup G 25MA. 17/15.
taş : diğ; taşı M 10/11.
taşra : dışarı G 19/3.
tat : İranlı; tat u mugal eyide şabaşça M 26/18.
Tatar : Moğol; yaga tatar G 7/3.
tek : gibi M 11/4, G 31/6.
terkin ur- : terk etmek, vangeçmek M 41/9.
tetik : ayar, düzen (?); dilüm tetigi böküldi M 43/4.
tiz- : çıkarmak, söylemek M 20/1.
tiz : çabuk M 18/23, G 17/14.
tog- : doğmak; togdi M 18/7, G 16/6.
ton : elbise M 19/14, M 53/7, G32/22.
tondan tona : elbiseden elbiseye, renkten renge M 20/19.
top : bütün, büsbütün M 39/24.
tosun : asgın M 29/14.
toyur- : doyurmak G 35/16.
tök- : dökmek M 23/7.
tur- : kalkmak; tura M 26/61, G33/19.
tuğ : rast, eş; tuğ midur M 26/48.
tut- : istilâ etmek ; tutup G 17/18.
türk : güzel, sevgili M 15/1, M 41/49.
tün-be-tüm : *akşandan akşana* M 53/14.
uçmak : cennet M 43/10, G 26/1.
ugrı : hırsız; ugriya M 29/6.
uht : vakit; uhta degül ol sökül M 26/79.
ul : dip, temel ; ulından M 38/8.
umi : ümit, arzu, emel M 26/7.
um- : ümit etmek; umar G 16/5.

- ur- : 1. yapmak; ursa M 11/12. 2. koymak ; urdılar uuyum ilidi M 43/6. 3. kurmak M 26/53. 4. vurmak, basmak; kadem ur M 16/10, G 19/45.
- urlag- : bağırmak, çağırılmak; urlaguban M 19/11.
- urun- : giymek, örtünmek; urunup M 20/3, G 19/13.
- us : akıl, fikir ; ussına M 41/29, M 59/16.
- uş : işte M 26/31, G 2/26, G 3/4, G 29/3, G 32/43.
- uşan- : kırılmak, parçalanmak, ufanmak ;uşanup M 8/3, M 56/18, M 59/18.
- uşbu : işbu M 21/2, M 42/6.
- uşda : işte G 32/35.
- ut- : ötmek, oyunda yemek M 25/6, M 58/13, G 7/4, G 12/2.
- uyan : gem M 19/14.
- uz : uygun, doğru, münsip M 41/19.
- üş- : toplanmak; yarana üşiser M 41/30.
- üzre : üzerine G 34/26.
- viribi- : yollanmak, göndermek G 18/7.
- yaban : dışarı, el, ova, kır M 8/12, M 59/30.
- yad : yabancı, el; yadı M 41/16, G 19/3.
- yağ : düşünm G 7/3, G 35/41.
- yagma : bir türk soyu (?) M 12/3.
- yah- : yakmak M 23/3.
- yahş : güzel, iyi M 42/7, M 57/3.
- yalkan : bıçak ve kılıcın ucu M 34/44.
- yaman : kötü M 19/26.
- yapa yapa : lapa lapa M 19/15.
- yarak : hasırlık M 26/55, M 59/14, G 33/6.
- yarı : yardım M 26/10, M 59/55, G 21/9.
- yasa- : tanım etmek M 26/54.
- yaşun : gizli gizli, için için M 21/12.
- yat : hasırlık M 26/34.
- yavi : kayıp M 26/51.
- yavi kil- : kaybetmek M 43/1.
- yavlak : pek, çok, gayet M 26/6, M 56/58, G 18/55.

- yavuz : kötü, yanan, fenâ M 28/4, G 2/51, G 10/1.
yazı : yaban, kır, ova G 17/16.
yasuk : günâh ; yasuga M 41/61.
yed- : çekmek, yedekte götürmek ; yediñüz G 33/11.
yeg : daha üstün, daha iyi M 18/16.
yet- : ulaşmak, yetişmek M 25/20.
yığak : yasak; yığaklar G 18/30.
yığmak : men etmek, yasak etmek, şigel olmak M 25/10.
yıldıra- : parlamak G 18/3.
yidi : yedi G 10/16.
yig : iyi, daha iyi, üstün M 19/22, G 18/52.
yigrek : daha iyi, daha üstün L 26/20.
yigre- : iğrenmek, ikrah etmek M 56/30.
yil : yel, rüzgâr M 52/19.
yil- : koymak ; yilmekdür G 6/3.
yiangile : tekrar, yeni M 26/52.
yiñi : yeni G 35/45.
yit- : varmak, ulaşmak; yitsün G 35/7.
yoh : yok M 23/6.
yolin ur- : yoluna set çekmek, önünü geçmek M 42/24.
yon- : yontmak; yonar M 21/1.
yor- : yormak, tâbir etmek M 41/38.
yöri- : yürünek, gitmek G 17/7.
yufka : kalın olmayan, ince; yufkarakı G 1/1.
yuku : uyku; yukuya G 32/72.
yu- : yikamak; yurisan M 2/1.
yumrı : yükseklik M 10/10.
yükün- : önünde eğilmek, baş eğmek, diz çökmek; yüküñdi
M 26/56.